

Genustildeling og morsmålstransfer i norsk mellomspråk

En korpusbasert studie

Av

Silje Ragnhildstveit

Masteroppgave ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

Universitetet i Bergen

Høsten 2009

FORORD

Før punktum blir satt for denne masteroppgaven er det flere personer som fortjener en stor takk. Først og fremst vil jeg takke Kari Tenfjord, min veileder og uerstattelige inspirasjonskilde. Kari, takk for veiledning som gir meg noe å strekke meg etter. Takk for at du alltid tar deg tid til å lytte, både i medgang og i motgang. Takk for at du får meg til å tro at jeg kan klare det jeg tror jeg ikke kan klare.

Jeg vil også takke alle medlemmer av ASKeladden-prosjektet. Jeg setter stor pris på dere og det faglige og sosiale fellesskapet vi har. Som masterstudent på ASKeladden-prosjektet, fikk jeg tildelt et stipend på kr. 25000,-. Det gav meg mulighet til å delta på en rekke konferanser, noe jeg har hatt stor glede av. En spesiell takk til min medmasterstudent, Marte Nordanger, for faglige diskusjoner, middager på Naboen, e-poster i innspurten og vennskap.

Takk til Torodd Kinn for solid innføring i bruk av khikvadrattesten og for eminent korrekturlesing. Takk til Koenraad De Smedt for alltid kjappe svar på mine spørsmål angående nederlandsk. Takk til Victoria Rosén for hjelp med metodekapitlet.

En varm og stor takk til Ingebjørg og Olav for støtte da jeg etter endt utdanning bestemte meg for å skrive masteroppgave i Norsk som andrespråk. Takk for at jeg har fått lov til å dyrke min interesse for faget i denne perioden, uten dere hadde ikke det vært mulig å gjennomføre i praksis.

Bergen, november 2009

Silje Ragnhildstveit

1	INNLEDNING	6
1.1	Disposisjon	7
2	TEORETISK GRUNNLAG.....	7
2.1	Hva er andrespråklæring?	7
2.1.1	Begrepet mellomspråk	8
2.2	Genus som grammatisk kategori.....	8
2.2.1	Definisjoner av genus	8
2.2.1.1	Genusklassifisering og genusmanifestasjon i språkene i min studie	10
2.2.1.2	Utfordringer ved bruk av Hocketts definisjon.....	12
2.2.2	Genus i et diakront perspektiv	15
2.2.3	Genus i et synkront perspektiv.....	15
2.2.4	Tildelingsregler for genus i norsk.....	18
2.2.5	Semantiske systemer.....	19
2.2.6	Samsvar mellom semantikk og genus i norsk.....	19
2.2.7	Formelle systemer.....	20
2.2.8	Samsvar mellom form og genus i norsk	22
2.2.9	Genus er kommunikativt redundant.....	24
2.2.10	Genus som en feilkontrollør?.....	25
2.2.11	Er vi nå nærmere en mer helhetlig forståelse av genus?	26
2.2.12	Oppsummering – genus	27
2.3	Andrespråklæringsteori	28
2.3.1	Psykologisk prosesseringsfokus på språklæringen	28
2.3.2	Funksjonalistisk språklæringsteori	29
2.3.3	Morsmålstransfer	31
2.3.3.1	Termer og et kort historisk tilbakeblikk	31
2.3.3.2	Språkuavhengige og språkavhengige konsepter.....	33
2.3.3.3	Thinking-for-Speaking – Tenking for snakking.....	34
2.3.3.4	Lingvistisk og konseptuell transfer	35
2.3.4	Oppsummering – andrespråklæringsteori og morsmålstransfer.....	36
2.4	Samlende teoretiske betraktninger	37
2.4.1	”Genus er vanskelig å lære”	37
2.4.2	Formdreven læring og genus som feilkontrollør	38
2.4.3	Andre forventede resultater	39
2.4.4	Oppsummering – samlende teoretiske betraktninger.....	40
2.5	Tidligere studier	40
2.5.1	Taraban og Kempes studie.....	40
2.5.2	Uris studie.....	42
2.5.3	Bordag og Pechmanns studie.....	43
2.5.4	Sabourins studie.....	44
2.5.5	Boroditsky, Schmidt og Phillips studier	45

2.5.6	Oppsummering – tidligere studier	46
2.6	Forskningsspørsmål	46
3	METODE.....	47
3.1	Korpuslingvistikk	47
3.2	Korpuslingvistikk som metode	49
3.3	Hva er et moderne generelt korpus og et spesialkorpus?	49
3.3.1	Representativitet i et generelt moderne korpus.....	50
3.3.2	Maskinleselige og søkbare tekster i et generelt moderne korpus.....	51
3.3.3	Autentiske tekster og moderne korpus.....	52
3.4	ASK – norsk andrespråkskorpus	53
3.4.1	Designkriterier og representativitet i ASK-korpuset	54
3.4.2	ASK og søkbarhet.....	56
3.4.3	ASK og autentisitet.....	59
3.4.4	ASK – et parallellkorpus	59
3.4.5	Feilkoding og ”sammenligningsfellen”	60
3.5	Jarvis’ metode for påvisning av morsmålstransfer	61
3.6	Oppsummering – metode.....	62
4	STUDIEN.....	62
4.1	Utvalg av språk på grunnlag av ulike genussystem.....	63
4.2	Genuskongruens i målpråket.....	63
4.2.1	Determinativenes kongruens i genus	64
4.2.2	Adjektivets kongruensbøying i genus.....	66
4.2.3	Oppsummering – genuskongruensen i målpråket	66
4.3	Nominal klassifisering i innlærernes morsmål.....	67
4.3.1	Genussystemet i tysk	67
4.3.2	Genussystemet i nederlandsk.....	68
4.3.3	Genussystemet i spansk	69
4.3.4	Klassifikatorsystemet i vietnamesisk.....	70
4.3.5	Oppsummering – kontrastivt kapittel	73
4.4	Avgrensning av undersøkelsen og datamateriale.....	74
4.5	Søk og registrering av data fra ASK-korpuset	75
4.5.1	Generell søkeprosedyre i ASK for søk på ubestemte artikler, demonstrativer og possessiver	75
4.5.2	Søk på possessiver og demonstrativer	77
4.5.3	Søk på bestemt form singularis av substantivet.....	77
4.5.4	Søk etter innlærernes genuskorreksjoner	78
4.6	Fremstilling av resultater.....	78
4.6.1	Oversiktsresultater fra søk på artikler	79
4.6.2	Oversiktsresultater fra søk på demonstrativer.....	81
4.6.3	Oversiktsresultater fra søk på possessiver	82

4.6.4	Oversiktsresultater ved bestemt form singularis av substantivet	82
4.6.5	Nærmere analyse av genustildeling ved bruk av artikler	83
4.6.5.1	Intra-gruppehomogenitet ved prosentvis korrekt genustildeling ved artikler.....	83
4.6.5.2	Intra-gruppehomogenitet ved prosentvis manglende genustildeling ved artikler..	85
4.6.5.3	Fordeling av ukorrekt genustildeling ved artikler	87
4.6.5.4	Lite, men semantisk bruk av femininum	88
4.6.5.5	Semantisk genustildeling?.....	90
4.6.5.6	Formell genustildeling?.....	90
4.6.5.7	Undersøkelse av genustildeling på utvalgte nøytrumssubstantiver med tanke på betydningen av frekvens.....	93
4.6.5.8	Undersøkelse av genustildeling ved kognatord	94
4.6.5.9	Genusoverføring ved artikler fra tysk, nederlandsk og spansk?.....	95
4.6.6	Innlærernes korreksjon av kongruensmarkører og bestemt form singularis	98
4.7	Diskusjon av resultater	99
4.7.1	Morsmålstransfer eller ferdighetsnivå?.....	100
4.7.2	Forskningsspørsmål 1: Bruker innlærerne maskulinum som defaultgenus?.....	101
4.7.3	Forskningsspørsmål 2: Forenkler innlærerne genussystemet ved lite bruk av femininum?	102
4.7.4	Forskningsspørsmål 3: Bruker innlærerne semantiske tildelingskriterier for genus? ...	104
4.7.5	Forskningsspørsmål 4: Bruker innlærerne formelle tildelingskriterier for genus?	105
4.7.6	Forskningsspørsmål 5: Brukes kongruensmarkørene som feilkontrollør og/eller som "cues"	105
4.7.7	Forskningsspørsmål 6: Spiller frekvens en rolle for innlæringen av genus?	106
4.7.8	Forskningsspørsmål 7: Finner vi manglende genustildeling?	107
4.7.9	Forskningsspørsmål 8: Overføres genus fra morsmålet til mellomspråket?	109
4.7.10	Forskningsspørsmål 10: Er det fasiliterende å ha et morsmål med genussystem? ...	111
4.7.11	Forskningsspørsmål 11: Er det fasiliterende å ha et morsmål med et genussystem som ligner målspråkets?	113
4.8	Konkluderende refleksjoner	114
4.9	Videre forskning på genus og andrespråklæring	116
LITTERATURLISTE		119
VEDLEGG 1: Oversikter og eksempler til de kontrastive kapitlene 4.2 og 4.3.....		123
VEDLEGG 2: Dataregistrering		125
VEDLEGG 3: Bilder av søkeboksen i ASK-korpuset		133
VEDLEGG 4: Genustildeling i absolutte tall.....		134
VEDLEGG 5: Khikvadrattesten		141
SAMMENDRAG		144
ABSTRACT		146

1 INNLEDNING

Denne masteroppgaven er skrevet innenfor fagfeltet norsk som andrespråk og er en del av *ASKeladden-prosjektet*¹ som forsker på hvordan morsmålet påvirker andrespråksinnlæringen. Jeg har valgt grammatisk genus som språklig emne for studien. Det er to viktige grunner til dette valget. For det første er det et resultat av erfaring fra undervisning i norsk som andrespråk, der jeg som andrespråklærer opplevde det som veldig vanskelig å gi hjelp i innlæringen av genus. For det andre er det utbredt enighet om at genus er en vanskelig kategori for andrespråksinnlærere å tilegne seg. Med min lærerbakgrunn ble det derfor interessant å studere denne grammatiske kategorien i et andrespråklæringsperspektiv, med håp om at jeg i denne masteravhandlingen kan komme nærmere en forståelse av hvilke utfordringer andrespråksinnlærere står overfor i innlæringen av genus og samtidig, som en del av ASKeladden-prosjektet, bidra til å kaste lys over hvordan morsmålet eventuelt påvirker denne prosessen.

Datagrunnlaget mitt er hentet fra *ASK – norsk andrespråkskorpus*, og jeg gjør en kvantitativ undersøkelse av innlærernes genustildeling i testbesvarelser som er skrevet av norsksinnlærere som har tatt *Språkprøven* i norsk. Jeg bruker Jarvis' metode (2000) for påvisning av morsmålstransfer ved å sammenligne genustildelingen i mellomspråket til morsmålsgrupper med morsmål som er ulike når det gjelder genussystem. I ASK-korpuset er det 100 testbesvarelser i hver morsmålsgruppe, og dette relativt store datagrunnlaget gjør det mulig å teste om eventuelle forskjeller mellom morsmålsgrupper er statistisk signifikant.

Jeg har valgt ut morsmålsgrupper med tysk, nederlandsk, spansk, vietnamesisk og engelsk som morsmål. Tysk har et tregenussystem med genuskategoriene maskulinum, femininum og nøytrum, slik som norsk, nederlandsk har et togenussystem med genuskategoriene fellesgenus og nøytrum, spansk har et togenussystem med genuskategoriene maskulinum og femininum, vietnamesisk har ikke genussystem, men et klassifikatorsystem, engelsk har verken genussystem eller klassifikatorsystem. Morsmålsgruppene som har et genussystem må foreta en restrukturering av sine genussystemer fra morsmålet, mens morsmålsgruppene som ikke har genussystem må etablere en helt ny kategori i sine mellomspråk. Hvordan

¹ <http://www.askeladden.uib.no/>

morsmålet påvirker denne prosessen diskuteres blant annet i forhold til 'lingvistisk transfer' og 'konseptuell transfer', basert på Jarvis og Pavlenko (2008). Men resultatene diskuteres også i forhold til for eksempel funksjonsbasert versus formbasert læring, basert på Bates og MacWhinney (1989), og i forhold til egenskaper ved genussystemet i norsk, basert på Corbett (1991) og Trosterud (2001).

1.1 Disposisjon

I tillegg til innledningen består denne masteroppgaven av tre hoveddeler: *teoretisk grunnlag*, *metode* og *selve studien*. Det teoretiske grunnlaget i kapittel 2 handler om genus som grammatisk kategori og andrespråklæringsteori. Ut fra dette teoretiske grunnlaget stiller jeg en rekke forskningsspørsmål i kapittel 2.6. Metodedelen i kapittel 3 tar for seg korpus som metode og gir en fremstilling av ASK-korpusets oppbygging og metodiske muligheter. I tillegg presenterer jeg Jarvis' metode for påvisning av morsmålstransfer. I kapittel 4 presenteres selve studien. I kapittel 4.4 gjør jeg rede for studiens avgrensing, før jeg i kapittel 4.5 gjør rede for søk og registrering av data fra ASK-korpuset. I kapittel 4.6 fremstiller jeg resultatene som diskuteres i kapittel 4.7. Oppgaven avsluttes med noen konkluderende refleksjoner i kapittel 4.8 og noen tanker om videre forskning på genus og andrespråklæring i kapittel 4.9.

2 TEORETISK GRUNNLAG

Denne delen av oppgaven tar for seg det teoretiske grunnlaget for min studie. Kapittel 2.1 definerer andrespråklæringsbegrepet. I kapittel 2.2 kan vi lese om genus som grammatisk kategori. Påfølgende kapittel 2.3 tar for seg andrespråklæringsteori med fokus på kognitiv og funksjonalistisk språklæringsteori. Morsmålets rolle i andrespråklæringen blir naturligvis viet særlig oppmerksomhet. Kapittel 2.4 trekker tråder mellom kapittel 2.2 om genus og kapittel 2.3 om andrespråklæringsteori. Til slutt, i kapittel 2.5, gjengis fem tidligere studier som er gjort i forhold til genus og andrespråklæring.

2.1 Hva er andrespråklæring?

Andrespråklæring vil jeg i tråd med Berggreen og Tenfjord definere som det å lære et nytt språk etter at man har lært seg sitt førstespråk, eller morsmål, rundt

treårsalderen (Berggreen og Tenfjord 2003: 16). Andrespråklæring foregår gjerne både i en klasseromssituasjon og i naturlig sosial omgang og kommunikasjon med andre i målspråkmiljøet. Fremmedspråklæring derimot skjer som regel bare i klasserommet, mens man bruker morsmålet i naturlig kommunikasjon med andre (Berggreen og Tenfjord 2003: 16). Informantene i min studie er ut fra dette å betrakte som andrespråksinnlærere.

2.1.1 Begrepet mellomspråk

Mellomspråk er en fagterm for språket til andrespråksinnlæreren (Berggreen og Tenfjord 2003: 18). Mellomspråkstermen ble introdusert av Selinker i 1972 i hans artikkel *Interlanguage*. I dag blir termen gjerne brukt løsrevet fra Selinkers teori (Berggreen og Tenfjord 2003: 58) og er en vanlig betegnelse på innlærernes språk i utvikling på vei mot målspråkets norm. En annen term som brukes parallelt, er *innlærerspråk*, men jeg velger å bruke *mellomspråk* i denne studien.

Et mellomspråk ligner i stor grad på målspråket. På den annen side er mellomspråk ofte enkle språk og deler mange egenskaper med pidgin og kreolspråk. Slike språk forenkler språkssystemet ved regularisering, økt morfologisk gjennomsiktighet og bortfall av redundante trekk som kongruens og morfologiske kategorier som genus. Bortfallet erstattes noen ganger, for eksempel preposisjoner for dativ. Genus derimot erstattes ikke med noe, uten negative konsekvenser for språket for øvrig (Trudgill Kommer 2010: 4-5).

2.2 Genus som grammatisk kategori

I dette kapitlet tar jeg utgangspunkt i den forskningslitteraturen som jeg i det videre vil kalle genuslitteraturen. Denne litteraturen viser blant annet at det finnes ulike definisjoner av genus, og kapitlet om genus som grammatisk kategori tar utgangspunkt i noen av disse.

2.2.1 Definisjoner av genus

På grunnlag av at jeg har konsultert deler av norsk og internasjonal genuslitteratur, mener jeg å kunne hevde at er genus en grammatisk kategori det er lite konsensus om. Grammatiske fremstillinger av genus kan også være korte og lite oppklarende, og til og med spekulative, slik Bondevik påpeker her:

Eg nemnde at Aasen studerte kapitlet om genus hjå Grimm då han arbeidde med same emnet sjølv. Grimm skriv 242 sider om genus, Aasen 8 sider. Når ein les gjennom teksten hjå Aasen, oppdagar ein somme utsegner som ikkje høver heilt godt med den saklege og analytiske haldninga som er eit særmerke for Aasen. Eit slikt spekulativt innslag er stykket om korleis kjønnsfordelinga er ved inanimata. 'I Almindelighed kan man vistnok sige, at Hankjønnen især tillægges saadanne Ting, som ere høie og fremragende, eenlige og usammenhengende, bevægelige og kortvarige, hvorimod Hunkjønnen især tillægges Ting, som ere udbredte og omfattende, forbindende og beskyttende, rolige og vedvarende, medens Intetkjønnet fornemmelig omfatter de Ting, som udgjøre en Masse, en Fleeherd eller Samling af lige Dele' (Bondevik 2004: 133).

En mulig årsak til at selv Aasen er kort og spekulativ i sin redegjørelse for genus, er at genus er en såpass kompleks kategori at den er vanskelig å forklare. Franceschina (Franceschina 2005: 70-71) gav meg derfor et godt utgangspunkt for å få en oversikt over hvordan genus blir definert. Hun bruker fire definitoriske grunnlag for å klassifisere definisjonene. Nedenfor har jeg satt opp de fire grunnlagene og tatt med ett av hennes eksempler under hvert av dem:

1) type av grammatisk fenomen:

"genders are classes of nouns reflected in the behaviour of associated words" (Hockett 1958: 231).

2) manifestasjon:

"[gender is] a system in which the class to which a noun is assigned is reflected in the forms that are taken by other elements syntactically related to it" (Matthews 1997: 248).

3) funksjon:

"[grammatical gender] has an important role in signaling grammatical relations between words in a sentence" (Crystal 2003: 197).

4) tildeling:

"[...] in many (and perhaps most) languages the gender assignment of nouns is semantically arbitrary except that of animate nouns or for human nouns gender is predictable from sex [...]" (Nichols 1992: 125).

Her kan vi se at genus defineres på ulike måter avhengig av hvilken egenskap ved genus man legger vekt på. Ut ifra det jeg har lest, er Hocketts definisjon den mest brukte i genusslitteraturen. Hans definisjon kan oppfattes på den måten at kongruensen

er det viktigste kriterium for genus, fordi det er kongruensen som manifesterer genus: "genders are classes of nouns reflected in the behaviour of associated words" (Hockett 1958). Etter mitt syn er det derfor like naturlig å sitere definisjonen hans under Franceschinas andre definatoriske grunnlag; manifestasjon. Siden Hocketts definisjon også reflekterer at genus er en form for klassifisering av substantiv, er det trolig det Franceschina har lagt vekt på når hun plasserer Hocketts definisjon under det første definatoriske grunnlaget: type grammatisk fenomen. Her ser vi at selv plasseringen av definisjonene ikke er med på å skape konsensus når det gjelder genus. Mangel på konsensus og forståelse av hva genus er, kommer trolig av at genus er en sammensatt kategori, der både klassifisering, manifestasjon, funksjon og tildeling er viktige sider ved genus. Videre er de definatoriske grunnlagene i seg selv vanskelige å gjøre rede for, og dermed blir det enda mer problematisk når det som ikke er forklart, skal hjelpe til med å forklare den til dels uforklarlige og "mystiske" kategorien genus. I dette kapitlet tar jeg opp aspekter ved genus som angår både klassifisering, manifestasjon, tildeling og funksjon.

2.2.1.1 Genusklassifisering og genusmanifestasjon i språkene i min studie

Vår forståelse av genusklassifisering og genusmanifestasjon har betydning for hvordan vi ser på genus i forhold til språkene som er med i min studie. Jeg begynner med et sitat fra Corbett:

Saying that a language has three genders implies that there are three classes of nouns which can be distinguished syntactically by the agreements they take. [] Since agreement is taken as the criterion for gender, there are no grounds for drawing a distinction between languages in which nouns are divided into groups according to sex, and those where human/non-human or animate/inanimate are the criteria. Thus many languages described as having 'noun classes' fall within our study. The number of genders is not limited to three: four is common and twenty is possible (Corbett 1991: 4-5).

Dette sitatet forstår jeg slik at språk med ulike genuskategorier kan falle inn under samme genusdefinisjon. Det betyr at språk med genuskategoriene maskulinum, femininum og nøytrum, slik tysk har, språk med kategoriene fellesgenus og nøytrum, slik nederlandsk har og språk med maskulinum og femininum, slik spansk har, regnes som genuspråk, og at det ikke er nødvendig å differensiere mellom dem selv om de har ulike genuskategorier.

Corbett legger Hocketts definisjon til grunn og gjør dermed kongruens til et avgjørende definatorisk kriterium for genus. Vietnamesisk, som også er en del av min

studie, klassifiserer substantiv, eller retttere sagt substantivenes referanse, ved bruk av klassifikatorer, men det er et analytisk språk uten morfologi og har dermed ikke kongruens. Vietnamesisk kan derfor ikke defineres som et genuspråk ifølge blant annet Hocketts og Corbetts definisjon.

Engelsk er også med i min studie og blir av noen regnet som et genuspråk på grunnlag av kongruens med personlige pronomen. Corbett uttrykker seg slik:

A further consequence of having agreement as the criterion is that the definition of agreement itself becomes important. Most scholars working on agreement include the control of anaphoric pronouns by their antecedent (*the girl...she*) as a part of agreement. If this is accepted, then languages in which pronouns present the only evidence for gender should be recognized as having a gender system (Corbett 1991: 5).

Selv om Corbett åpner for å klassifisere engelsk som genuspråk, vil ikke jeg regne slike språk som genuspråk, fordi kongruens med personlige pronomen i tråd med det naturlige kjønnen til referenten er noe annet en kongruens med det grammatiske genuset til substantivet, slik eksemplene under viser:

- 1) The *man* that I met yesterday, *he* lives in England.
The *woman* was about to sing, but *she* lost her voice.

Mannen som jeg snakket med i går, *han* bor i England.
Kvinnen skulle til å synge, men *hun* mistet stemmen.

- 2) The *chair* I am sitting in, *it* is green.
The *book* was great, *it* is really worth reading.
The *tree* is big and *it* is a beautiful sight.

Stolen som jeg sitter i, *den/han* er grønn. (m.)
Boka var flott, *den/ho* er verdt å lese. (f.)
Treet er stort og *det* er et flott syn. (n.)

I eksempel 1) ser vi at de personlige pronomenene kongruerer med det naturlige kjønnen til referenten både i engelsk og i norsk. I eksempel 2) ser vi at i engelsk er de personlige pronomenene de samme ved referanse til både *the chair*, *the book* og *the tree*, fordi de ikke er naturlig kjønnen og heller ikke bærere av grammatisk genus. I norsk er ikke de personlige pronomenene de samme ved referanse til substantiver som ikke er naturlig kjønnen, *stolen*, *boka* og *treet*, fordi de må kongruere med det grammatiske genuset til substantivet. Det er derfor vanlig å omtale språk som engelsk som språk med naturlig genus, som da skiller seg fra språk med grammatisk genus (Jarvis og Pavlenko 2008: 132-133).

2.2.1.2 Utfordringer ved bruk av Hocketts definisjon

Bruk av kongruens som definitorisk kriterium for genus har skapt en debatt i genislitteraturen om hvorvidt genus manifesterer seg bare ved kongruensordene, jf. Hocketts formulering "... reflected in the behavior of associated words" (Hockett 1958: 231), og ikke på substantivet selv i form av bøyingsendelser. Hagen legger også Hocketts definisjon til grunn for sin genusdefinisjon: "Med genus, menes en inherent (= "iboende") kategori ved substantivet, som bidrar til å bestemme hvordan substantivet styrer kongruens" (Hagen 2002: 62). Jeg har fått et inntrykk av at genusforskere som tolker Hocketts definisjon svært strengt, mener at genus ikke manifesterer seg på substantivet selv, og at bøyingsendelsene heller ikke kan brukes til å bestemme genus. Trosterud uttrykker seg slik: "Formativen b. f. eint. kan ikkje brukast til å bestemme genus" (Trosterud 2001: 29). I norske dialekter kan bruk av artikkel og bøyingsendelser i bestemt form singularis se slik ut:

- 1) en hund – hunden
- 2) en hytte – hytta
- 3) et hus – huset

Dersom bøyingsendelsene skal bestemme genus i dette tilfellet, kunne vi sagt at *hunden* er maskulinum, *hytta* er femininum og *huset* er nøytrum. Men dette er ikke et *tilstrekkelig* kriterium for fastsettelse av genus. Det avgjørende kriteriet for fastsettelse av genus i dette tilfellet vil mange mene er kongruensordene. Da vil man se på *hund* og *hytte* som maskuline, fordi de har artikkelen *en* som kongruensord, og regne *-en*-endelsen og *-a*-endelsen som variasjon mellom bøyingsklasser.

Til tross for at bøyingsendelsene i norsk ikke er et tilstrekkelig kriterium for fastsettelse av genus, er det et empirisk faktum at det er en sammenheng mellom substantivets genus og dets bøyning i norsk:

I mange språk, inklusive norsk, bidrar genustilhørighet tilfeldigvis *også* til å bestemme substantivets bøyning, men dette er prinsipielt en sekundær ikke-definitorisk egenskap som ikke er konstitutivt for genusbegrepet som sådant (Hagen 2002: 62).

Dette sitatet påpeker det empiriske faktum at det er en sammenheng mellom genus og substantivets bøyning i norsk, men at bøyingsendelsene ikke er bestemmende for genus, slik eksemplene over viser. I sammenheng med dette vil jeg kaste et blikk tilbake til norrønt da bøyingsendelsene var å regne som "associated words". Norrønt

hadde både foranstilt og etterstilt artikkel som var utviklet på grunnlag av det demonstrative pronomenet *hinn*. Dette pronomenet hadde ulike maskuline, feminine og nøytrumsformer: henholdsvis *hinn*, *hin* og *hitt* (i nominativ) (Leitre og Lundeby 1975: 50). Under er eksempel på bruk av foranstilt og etterstilt bestemt artikkel i norrønt:

- 1) hit fyrra sumar
(foranstilt nøytrumsartikkel har formen hit, mens pronomenet har formen hitt: 'det forrige sommer').
- 2) karl hinn
(etterstilt demonstrativt pronomen i maskulinum: 'mann den')

Som etterstilt bestemt artikkel kom den nært inn på substantivet, og uttalen av substantivet og artikkelen vokste sammen og ble til (ibid.):

- 3) karlinn (mannen)

Det har med andre ord foregått en grammatikaliseringsprosess som utviklet bøyingsendelser fra norrøne "associated words" som kongruerte med substantivets genus. Det er dette vi ser rester av i bestemthetsendelsene på substantivene i dag. I norrønt kunne man derfor etter min mening brukt Hocketts genusdefinisjon og regnet den etterstilte bestemte artikkelen, altså dagens bøyingsendelse, som bestemmende for genus, siden den var å regne som et "associated word".

I min studie legger jeg Hocketts definisjon av genus til grunn. Men nettopp fordi genus i norsk kan manifestere seg på substantivet selv i form av bøyingsendelser, velger jeg å inkludere dette empiriske faktumet, fordi jeg mener det kan ha betydning for tilegnelsen av genus i en andrespråklæringssituasjon. Jeg velger derfor å ikke legge en streng tolkning av Hocketts definisjon til grunn for denne masteravhandlingen, og dermed avgrenser jeg ikke genusmanifestasjonen til kongruensord. Det betyr at jeg regner både kongruensord og bøyingsendelser i bestemt form entall som genusmanifestasjoner i norsk.

Det er dessuten et tradisjonelt syn å betrakte bøyingsendelsene som manifestasjoner av genus i norsk, slik sitatet fra Golden, MacDonald og Ryen viser: "Ubestemte artikler og endelser i bestemt form entall markerer genus" (Golden, MacDonald og Ryen 2008: 11). Siden dette sitatet er hentet fra en grammatikkbok for elever som lærer norsk som fremmedspråk, er det mulig at man ser på bøyingsendelsene som viktige for innlæringen av genus i en språklæringssituasjon.

Ser man nærmere på de ulike manifestasjonene av genus i norsk, ser man at det danner seg et sammenhengende syntaktisk mønster:

Maskulinum: **en, den, min, din, sin, -en**

Femininum: **ei, den, mi, di, si, -a**

Nøytrum: **et, det, mitt, ditt, sitt, -et**

Maskulinum og nøytrum danner det mest enhetlige mønsteret der kongruensord og bøyingsendelse ender på *-n* for maskulinum og *-t* for nøytrum. Femininum er ikke like enhetlig, der *-a* endelsen bryter med *-i*-mønsteret på kongruensordene. Dette syntaktiske mønsteret er muligens noe andrespråksinnlærere legger merke til. Den syntaktiske sammenhengen kan kanskje fungere som informasjon og hjelp i læringsprosessen, da de kan bruke både kongruensord og bøyingsendelser som "cues" i innlæringen av genus. Da er det mulig at de både kan predikere bøyingsendelser på grunnlag av genus, og genus på grunnlag av bøyingsendelser. Dette finner jeg støtte for hos Enger:

... det er viktig å ha for øye at talerne faktisk må beherske både deklinasjon og genus. Ettersom det er en tydelig sammenheng mellom deklinasjon og genus i norsk, er det (i allfall etter mitt syn) ikke ubetinget nødvendig å anta at talerne bestandig skulle bruke informasjon om det ene som grunnlag for prediksjoner om det andre, og aldri trekke slutninger den andre vegen (Enger 2001: 177).

Sitatet er hentet fra Engers artikkel *Genus i norsk bør granskes grundigere*. I artikkelen diskuterer han blant annet relasjonen mellom genus og deklinasjon, der det tradisjonelt har vært vanlig å se på dette forholdet med referanse til substantivets flertallsformer (Enger 2001: 176). Diskusjonen hos Enger tar utgangspunkt i at man i studiet av norsk tradisjonelt har sett det slik at bøyingsendelser kan predikeres på grunnlag av genus. Enger skriver: "I norske grammatikker finner en utsagn av typen 'De fleste maskuline substantivene får -ar i flertall'" (Enger 2001: 175). Corbett mener derimot at det er bedre å predikere genus ut fra bøyingsendelser (ibid.). I norsk finnes det imidlertid evidens for begge standpunkt. For det første har blant annet *venn* i mange varianter av norsk endret endelse fra *-er* til *-ar* i ubestemt flertall for å harmonere med maskulint genus. Dette støtter opp under det tradisjonelle norske synet om at bøyingsendelser predikeres på grunnlag av genus (Enger 2001: 175-176). For det andre har *påskar* – *påske*, som var feminint i gammelnorsk, delvis byttet genus til maskulinum, trolig fordi *-ar* knyttes til maskulinum. Dette støtter oppunder Corbetts syn om at genus predikeres ut fra bøyingsendelser (Enger 2001: 176). Jeg velger å uttrykke meg i Engers ordelag: "Relasjonen mellom genus og deklinasjon er

altså ikke helt enkel” (ibid.). Det essensielle her er at siden diakrone studier har funnet bevis for at førstespråksinnlærere av norsk trekker slutninger begge veier, så er det mulig at også andrespråksinnlærere gjør det samme ut fra bestemthetsformen i entall, som jeg har inkludert som en genusmanifestasjon i norsk.

2.2.2 *Genus i et diakront perspektiv*

Man kan altså se på genus som en form for kategorisering av substantiv, noe som langt på vei lar seg forene med for eksempel Hockett og Corbett sine definisjoner av genus. Man kan tenke seg at menneskene har et behov for å kategorisere og organisere verden de har rundt seg, og det gjør de ut fra sin konseptualisering og kognitive interaksjon med verden. Andre nominale klassifiseringer er for eksempel numerisk klassifisering ved bruk av klassifikatorer, som i vietnamesisk (Unterbeck og Rissanen 2000: xi). Kategorisering i form av genus er som nevnt et grammatisk fenomen, mens bruk av klassifikatorer er et leksikalsk-syntaktisk fenomen. De ulike formene for kategorisering korrelerer med den morfologiske språktypologiske parameteren som skiller mellom analytiske og syntetiske språk (Craig 1986: 3-4).

I et diakront perspektiv kan genus ha oppstått ved menneskelig kategorisering av substantivene ut fra for eksempel egenskapene levende vs. ikke-levende og mannlig vs. kvinnelig. Til å begynne med kan kategoriseringen ha vært konkret knyttet til sin semantiske inndeling. I den påfølgende språkutviklingen har det så foregått en grammatikaliseringsprosess, der den nyskapte grammatiske kategorien genus mistet den systematiske forbindelsen med sitt semantiske utgangspunkt og ble en rent formell grammatisk størrelse (Hagen 2002: 63).

2.2.3 *Genus i et synkront perspektiv*

Det er mulig å forstå hvorfor kategorien genus finnes i menneskelige språk, dersom man knytter genus til en form for kategorisering av substantiv på semantisk grunnlag og ser på genus i et diakront perspektiv. Genus blir da like forståelig som for eksempel de grammatiske kategoriene tempus og numerus som finnes i norsk. Uten et slikt diakront perspektiv er det vanskelig å forstå substantivenes genustildeling.

I et synkront perspektiv er genustildelingen lite transparent, fordi den er løsrevet fra det semantiske utgangspunktet. Man kan derfor spørre seg hvorfor genus fremdeles er til stede i språket når grunnlaget for dets tilstedeværelse egentlig er borte. Genus blir derfor ofte omtalt som ”historical junk” – ”historisk skrap”, som

McWhorter beskriver som: "complexity which has arisen through a 'gradual evolution of a sort which proceeded quite independently of communicative necessity, and must be adjudged happenstance accretion'" (Dahl 2004: 197).

Ut ifra den litteraturen som finnes om genus i norsk, kan det se ut til at det er konsensus om at det i stor grad *er tilfeldig* hvilket genus substantiv i norsk tildeles. Som eksempel på denne enigheten refererer jeg noen utsagn som kan vise dette synet. Hagen kommenterer definisjonen sin av genus slik: "Merk at genus, slik vi har definert begrepet her, er en rent formell størrelse, dvs. den bidrar til formriktighet" (Hagen 2002: 62), og Kulbrandstad uttrykker seg slik: "... kjønn i norsk [er] for det meste en rent formell, grammatisk egenskap ved substantivene" (Kulbrandstad 1998: 118). I *Norsk referansegrammatikk* står det: "I de aller fleste tilfellene kan vi ikke se av formen på substantivet hvilket genus det har" (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 150), og i en grammatikk beregnet på elever og studenter som ikke har norsk som morsmål, står det: "Vi har få regler som forteller hvilket kjønn et substantiv har" (Golden, MacDonald og Ryen 1988: 24). Disse utsagnene reflekterer altså det synet at genus er vilkårlig, og jeg vil komme tilbake til disse om litt.

Det finnes også dem som mener at det *ikke er tilfeldig* hvilket genus substantivene tildeles. På grunnlag av studier av genus i mange forskjellige språk mener Corbett at det finnes regler for hvordan man tildeler substantivene genus, og han mener at det finnes tre grunnleggende bevis på det. For det første ville man forventet flere genusfeil dersom genusene huskes for hvert enkelt substantiv, for det andre blir lånord tildelt genus, og for det tredje får nye ord i språket genus, og det med høy grad av enighet blant språkbrukerne (Corbett 1991: 7). Corbett mener at tildelingsreglene er av både semantisk og formell art, og at de kan brukes til å forklare genussystemene i alle verdens språk (Corbett 1991). I kapittel 4 i *Gender* argumenter Corbett for at blant annet førstespråklæring, eksperimenter og diakroni er ytterligere bevis på at tildelingsreglene blir benyttet av språkbrukerne, og at det ikke bare er regler som er avdekket av lingvisten (Corbett 1991: 70). Corbett uttrykker seg slik: "The evidens of borrowings, child language acquisition, experiments, residual meaning of gender and diachronic developments provide confirming evidence for our analysis of assignment systems" (Corbett 1991: 104).

Trosterud er av dem som mener at genustildelingen i norsk ikke er tilfeldig. Han har laget et regelsett og postulerer blant annet at alle norske ord er maskuline dersom det ikke finnes en grunn til at de skal være feminine eller nøytrale. Maskulinum blir

derfor å betrakte som defaultgenus i norsk (Trosterud 2001: 57), jf. ”Regel 1 Default: Alle norske ord er m” (Trosterud 2001: 35). Disse tilordningsreglene har Trosterud laget på grunnlag av 31 500 ord fra Nynorskordboka, og han mener å ha lagt frem regler som gir riktig genus for 94 % av disse ordene. Han skriver selv at reglene er mange, men ”i alle høve er det langt færre enn dei 31 500 ’reglane’ som eventuelt hadde vore naudsynte for å gjera greie for genus i korpuset” (Trosterud 2001: 53).

Jeg oppfatter disse reglene som et godt forsøk på å vise at genustildelingen i nynorsk ikke er tilfeldig, men verdien av reglene er avhengig av om jeg har et språklæringsperspektiv eller et lingvistisk perspektiv på dem. Det er vanskelig å tenke seg at det høye antallet regler som må til for å forklare tilordningen, kan ha en pedagogisk funksjon, sett ut fra et språklæringsperspektiv, fordi for mange komplekse regler trolig er noe en språkinnlærer ikke kan forholde seg til i en andrespråklærings situasjon. Dette finner jeg støtte for hos MacWhinney: ”Explicit instruction works best for clear, simple structures, and instruction in hopelessly complex rules can be counterproductive” (MacWhinney 1997: 278). Jeg vil gi et eksempel på hvorfor Trosterud sine regler er for komplekse en andrespråkspedagogisk sammenheng i 2.2.7. Men dersom jeg ser på genusreglene som lingvist, er de fascinerende og tankevekkende, og uten tvil et viktig bidrag til forståelsen av genus. Men det kan synes litt for optimistisk å ha som mål å gjøre genustildelingen 100 % prediktabel. I personlig kommunikasjon med Trosterud formulerer han seg slik: ”Det metodiske målet mitt er full prediksjon. Eg meiner dette er eit rasjonelt mål, metodologisk sett, eit mål som alle genusforskarar bør ha” (Trosterud 2008). Samtidig er han enig med meg i at det er for mange regler i Trosterud 2001: ”Eg er samd i at det kan vere at det er for mange reglar i Trosterud 2001. Målet er å kome fram til reglar som er få og enkle” (ibid.). I den samme personlige kommunikasjonen uttrykker han: ”No vil vi sannsynligvis ikkje nå 100 % prediksjon med reglar [(som er enkle) og dekkende for mange ord]” (ibid). Trosterud er altså enig i at man ikke kan forvente 100 % prediksjon med et enkelt regelsett.

Enger uttrykker seg slik om Trosterud sitt syn på genus: ”eg trur han har heilt rett i hovudsak” (Enger 2002a: 135), altså at genus er prediktabelt. I en artikkel fra 2001 skriver Enger: ”... å si at genus er tilfeldig, er likevel å slå barnet ut med badevatnet” (Enger 2001: 171). Samtidig mener Enger at det er mulig å gå for en mellomstilling når det gjelder genus: ”En kan jo tenke seg en mellomting mellom det fullstendig regelstyrte og det fullstendig uregelrette” (ibid).

Denne mellomstillingen til Enger, *ikke fullstendig regelrett*, mener jeg at det kan være grunnlag for å argumentere for når det gjelder tildeling av genus på norske substantiv, og en mellomstilling er vel også det realistiske målet til Trosterud i forhold til et enkelt regelsett, jf. diskusjonen ovenfor. Ser vi nærmere på utsagnene til dem som mener at substantivene tildeles genus tilfeldig, ser vi at alle inneholder formuleringer (i mine kursivering) som uttrykker at genus ikke er fullstendig uregelrett: ”for det meste” (Kulbrandstad 1998: 118), ”I de aller fleste tilfellene” (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 150), ”Vi har få regler” (Golden, MacDonald og Ryen 1988: 24). Hagen uttrykker seg slik: ”Rent semantisk er genus (derfor) en redundant størrelse, som i mange språk (bl.a. norsk) er *relativt lite* transparent” (Hagen 2002: 63).

Det ser tilsynelatende ut til at det er enighet om at genus i norsk til en viss grad kan relateres til både semantikk og form. Derfor velger også jeg i denne masteroppgaven å innta en mellomstilling når det gjelder genus i norsk; *genus er altså ikke fullstendig ureglerett*. De semantiske og morfologiske forholdene som kan brukes som regler for genustildelingen i norsk, vil jeg gi en fremstilling av i det følgende.

2.2.4 Tildelingsregler for genus i norsk

I norsk har vi de tre genuskategoriene maskulinum, femininum og nøytrum, og alle substantivene i språket vårt tilhører én (eller flere) av disse kategoriene. Men hvorfor har vi akkurat disse kategoriene, og hvordan fordeler vi substantivene på disse? I kapittel 2.2.3 nevnte jeg at genusspråk tildeler substantivene genus på grunnlag av både semantiske og formelle kriterier. De semantiske kriteriene er knyttet til substantivets semantikk. De formelle kriteriene beror på substantivets morfologiske og fonologiske egenskaper (Corbett 1991: 33).

I dette underkapitlet vil jeg, basert på Corbett, redegjøre for et genussystems grunnleggende oppbygging og se den i sammenheng med tilordningsreglene for genus i norsk. Tilordningsreglene som jeg vil forholde meg til, er basert på referansegrammatikken og lærebøker for elever med norsk som andrespråk, ikke regelsettet til Trosterud. Det er hovedsakelig én årsak til det. Jeg vil bruke tilordningsreglene som et verktøy for å undersøke om andrespråksinnlærerne gjør færre genustildelingsfeil ved ord som kan knyttes til regler, enn ved ord som ikke kan knyttes til regler. I den forbindelse må jeg basere undersøkelsen på tilordningsregler

som *muligens* er blitt brukt i undervisningen, og det gjelder ikke regelsettet til Trosterud.²

2.2.5 Semantiske systemer

Ifølge Corbett er de semantiske kriteriene kjernen i et genussystem: ”In a sense all gender systems are semantic in that there is always a semantic core to the assignment system (Corbett 1991: 8), og dette synet fører også Trosterud videre: ”Det norske genussystemet har, som alle andre genussystem som er analysert til no, ein semantisk kjerne” (Trosterud 2001: 35). Ved første øyekast kan man tenke seg at de tre genuskategoriene i norsk er basert på semantikk, der vi skiller mellom levende og ikke-levende og mannlig og kvinnelig. Ut fra denne kategoriseringen vil levende vesen få maskulint genus hvis de er av mannlig art, og feminint genus hvis de er av kvinnelig art. Alle ikke-levende ting vil så få tildelt genuset nøytrum.

2.2.6 Samsvar mellom semantikk og genus i norsk

Man kan komme et stykke på vei ved å plassere substantivene i genusklassene på måten som er nevnt ovenfor, slik *Norsk referansegrammatikk* gjør (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 154). Basert på den kan man sette opp en tabell som 2:1, og både Kulbrandstad (Kulbrandstad 1998: 118) og Golden, MacDonald og Ryen (Golden, MacDonald og Ryen 1988: 24) peker også på dette sammenfallet mellom biologisk kjønn og genus.

Genuskategorier i norsk		
Maskulinum	Femininum	Nøytrum
gutt	jente	hus
mann	kvinne	kart
bror	søster	bur
sønn	datter	bord
far	mor	naust
kar	kjerring	
herre	dame	
brudgom	brud	

Tabell 2:1 Genus basert på semantikk i norsk

Her ser vi at de maskuline og feminine substantivene er levende vesener av henholdsvis biologisk maskulin og feminin art, og at substantivene i nøytrum er ikke-

² For en etterprøving av regelsettet til Trosterud, se (Halse 2004).

levende ting. Men denne semantiske inndelingen kommer til kort, og vi ser i tabell 2:2 at det ikke er tilstrekkelig med bare tre genuskategorier hvis vi skal fordele substantivene på ulike kategorier basert på semantikk.

Genuskategorier i norsk		
Maskulinum	Femininum	Nøytrum
gutt	jente	<i>barn</i>
mann	kvinne	<i>menneske</i>
bror	søster	hus
sønn	datter	kart
far	mor	bur
kar	kjerring	bord
herre	dame	naust
brudgom	brud	
<i>båt</i>	<i>skute</i>	
<i>kjæreste</i>	<i>bok</i>	
<i>professor</i>	<i>øy</i>	
<i>student</i>		

Tabell 2:2 Genus basert på semantikk er ikke tilstrekkelig i norsk

Her er *barn* og *menneske*, som er levende vesener, kategorisert i den ikke-levende kategorien nøytrum, mens *båt*, *skute*, *bok* og *øy*, som er ikke-levende, er fordelt på de levende kategoriene. Videre er *kjæreste*, *professor* og *student* kategorisert som maskuline, selv om disse substantivene kan brukes om begge kjønn.

I konklusjonen til kapitlet om semantiske systemer skriver Corbett: "In yet other languages, semantic criteria fail to account for the gender of a high proportion of the nouns, and formal criteria must be sought" (Corbett 1991: 32). Ut fra tabell 2:1 og 2:2 ser vi at man for norsk må søke formelle kriterier i tillegg til de semantiske for å kategorisere substantiv i tre genus.

2.2.7 Formelle systemer

Forskningsarbeidet til Corbett viser altså at alle genussystemer har en semantisk kjerne, og at det morfologiske systemet tildeler genus til den semantiske resten (Corbett 1991: 34). Regelsamspillet er uavklart, og det kan oppstå regelkonflikter der morfologiske regler krever ett genus, mens semantiske regler krever et annet. Trosterud (2001) refererer til Dobrin angående hvilke regler som styrer over andre regler. Dobrin setter opp et hierarki der semantiske regler overstyrer morfologiske

regler, og morforlogiske regler overstyrer fonologiske regler, slik (Trosterud 2001: 32):³

semantikk >> morfologi >> fonologi

Når et substantiv for eksempel har fonologiske egenskaper som tilsier at det skulle vært femininum, men blir tildelt maskulinum, skjer det fordi det finnes en semantisk regel som sier at det skal være maskulint (Trosterud 2001: 33). Kunne man ha støttet seg på dette hierarkiet, og det semantiske innholdet til substantivene, hadde det gjort genustildelingen lettere. Men genustildelingen i norsk er ikke semantisk transparent, og bryter dermed hierarkiet til Dobrin. Trosterud trekker frem et godt eksempel på dette og forklarer at ordet *mamma* er maskulinum, fordi det har *-a* som final vokal (ibid.).

Dette er grunnen til at Trosterud mener at maskulinum er defaultgenus i norsk, noe som han baserer på Steinmetz' teori om at *de fleste substantivene ikke har noen tildelingsregler* (ibid.). I stedet for at tildelingsreglene danner et hierarkisk system, er det genuskategoriene som gjør det, slik:

norsk: m >> f >> n

Dette betyr at norske substantiv er maskuline, men dersom en regel krever et annet genus enn maskulinum, så får det det genuset, og dersom det er regelkonflikter, så vinner maskulinum som står øverst i genushierarkiet (ibid.). Denne innfallsvinkelen kan forklare hvorfor *mamma* blir tildelt maskulint genus.

Så langt kan både andrespråklæringsperspektivet og det lingvistiske perspektivet gå hånd i hånd når det gjelder bruken av tilordningsregler i en språklærings situasjon. Men mitt poeng er at mange av Trosterud sine regler blir altfor *komplekse* til at en andrespråksinnlærer kan benytte seg av dem, og jeg vil gi et eksempel på det. I tabell 2 så vi at *barn* i norsk ikke kan tildeles genus ut fra det semantiske kriteriet levende og ikke-levende, noe som bygger oppunder forståelsen av genus som "historical junk" (se kapittel 2.2.3). Videre kan man tenke seg at det finnes en annen semantisk regel som kan brukes på *barn*, og Trosterud formulerer en slik som i prinsippet kan brukes:

³ Dette hierarkiet mener Dobrin gjelder for alle språk. Corbett mener det er språkavhengig.

”STR⁴ 2 Ord som refererer til person utan kjønns spesifisering, er m” (Trosterud 2001: 35). Men bruk av denne regelen resulterer i ukorrekte genustildelinger, og det samme skjer dersom man benytter defaultgenuset. Så her nytter det ikke å bruke verken semantikk eller defaultgenus, og Trosterud mener at *barn* er nøytrum i norsk på grunnlag av en morfologisk regel som sier: ”MTR 2 Substantiv utan segmental formativ i ub. pl. er n” (Trosterud 2001: 43). Lingvistisk sett er dette fascinerende, men som andrespråklæringsforsker er det vanskelig å tro at dette kan fungere som en pedagogisk regel.

2.2.8 Samsvar mellom form og genus i norsk

I referansegrammatikken står det: ”I enkelte tilfeller er det samsvar mellom ordets form og ordets genus” (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 153), og dette samsvaret gjøres det rede for i kapittel 2 under *avlede* substantiver. Referansegrammatikken, og lærebøker i norsk som andrespråk (Golden, MacDonald og Ryen 1988: 24-25), gjør eksplisitt rede for hvordan *noen av avledningene* har samsvar med genus, men ikke alle. Her bygger jeg fremstillingen og analysen av morfologiske tildelingskriterier på de avledningene som fremstilles i disse bøkene.

I forbindelse med dette vil jeg påpeke at Corbett bruker tysk som eksempel på et språk som bruker avledninger som tildelingskriterier, slik norsk gjør, for deretter å avvise at avledningssuffikser kan være en del av tildelingskriteriene:

It is not difficult to see why information about the inflection of nouns may be a major factor in gender assignment (as in Russian and Swahili) while derivational information cannot. The difference is that in the first case every noun has a declensional type/morphological class; even nouns which are indeclinable form a distinctive group. But typically, large numbers of nouns are not morphologically derived, and so an assignment system based on derivation would leave a large proportion of the nouns unassigned (Corbett 1991: 50).

Corbett avviser altså bruk av avledningssuffikser som en del av tildelingskriteriene, fordi mange substantiv ikke har avledning og dermed ikke kan knyttes til noen regler for tildeling. I stedet påpeker Corbett at det er bedre å *predikere genus ut fra bøyingsklasse* (Enger 2001: 175), jf. diskusjonen i 2.2.1.2., fordi alle substantiv tilhører en bøyingsklasse, mens mange substantiv ikke har avledning. Corbett bruker

⁴ Trosterud bruker forkortelsene STR, MTR og FTR som betyr henholdsvis semantisk tildelingsregel, morfologisk tildelingsregel og fonologisk tildelingsregel (Trosterud 2001).

russisk som et eksempel på at bøyningsendelser kan predikere genus. Deklinasjonen er altså å regne som en del av de morfologiske reglene for tildeling av genus.

I min studie følger jeg ikke Corbett her, fordi avledninger blir brukt som en del av tildelingsreglene i norsk, blant annet i norsklærebøker, og de kan muligens være viktige "cues" i innlæringen av genus. Jeg tror dette er nok et eksempel på hvor problematisk genuskategorien er og på hva som kan sees på som universelt og hva som er språkspesifikt ved genussystemer i verdens språk.

I tabellen nedenfor har jeg satt inn alle avledningene i den genuskategorien som jeg mener at de *kan ha* et samsvar med. Tabellen er basert på Norsk referansegrammatikk (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 97-113) og (Golden, MacDonald og Ryen 2008: 12-13). Jeg bruker *-(n)ing*, *-else*, *-sjon*, *-skap*, *-dom*, *-het* og *-eri* for å undersøke om innlærere eventuelt benytter seg av disse for å tildele genus.

Maskulinum	Femininum	Nøytrum
<u>Verbalsubst.</u> -er lærer, hammer, skriver -ing vending, bading, talking -ning tolkning -else dannelse, lettelse -sel lengsel -nad søknad -sjon gratulasjon -skap kunnskap <u>Subst. avledet av subst.</u> -ing vestlending, totning, møring -ling tjømling, killing, tvilling -ning nesning -er bergenser, vietnameser -dom barndom, alderdom -skap vennskap, vitenskap <u>Subst. avledet av adj.</u> -het sikkerhet, kjærlighet -dom fattigdom, rikdom (-skap klokskap) -itet identitet, nasjonalitet <u>Andre avledninger</u> -ist artist, lingvist, turist -ant blyant, demonstrant -ent pasient, student -ør ekspeditør, frisør -or doktor, professor, kalkulator -inne venninne -erske syerske -ine studine -esse prinsesse -øse suffløse -trise ekspeditrise	<u>Verbalsubst.</u> -ing talking -ning undervisning -sel trengsel <u>Subst. avledet av subst.</u> <u>Subst. avledet av adj.</u> <u>Andre avledninger</u> -inne venninne -erske syerske -ine studine -esse prinsesse -øse suffløse -trise ekspeditrise	<u>Verbalsubst.</u> -eri -else værelse, spøkelse -sel fengsel <u>Subst. avledet av subst.</u> -skap vennskap, budskap <u>Subst. avledet av adj.</u> <u>Andre avledninger</u> -eri meieri, vaskeri, trykkeri -er senter, teater, kateter

-trise <i>ekspeditrise</i> -is <i>frekkis, grovis</i> -as <i>frekkas, kjekkas</i> -ert <i>dukkert, kikkert</i> -isme <i>humanisme, sosialisme</i> -ikk <i>grammatikk, trafikk</i>		-ment <i>argument, instrument,</i> -ett <i>toalett</i>
--	--	---

Tabell 2:3 Samsvar mellom form og genus i norsk (det finnes unntak)

Fonologiske regler for tildeling av genus er det ikke gjort større rede for i norsk grammatikk, og av den grunn inngår de ikke som utgangspunkt for min undersøkelse. I forbindelse med dette er det imidlertid verdt å nevne at i tillegg til defaultregelen fremstiller Trosterud to overgripende fonologiske regler for genustildeling i norsk (Trosterud 2001: 35): ”Regel 2 Tostava ord på trykklett *-e* (dvs. svake substantiv) er *f*”, for eksempel *fille* og *hylle* og ”Regel 3 Einstava ord på vokal er *f*”, for eksempel *bru* og *klo*. I likhet med de andre reglene til Trosterud er disse fascinerende, lingvistisk sett, men de blir neppe brukt i norskundervisningen for andrespråksinnlærere, og er trolig ikke noe en andrespråksinnlærer *bevisst* kan forholde seg til.

2.2.9 Genus er kommunikativt redundant

I 2.2.3 ble det nevnt at McWhorter ser på genus som noe komplekst og kommunikativt unødvendig, innlærerne trenger egentlig ikke å bry seg om å uttrykke korrekt genuskongruens for å formidle sitt kommunikative budskap:

- *Et hund er mennesken sitt beste venn.
En hund er mennesket sin beste venn.
- *Jeg har en hus i hvert busk.
Jeg har et hus i hver busk.
- *Et jente og et gutt satt på ei benk.
Ei jente og en gutt satt på en benk.

Disse eksemplene viser at man uten problem kan forstå det kommunikative budskapet, selv om genuskongruensen ikke stemmer overens med målpråket. Dahl definerer et redundant budskap slik:

A message is redundant if there is a less complex message that could – in principle – transfer the same amount of information, that is, if more communicative resources are spent on it than are theoretically necessary for its successful delivery. A sender can manipulate the redundancy level by spending more or less energy and/or time on the message (Dahl 2004: 9).

Denne redundansen mener jeg kan belyse at det å uttrykke korrekt genus er noe innlærerne egentlig ikke trenger å bruke ressursene sine på – dersom de ikke er opptatt av formriktighet.

2.2.10 Genus som en feilkontrollør?

I og med at genus er kommunikativt redundant, er det vanskelig å gi genus en klar og tydelig funksjon. Definisjonen basert på funksjon i 2.2.1 antydte at genus signaliserer en grammatisk, syntaktisk relasjon mellom ord i en setning. Videre påpekte jeg at både kongruensordene og bøyingsendelsene skaper et syntaktisk mønster som innlærerne muligens kan støtte seg på i innlæringen av genus.

I forbindelse med dette vil jeg i tråd med Dahl (Dahl 2004) trekke et viktig skille mellom ”user-level redundancy management” og ”system-level redundancy management”, henholdsvis ’redundans styrt ut fra brukernivå’ og ’redundans styrt ut fra systemnivå’. Dahl trekker en klargjørende parallell, synes jeg, mellom banken og dens kunder og språket og dets brukere:

... it is not the case that bank customers make a decision whether to add the checksum digit to their account number or not every time they fill out a form at the bank or send money over the Internet; rather, the bank requires them to do so. Thus, the decision is taken at the level of the system rather than on-line by the user. Analogously, much of the redundancy in the linguistic utterances we produce is required by the grammar of the language. [...] In the case of bank account numbers, it should be fairly clear that the decision whether to use checksum digits cannot be left to the bank clients, who are likely to systematically underestimate the risk of errors (Dahl 2004: 11).

Genus, slik jeg ser det, kan settes direkte inn i ”redundans styrt ut fra systemnivå-perspektivet”. Sett i lys av problemet med å definere genus og diskusjonen om genus som noe tilfeldig og bare historisk skrap, kan man ut fra dette forstå genus litt bedre, ikke bare når det gjelder genus i et lingvistisk perspektiv, men også i et språklæringsperspektiv. Man kan se på genusmanifestasjonene som en ”error-checking mechanism”. Substantivene er mange, mens kongruensordene er få og mer prediktable (Dahl 2004: 202). De kan dermed fungere som en *feilkontrollør* som både lingvisten og språkinnlæreren kan bruke. Det blir dermed ikke så nøye hvilket genus hvert substantiv er tildelt, det kan foregå arbitrært, det viktige er at språkbrukere som bruker samme språk/dialekt er enige om hvilket genus substantivene tilhører, slik at manifestasjonene av genus blir korrekt, og til hjelp i denne prosessen finnes det

mange genusmanifestasjoner i språket, ”cues”, som man kan hjelpe seg med, enten det er kongruensord eller bøyingsendelser.

Genus blir altså mer forståelig dersom man ser på det som en feilkontrollør som skal hjelpe språkbrukerne til formriktighet, men når det er sagt, er det bare en delvis tilfredsstillende forklaring på hvorfor vi har genus i språket. For har det noen betydning for informasjonen vi vil meddele? Det er fremdeles noe som mangler, slik jeg ser det, for å kunne forstå hvorfor språk har kategorien genus, på lik linje som man kan forstå at språk kan ha kategoriene numerus og tempus. Det er mulig Dahl har rett i det han sier her:

Also, we see that the (presumably universal) pattern ”heavy lexical item – light grammatical marker” may have a rationale in the optimization of the distribution of information in the signal, although I would prefer to leave to a more mathematically-minded person to do the actual calculations needed to confirm this claim (Dahl 2004: 202).

Å forstå genus fullt og helt ser jeg på som urealistisk i denne masteravhandlingen, og jeg må kaste ballen over til dypere lingvistisk forskning. For meg har det vært et mål å forstå hvorfor genus blir oppfattet som vanskelig både å undervise i og lære for de som lærer norsk som et andrespråk.

2.2.11 Er vi nå nærmere en mer helhetlig forståelse av genus?

Når vi skal forstå genus, er det som sagt flere forhold som må tas i betraktning: Hvordan tildeles substantivene genus? Hvordan manifesterer genus seg? Hvilken funksjon har genus i språket? Ut fra det foregående kan min forståelse av genus sammenfattes slik: Genus er en iboende kategori ved substantivet som klassifiserer substantivene, men klassifiseringen kan variere fra språk til språk. Den kan skje ut fra mer eller mindre klare semantiske og formelle kriterier som også kan variere fra språk til språk. I norsk klassifiseres substantivene etter genusene maskulinum, femininum og nøytrum. Klassifiseringen er lite transparent, men semantiske, fonologiske og morfologiske kriterier finnes. Genus manifesterer seg både ved kongruens og ved bøyingsendelser på substantivet selv som kan fungere som en kontrollør for korrekt genus for å sikre den formriktighet som språket krever, og muligens også som ”cues” for tildeling av genus.

2.2.12 Oppsummering – genus

I dette kapitlet har vi sett at genus blir definert på ulike grunnlag: ut fra hvilken type grammatisk fenomen genus er, hvordan genus manifesterer seg, hvordan substantiv tildeles genus, og hvilken funksjon genus har. I genislitteraturen har Hocketts definisjon skapt diskusjon om genus bare manifesterer seg i form av kongruensord eller også på substantivet selv i form av bøyingsendelser. En streng tolkning av Hocketts definisjon avgrensner manifestasjonen av genus til kongruensord, og mange bruker en slik tolkning. Norsk er et språk med en tydelig sammenheng mellom genus og substantivets bøyingsendelser, selv om dette ikke er helt entydig. Jeg bruker derfor Hocketts definisjon som utgangspunkt, men legger ikke en streng tolkning til grunn og har valgt å inkludere bøyingsendelser som en genusmanifestasjon. Jeg regner dermed både kongruensord og substantivets bøyingsendelser i bestemt form entall som genusmanifestasjoner i norsk.

Genus er en form for klassifisering av substantiv. I et diakront perspektiv kan genustildelingen ha vært semantisk motivert. I et synkront perspektiv har genus tilsynelatende mistet kontakten med sitt semantiske utgangspunkt, og tildelingen kan derfor oppfattes som arbitrær. I genislitteraturen diskuteres det imidlertid hvorvidt genustildelingen i dag er tilfeldig eller regelstyrt. Corbett og Trosterud argumenterer for at genustildelingen ikke er tilfeldig, men følger semantiske og formelle kriterier. Grunnlaget for denne studien er at genustildelingen i norsk er lite gjennomsliktig, men til en viss grad kan skje ut fra semantiske og formelle kriterier.

I dette kapitlet har vi sett at genus er kommunikativt redundant og uten en klar og tydelig funksjon. Etter min mening trekker Dahl et viktig skille mellom ”redundans styrt ut fra brukernivå” og ”redundans styrt ut fra systemnivå”. Genus kan sees på som den sist nevnte formen for redundans, fordi genus er et grammatisk krav i genusspråk for å skape formriktighet. I forlengelsen av dette er definisjonen av genus som fremhever at genus signaliserer en grammatisk, syntaktisk relasjon viktig. Jeg har påpekt at kongruensordene og substantivets bøyingsendelser muligens skaper et mønster som kan være til støtte i en innlæringsituasjon og fungere som en feilkontrollør for å oppnå den formriktigheten språket krever.

2.3 Andrespråklæringsteori

Dette kapitlet tar først for seg kognitiv og funksjonalistisk andrespråklæringsteori. Deretter kaster det et blikk på morsmålet, som er én av flere faktorer som eventuelt kan påvirke andrespråklæringen, og vi ser på hvordan synet på morsmålet i andrespråksinnlæringen har endret seg i andrespråksforskningens historie.

2.3.1 *Psykologisk prosesseringsfokus på språklæringen*

Kognitive teorier med et psykolingvistisk syn på språklæringsprosessen er opptatt av hvilke prosesser som foregår i hjernen når innlæreren aktivt bearbeider den språklige innputten og omgjør den til egen språkkompetanse (Berggreen og Tenfjord 2003: 87). Sentrale begreper i denne prosessen er hypotesedannelse, restrukturering og automatisering. I språklæringsprosessen kan innlæreren støtte seg på all kunnskap han rår over, både språklig og ikke-språklig. Den språklige kunnskapen er generell viten om språk og kommunikasjon, viten om sitt førstespråk og om målspråket (Berggreen og Tenfjord 2003: 90). På bakgrunn av denne kunnskapen og innputten kan innlæreren lage hypoteser om målspråket og prøve dem ut i sin egen produksjon. Dersom innlæreren får tilbakemeldinger om at hypotesene ikke stemmer, kan han danne nye hypoteser og restrukturere språkkompetansen sin (Berggreen og Tenfjord 2003: 294). Språkkompetansen restruktureres over tid og man ser gjerne på denne utviklingen som "U-formet" i forhold til målspråksnormen (Berggreen og Tenfjord 2003: 303-304).

I korttidsminnet behandler innlæreren inntaket av innputten med en viss grad av bevissthet. Etter hvert som ulike innputtdata er ferdig behandlet, kan de føres over i langtidsminnet. Til å begynne med foregår den språklige prosesseringen mer eller mindre kontrollert, for senere å bli mer og mer automatisert. Genus er en kategori som krever formriktighet. I andrespråklæringslitteraturen diskuteres det hvor stor grad av bevissthet som er nødvendig for å tilegne seg språklig form. Det er pekt på at prosessering av et meningsinnhold og prosessering av form nødvendigvis ikke kan skje samtidig, Berggreen og Tenfjord uttrykker seg slik:

En innlærer som bruker all tilgjengelig kapasitet i arbeidsminnet for å rekonstruere et meningsinnhold, vil i liten grad ha oppmerksomhetsressurser til å merke seg språklig form. Først når forståelsesprosessen skjer noe mer automatisert, kan innlæreren utvikle hypoteser på basis av registrert form (Berggreen og Tenfjord 2003: 302).

Her blir det pekt på at meningsinnholdet må avkodes før innlæringen kan bruke ressursene sine på den språklige formen. Dersom det er tilfelle, kan det tenkes at innlæringen av meningsinnholdet til substantivet skjer uten innlæring av genus samtidig. En annen mulighet er at genuset læres samtidig som man lærer substantivet og dets innhold, siden genuset er sterkt knyttet til selve substantivet. Dette kalles *rote-learning*, eller enhetslæring.

Frekvens er et annet viktig aspekt som ifølge andrespråklitteraturen kan spille en rolle for språklæringen. Ifølge Berggreen og Tenfjord har ”frekvente ord større sjanse for å bli oppfattet og gjenkjent” (Berggreen og Tenfjord 2003: 95). I sammenheng med innlæringen av genus kan man derfor muligens forvente færre genusfeil på frekvente substantiv enn på mindre frekvente substantiv.

Ovenfor skrev jeg at viten om førstespråket er en av ressursene en andrespråksinnlærer kan støtte seg på. I forbindelse med dette vil jeg trekke frem den fasiliterende effekten kognatord kan ha på ordnivå. Berggreen og Tenfjord uttrykker seg slik: ”Om det foreligger såkalte kognater, lettes læringen til de grader at en bare skal registrere at et morsmålslikt ord er i bruk i andrespråket før en kan ta det i bruk selv” (Berggreen og Tenfjord 2003: 217). Dette synes rimelig hva angår ordets fonologi og semantikk; Ringbom sier: ”When both phonological and semantic similarity work together, the effect is like that of a magnet attracting a new word to be stored in the learner’s mental lexicon when he meets it for the first time” (Ringbom 1987: 41). Men kan kognatord virke fasiliterende på innlæringen av genus også? Dersom det er tilfelle, kan man forevente at kognatord med samme genus i morsmål og målspråk ikke tildeles ukorrekt genus i mellomspråket.

2.3.2 Funksjonalistisk språklæringsteori

Funksjonalismen er opptatt av forholdet mellom form og funksjon og er således den teoretiske motsatsen til generative og nativistiske teorier som primært er opptatt av form (Berggreen og Tenfjord 2003: 324). Vi skiller mellom relasjonell og økologisk funksjonalisme. Berggreen og Tenfjord skriver at relasjonell funksjonalisme dreier seg om hva slags forhold det er mellom språklig form og den semantiske eller pragmatiske funksjonen den aktuelle formen har (Berggreen og Tenfjord 2003: 323). Økologisk funksjonalisme forklarer språkutviklingen ut fra et bruksbasert perspektiv. Språket er til for at vi skal kunne kommunisere med hverandre, mens grammatikken er til for å gjøre kommunikasjonen effektiv (Berggreen og Tenfjord 2003: 324). Man

kan derfor vente at språkutviklingen skjer ved tilordning av form, innhold og funksjon. Det skjer med andre ord en tilvekst av grammatiske former som tidligere ikke var en del av språkkompetansen. Dette kalles en grammatikaliseringssprosess (Berggreen og Tenfjord 2003: 329). Det interessante er at språk kan ha grammatiske former som er innholdstomme og uten en klar og tydelig språklig funksjon. Som nevnt i 2.2.2 og 2.2.9 er genus en slik kategori; den er stort sett løsrevet fra sitt opprinnelige semantiske innhold og uten en funksjon som lett lar seg forklare. Berggreen og Tenfjord skriver: "Grammatikalisering som bare tilfredsstillende et grammatisk krav i språket, vil i mindre grad utvikles via kommunikasjon enn grammatikalisering som uttrykker et selvstendig innhold" (ibid.). Sett i forhold til grammatisk genus er dette svært interessant, siden genus langt på vei bare tilfredsstillende et grammatisk krav.

Funksjonalistene Bates og MacWhinney fremhever også at språklæringen drives fremover av forholdet mellom form og funksjon (Bates og MacWhinney 1989: 26). Men påpeker at det er en misforståelse at læring av formelle mønstre ikke støtter det funksjonalistiske synet på språkutviklingen. De skriver: "The emphasis on function-driven learning and the relative neglect of form-driven learning in some of our writings has resulted in some misunderstandings that we would like to begin to rectify" (Bates og MacWhinney 1989: 27). De mener at: "An adequate account of language development will necessarily involve a mixture of function-driven and form-driven learning" (Bates og MacWhinney 1989: 27). Funksjonalismen må altså kunne forklare hvorfor språkinnlærere faktisk lærer seg kategorier som genus, som ikke har en tydelig semantisk og pragmatisk funksjon. De uttrykker seg slik:

In the case of linguistic patterns like gender marking, language acquisition becomes a problem of pattern detection that may or may not require the application of innate linguistic knowledge. We suspect that more general principles of pattern detection and distributional learning are sufficient for the task – but that is an empirical question, perhaps the most important question in language acquisition research (Bates og MacWhinney 1989: 26).

Bates og MacWhinney mener at det å lære seg genus handler om å avdekke et mønster. Når mønsteret er avdekket, kan innlærerne støtte seg på såkalte "cues" i innlæringen. Det betyr at innlærerne kan lære seg "vertikale" korrelasjoner mellom form og funksjon – samtidig som de lærer seg "horisontale" korrelasjoner mellom grammatiske former, for eksempel korrelasjoner mellom kongruensmarkører (Bates og MacWhinney 1989: 28). Bates og MacWhinney påpeker at selv om denne typen

læring er formbasert, så støtter den seg på at det eksisterer et klart syntaktisk forhold mellom substantivet og kongruensmarkørene (Bates og MacWhinney 1989: 30). Så skriver de: "We see now that the important issue is not whether learning is driven by form or by function. The answer to that question is that it is driven in both ways" (Bates og MacWhinney 1989: 31). Bates og MacWhinney gjør også et nummer av hva som kan være motivasjonen bak det å lære seg genus. For hva kan det være når man kan uttrykke et kommunikativt budskap uten? De sier: "Language is precious stuff indeed, providing the key to successful participation in a society. This is surely enough motivation even for such a daunting task as the acquisition of German gender" (Bates og MacWhinney 1989: 32).

2.3.3 *Morsmålstransfer*

Morsmålets rolle har vært mye omdiskutert i andrespråksforskningen. I dag er det få teorier som avskriver at morsmålet kan påvirke andrespråksinnlæringen på en eller annen måte. Det finnes mange fremstillinger av fenomenet i andrespråkslitteraturen, se blant annet (Berggreen og Tenfjord 2003; Ellis 1994; Odlin 1989; Tenfjord 1997; Jarvis og Pavlenko 2008). Dessuten er fenomenet redegjort for i hovedfagsoppgavene til (Helland 2005) og (Moskvil 2004). Jeg viser derfor til disse for en utførlig gjennomgang av ulike perspektiv og syn på morsmålets rolle i andrespråksinnlæringen. Basert på disse gir jeg en kort fremstilling av fenomenet morsmålstransfer, med vekt på det jeg ser på som mest aktuelt for min studie.

2.3.3.1 *Termer og et kort historisk tilbakeblikk*

Termen *morsmålstransfer* er benyttet i prosjektbeskrivelsen til ASKeladden. Men denne er bare én blant mange andre termer som blir brukt om samme fenomen. Andre er for eksempel *morsmålsoverføring*, *morsmålpåvirkning*, *morsmålets rolle*, *tverrspråklig innflytelse*. Alle disse er et resultat av forskning på fenomenet og jakten på et begrep som best mulig kan beskrive hva fenomenet går ut på. I dag brukes termene om hverandre, og Odlin påpeker at "No single term is entirely satisfactory" (Odlin 2003: 436), noe som trolig henger sammen med at fenomenet er komplekst og den dag i dag ikke fullt ut forklart. I min studie bruker jeg termene *morsmålstransfer* og *transfer*.

I 2.3.1 nevnte jeg at morsmålet kan være en av de språklige ressursene en innlærer kan bruke som grunnlag for danning av hypoteser om målspråket – men et slikt syn på

morsmålet er ingen selvfølge. Kaster man et historisk blikk på synet på morsmålets rolle, oppdager man at det har vært langt fra stabilt. Gass og Selinker argumenterer for at synet på morsmålets rolle har skiftet i takt med de ulike teoretiske perspektivene på andrespråksinnlæring generelt:

The role of the native language has had a rocky history during the course of second language acquisition research. This subfield of SLA has come to be known as *language transfer*. As we will see in this chapter, much of the history of this central concept has been tied in with the varying theoretical perspectives of SLA. The acceptance and/or rejection of language transfer as a viable concept has been related to the acceptance or rejection of the specific theory with which it has been associated (Gass og Selinker 1994: 53).

Et naturlig historisk startpunkt, slik jeg ser det, er 40- og 50- tallet som var preget av behavioristisk læringsteori. I dette teoretiske perspektivet så man på *transfer* som en læringsmekanisme og som selve forklaringen på hvordan andrespråklæringen foregår. Språklæring ble betraktet som vanedanning, og innlæreren som en passiv aktør som overførte gamle språkvaner til det nye språket under læring. Behavioristisk læringsteori var også sterkt knyttet til amerikansk strukturalisme, og det la grunnlag for kontrastive analyser av strukturer i morsmål og målspråk, der morfem og fonem var helt sentrale begreper. Ut fra de kontrastive analysene predikerte man at områdene der morsmål og målspråk er like ville være lette å lære, og der de er ulike ville det føre til feil i mellomspråket, også kalt *interferens*. Empirisk slo ikke disse prediksjonene til, og det er en av årsakene til at morsmålets rolle i innlæringen mistet sin status i andrespråksforskningen (Berggreen og Tenfjord 2003: 47-49). Men en annen og vel så viktig årsak til dette var at det læringsteoretiske perspektivet skiftet fra behaviorisme til kognitivism med den chomskyanske revolusjon. Sentralt i oppgjøret med behaviorismen var Chomskys anmeldelse fra 1959 av Skinners bok *Verbal Behavior* (Berggreen og Tenfjord 2003: 49). Etter dette skiftet så man ikke lenger på språklæring som passiv vanedanning, men som et resultat av innlærerenes aktive deltakelse og utprøving av hypoteser. Videre ble man opptatt av at andrespråksinnlæringen heller følger universelle mekanismer, og at morsmålet ikke spiller noen rolle i læringsprosessen eller danner grunnlag for hypotesetestingen.

På 70-tallet ble det igjen satt fokus på morsmålets rolle i andrespråksinnlæringen, men i stedet for å se på transfer som en forklaring på hvordan andrespråklæring foregår, ble transfer etter hvert et fenomen som selv trenger forklaring, og dette representerer faktisk et fundamentalt skifte i synet på transfer. Man ble derfor for

eksempel opptatt av å forstå når transfer vil forekomme og ikke forekomme, og hvordan transfer manifesterer seg. I dag vet vi at transfer er et komplekst fenomen og kan forekomme både ved likheter og ulikheter mellom morsmål og målspråk, og at morsmålet kan være en del av læringsprosessen og danne grunnlag for hypotesetesting (Jarvis og Pavlenko 2008: 9).

Ellis nevner seks faktorer som har betydning for når transfer vil finne sted: språklig nivå, sosiolingvistiske faktorer, markerthet, prototypiskhet, typologisk distanse, psykotypologi og universelle språkutviklingstrekk (Ellis 1994: 334-335). I tillegg vil jeg nevne at individuelle faktorer også har betydning. Manifestasjoner av transfer kan være negativ transfer, positiv transfer, underproduksjon, unngåing og overproduksjon (Ellis 1994: 301-306; Berggreen og Tenfjord 2003: 214-216).

Forskning på transfer har altså ført frem til en erkjennelse av at transfer er styrt av svært komplekse forhold i andrespråksinnlæringen, slik Jarvis og Pavlenko sier i følgende sitat:

Although the complexity of languages and the people who use them will probably never make it possible to predict where or when transfer will definitely occur, it will probably also never be possible or prudent to predict where or when it definitely will not occur. Instead of prediction, the ultimate goal of transfer research must remain the explanation of how the languages a person knows interact in the mind. The goal of the following chapter is to deepen our understanding of this process by considering ways in which conceptual categories affect and are affected by this interaction (Jarvis og Pavlenko 2008: 111).

I arbeidet med å forstå denne interaksjonen gir både Slobins *Thinking-for-Speaking*-tilnærming og Jarvis' og Pavlenkos begreper 'lingvistisk transfer' og 'konseptuell transfer' oss viktige bidrag. Jeg vil kort gjøre rede for Slobins *Thinking-for-Speaking*-tilnærming før jeg beveger meg over på lingvistisk og konseptuell transfer. Men før jeg gjør det, vil jeg dra et skille mellom språkuavhengige og språkavhengige konsepter.

2.3.3.2 Språkuavhengige og språkavhengige konsepter

Man skiller mellom språkuavhengige og språkavhengige konsepter (Jarvis og Pavlenko 2008: 114). Språkuavhengige konsepter, for eksempel konseptet tall, er noe alle mennesker har et mentalt forhold til uavhengig av hvilket språk man snakker. Språkavhengige konsepter derimot er noe ikke alle har et forhold til, for eksempel grammatisk genus. Språkavhengige konsepter blir en del av menneskets mentale representasjon når det lærer førstespråket sitt. Hvilke språkavhengige konsepter man

utvikler, kommer derfor an på hvilket morsmål man lærer. Mennesker som lærer et språk med genus, gjør genus til et mentalt språklig konsept, mens mennesker som lærer et språk uten genus, ikke gjør det (Jarvis og Pavlenko 2008: 113-115). Jarvis og Pavlenko skiller mellom leksikalske og grammatiske konsepter. Leksikalske konsepter er knyttet til ordbenevnelser, for eksempel hendelser og handlinger. Grammatiske konsepter er knyttet til morfosyntaktiske kategorier som numerus, genus, tempus og aspekt (Jarvis og Pavlenko 2008: 115; Pavlenko 2005: 435).

Det mentale konseptet genus kan legge føringer på menneskets mentale forestilling av ting man refererer til. I en forlengelse av dette ligger det at språk med ulike genussystem kan skape ulike mentale forestillinger om de samme referentene. For å synliggjøre dette vil jeg gjengi en norsk oversettelse av de to første versene av *Solsangen* av den italienske helgenen Frans av Assisi. Oversettelsen heter *Guds Skaperverk* og står i Norsk salmebok på nr. 281 (*Norsk salmebok. Med bønnebok*. 2002):

Takk gode Gud, for alle ting,
Først for bror Sol, så lys og fin.
Han vekker oss hvert morgengry,
og er ditt tegn for oss i sky.

Du tenner lys hver stjernenatt,
gir søster Måne hennes prakt.
Du sender ut bror Vind, så yr,
han drar omkring til tåken flyer.

De fleste nordmenn vil sannsynligvis oppfatte det som merkelig å referere til substantivene *sol* og *måne* som *bror sol* og *søster måne*. Dette kan ha en sammenheng med at i norsk tilhører substantivet *sol* ofte grammatisk femininum, mens *måne* tilhører grammatisk maskulinum. I italiensk er det omvendt. For Frans av Assisi er det derfor helt i tråd med hans mentale representasjon å referere til *sol* som bror og *måne* som søster. Det finurlige er at det skurrer når hans italienske mentale representasjon oversettes til norsk uten at den blir tilpasset å til den mentale representasjonen hos norskspråklige. Jeg mener dette viser at språkavhengige konsepter kan påvirke vår mentale representasjon av verden rundt oss.

2.3.3.3 *Thinking-for-Speaking* – *Tenking for snakking*

Thinking-for-Speaking-tilnærmingen til Slobin har vokst frem etter en oppblomstring av lingvistisk relativisme (Jarvis 2007: 47). Allerede i 1836 sa von Humboldt: "Languages differ from one another; thought and language are inseparable; therefore

each speech community embodies a distinct world-view” (Slobin 1996: 70). Slobin tar imidlertid avstand fra lingvistisk determinisme og erstatter *språk* og *tanke* med de prosessuelle begrepene *tenking* og *snakking*. Det betyr at mennesker som snakker ulike språk fokuserer på ulike språkavhengige konsepter når de skal ytre seg, men at det ikke påvirker selve forståelsen og synet på verden som sådan (Slobin 1996: 71). Slobin sier: ”I propose that, in acquiring a native language, the child learns particular ways of thinking for speaking” (Slobin 1996: 76); for eksempel fokuserer ikke engelskspråklige på å uttrykke genus, mens russiskspråklige gjør det:

Thinking for speaking differs from one language to another. For example, when planning to utter a verb, English speakers never need to worry about grammatical gender agreement between the verb and the subject of the sentence. By contrast, Russian speakers do need to worry about this, and so their thinking for speaking will necessarily be different from that of English speakers (Boroditsky, Schmidt og Philips 2003: 62).

Siden ulike førstespråk får sine talere til å fokusere på ulike språklige fenomener når de skal ytre seg, ser jeg det slik at Slobins *Thinking-for-Speaking*-tilnærming gir oss et *utgangspunkt* for å forske på hvordan det kan påvirke innlæringen, og ytringen, på et andrespråk. Men jeg oppfatter det slik at Jarvis’ og Pavlenko med sine begreper ’lingvistisk transfer’ og ’konseptuell transfer’ går mer *konkret til verks* for å forstå hvordan ulike språk påvirker hverandre på det kognitive planet. Når det er sagt er sammenhengen mellom *Thinking-for-Speaking* og konseptuell transfer noe uklar, og hvordan disse to overlapper og eventuelt skiller seg fra hverandre, tar jeg ikke stilling til i denne avhandlingen. Jeg henviser til Jarvis (2007) for en redegjørelse for dette.

2.3.3.4 Lingvistisk og konseptuell transfer

Jarvis og Pavlenko skiller mellom *lingvistisk transfer* og *konseptuell transfer* og beskriver dette skillet slik:

The distinction between types of transfer that are examined primarily in relation to linguistic forms and structures versus types of transfer that are analyzed in relation to the mental concepts that underlie those forms and structures (Jarvis og Pavlenko 2008: 61).

S skillet mellom lingvistisk og konseptuell transfer er et resultat av at man er blitt oppmerksom på at ulike språk kan påvirke hverandre på ulike kognitive nivå, både på det lingvistiske og på det konseptuelle nivået (Jarvis og Pavlenko 2008: 23).

I datamaterialet mitt har både tysk, nederlandsk, spansk og engelsk et artikkelsystem som ligner det norske. Disse språkene ligner derfor på hverandre med tanke på lingvistisk form og struktur. Det kan derfor tenkes at innlærerne med disse morsmålene har visse fordeler fremfor de vietnamesiske, som ikke har artikler i sitt morsmål, ved at de kan dra nytte av sitt eget artikkelsystem når de skal bruke de norske artiklene. Det kan i så tilfelle vitne om lingvistisk og strukturell transfer. Jarvis og Pavlenko (2008) refererer til Jarvis (2002), som fant at finske innlærere av engelsk med god kjennskap til svensk brukte det engelske artikkelsystemet mer korrekt enn finske innlærere uten gode svenskkunnskaper. Det mener Jarvis kan forklares med at det svenske og engelske artikkelsystemet ligner hverandre funksjonelt, og at det er en kunnskap de finske innlærerne overfører når de lærer engelsk (Jarvis og Pavlenko 2008: 94).

Konseptuell transfer i forhold til genus kan komme til uttrykk på ulike måter avhengig av hvilken morsmålsbakgrunn innlærerne har. De tyske, nederlandske og spanske innlærerne i mitt datamateriale er vant til å fokusere på genus når de skal snakke på morsmålet sitt. Men genussystemene varierer, og ekvivalente ord kan ha ulike genus i førstespråket og i andrespråket. De må derfor foreta en *restrukturering* av sine systemer og sin mentale representasjon av ting i verden, jf. eksemplet med *sol* og *måne* i 2.3.3.2. Konseptuell transfer kan for eksempel vise seg i deres produksjon ved at innlærerne overfører morsmålets genus til ekvivalente ord i målspåket. De vietnamesiske og engelske innlærerne trenger ikke å fokusere på grammatisk innkoding av genus i sitt morsmål. Deres oppgave er derfor å *skape* et helt nytt konsept i sitt andrespråk. Ifølge Jarvis og Pavlenko kan konseptuell transfer vise seg i deres produksjon ved manglende genustildeling, variabel tildeling og bruk av defaultgenus (Jarvis og Pavlenko 2008: 135-136).

2.3.4 Oppsummering – andrespråklæringsteori og morsmålstransfer

I dette kapitlet har vi sett at kognitive teorier ser på andrespråksinnlæreren som en aktiv deltaker i språklæringsprosessen. På grunnlag av sine kunnskaper skaper han hypoteser om andrespråket, tester dem ut, restrukturerer og automatiserer andrespråket. Funksjonalistiske teorier er opptatt av tilordning mellom form og funksjon, men påpeker at formdreven læring også kan forklares ut fra et funksjonalistisk språklæringsperspektiv. Man kan per dags dato ikke predikere når transfer vil være til stede eller fraværende i andrespråksinnlæringen. I stedet for

prediksjon er målet for transferforskningen å forstå og forklare hvordan en persons kunnskap om ulike språk påvirker hverandre i hjernen. Det kan man gjøre ved å undersøke om språkavhengige kategorier fører til konseptuell transfer i andrespråksinnlærernes språkproduksjon.

2.4 Samlende teoretiske betraktninger

Dette kapitlet trekker tråder mellom genusteori og andrespråklæringsteori. Sammenhengen mellom den formriktigheten genus krever, og funksjonalistisk form-dreven læring er viktig. Videre kan andre forhold ved genus, språklæringsteoretiske implikasjoner og morsmålet være av betydning for innlæringen av genus.

2.4.1 "Genus er vanskelig å lære"

Det er konsensus blant fagfolk om at genus er veldig vanskelig for andrespråksinnlærere å tilegne seg. Før jeg forklarer hva som trolig ligger til grunn for konsensusen, vil jeg vise noen sitater som reflekterer dette synet. Philipsson refererer til en studie gjort av Hyltenstam i 1992, der Hyltenstam skriver at "... genus är en struktur som kan vålla problem även på mycket avancerade behärskningsnivåer" (Philipsson 2004: 133). Corbett skriver:

... the native speaker of the language must know the gender of a noun in order to produce the correct agreements (the evidence which the linguist uses). The amount of information is substantial, since native speakers know the gender of many thousands of nouns. For foreign learners of the same language, in contrast, this knowledge often proves elusive in the extreme (Corbett 1991: 7).

Dahl uttrykker seg slik: "As is well known, second-language learners have great problems with grammatical gender, both learning to apply agreement rules and learning the genders of individual words" (Dahl 2004: 200).

DeKeyser fremhever to faktorer som gjør språklige strukturer vanskelige å lære. Den første faktoren er graden av gjennomsiktighet mellom form og mening, den andre er redundans (DeKeyser 2005: 3). Gjennomsiktighet kan i tråd med Berggreen og Tenfjord kalles isomorfiprinsippet:

Isomorfi er det når det foreligger et én-til-én-forhold mellom grammatisk struktur og semantisk innhold. Slike språklige størrelser er lettere å lære enn størrelser der forholdet mellom innhold og uttrykk er mindre gjennomsiktig. Dette formuleres gjerne som prinsippet om semantisk transparens (gjennomsiktighet) eller isomorfiprinsippet (Berggreen og Tenfjord 2003: 371).

I kapittel 2.2.2 kan vi lese at genus i stor grad har mistet kontakten med sitt semantiske utgangspunkt, og at man i liten grad kan støtte seg på semantikk når man tildeler substantivene genus. Det betyr at det er liten semantisk transparens mellom substantivets genus og substantivets semantiske innhold. Den ugjennomsiktige genustildelingen i norsk er en av årsakene til at genus regnes som vanskelig å lære. Redundans er den andre faktoren som ifølge DeKeyser gjør språklige strukturer vanskelige å lære (DeKeyser 2005: 4). En form er redundant dersom den ikke har noen betydning for det innholdet som skal uttrykkes. At genus er kommunikativt redundant, har jeg vært inne på både i kapitlet om genus (2.2.9) og i forbindelse med funksjonalismen (2.3.2). Genus oppfyller derfor begge kravene til hva som er vanskelig å lære: både lav grad av transparens og redundans. Et sitat fra Hagen reflekterer dette: "Rent semantisk er genus (derfor) en redundant størrelse, som i mange språk (bl. a. norsk) er relativt lite transparent for andre-språksinnlærere og derfor notorisk vanskelig å lære" (Hagen 2002: 63).

2.4.2 Formdreven læring og genus som feilkontrollør

På grunn av at genus er semantisk ugjennomsiktig og uten en klar kommunikativ funksjon, kan man i et funksjonalistisk læringsperspektiv med fokus på tilordning mellom form, innhold og funksjon vente store læringsproblemer i forhold til genus. Når det er sagt, vil jeg påpeke sammenhengen mellom den tentative funksjonen som feilkontrollør jeg, i tråd med Dahl, har gitt genus i 2.2.10, og det funksjonalistiske læringsperspektivet med fokus på formdreven læring som Bates og MacWhinney fremhever i 2.3.2. I dette perspektivet kan man forvente at innlærerne er opptatt av å lære seg genus, nettopp fordi det er viktig å uttrykke korrekt genus for å snakke et språk som er formriktig. Hvor viktig dette er, vil trolig variere fra individ til individ. I denne prosessen kan man tenke seg, som jeg har vært inne på før, at innlærerne avdekker kongruensmønsteret genus skaper og benytter seg av det for å oppnå korrekt genusmarkering, se 2.2.1.2. Det springende punkt er: genus er kommunikativt redundant, men *ikke syntaktisk redundant*. Den syntaktiske sammenhengen er kanskje viktig i en innlærings situasjon. Innlærerne kan støtte seg på den og bruke kongruensmarkørene som "cues", spesielt når de skal uttrykke seg skriftlig. Hvorvidt dette er tilfelle i mitt datamateriale kommer, jeg tilbake til i analyse- og drøftingskapitlet.

2.4.3 Andre forventede resultater

I 2.2.3 blir det i tråd med Trosterud (2001) påpekt at maskulinum kan regnes som defaultgenus i norsk. I dette ligger det at de fleste norske substantiv tildeles genus uten regler, og at de fleste norske substantiv er maskuline. Det kan tenkes at dette er noe innlærerne erfarer, og dermed kanskje tyr til maskulinum hvis de er usikre på hvilket genus substantivet tilhører. Dersom innlærernes ukorrekte genustildeling viser seg å være et resultat av at de i hovedsak tildeler maskulinum til substantiver som ikke er maskuline, kan det være et resultat av at de bruker maskulinum som defaultgenus.

Noen få substantiv kan imidlertid tildeles genus ut fra enten semantikk eller form, se 2.2.6 og 2.2.8. Dersom dette er noe innlærerne benytter seg av kan man forvente at substantiv som er i samsvar med biologisk kjønn, for eksempel *mann*, *gutt*, *kvinne* og *jente*, tildeles henholdsvis maskulinum og femininum og dermed i større grad tildeles korrekt genus, enn andre substantiv, der forholdet mellom semantikk og form er mindre gjennomsluktig. I noen tilfeller kan man tildele genus ut fra formelle kriterier. Dersom innlærerne benytter seg av slike forhold, kan man forvente mindre feil på ord som for eksempel ender på *-sjon*, *-(n)ing*, *-else* eller *-skap*.

En annen egenskap ved det norske genussystemet er at alle feminine ord kan være maskuline. Dette er også noe innlærerne kan erfare, og det kan vise seg ved at de simpelthen lar være å bruke femininum og forenkler genussystemet, slik pidgin og kreolspråk gjør, se 2.3.4.

Frekvens kan også påvirke hvilke substantiv som er tildelt korrekt og ukorrekt genus, se 2.3.1. Det kan tenkes at frekvente substantiv oftere er tildelt korrekt genus enn lavfrekvente substantiv. Videre kan det tenkes at kognatord med samme genus har en fasiliterende effekt på genustildelingen, og at man kan forvente at slike substantiv ikke tildeles ukorrekt genus, se 2.3.1.

Det kan også tenkes at ulike innlærere lærer seg genus på ulike måter, kanskje på grunn av ulike morsmålsbakgrunner. Det er tenkelig at de vietnamesiske innlærerne, som ikke kan støtte seg på morsmåloverføring, tyr til enhetslæring, se 2.3.1, og bruker krefter på å huske genus og substantiv som en enhet. Det kan i tilfelle gjøre skapelsen av genussystemet i deres mellomspråk vellykket i forhold til målspråksnormen. Det er tenkelig at de tyske innlærerne støtter seg på morsmålet og overfører genus fra morsmålet til ekvivalente ord i målspråket. Dersom det er tilfelle, gjør ikke nødvendigvis morsmålet restruktureringen av genussystemet lettere, siden

ekvivalenter med ulikt genus i morsmål og målspråk kan føre til negativ overføring. Videre kan innlærernes egen psykotypologi legge begrensninger på overføringen av genus fra morsmål til mellomspråket, se 2.3.5.

2.4.4 Oppsummering – samlende teoretiske betraktninger

I dette kapitlet har vi sett at genus regnes som vanskelig å lære på grunn av sin ugjennomsiktighet og redundans. Jeg har fremhevet sammenhengen mellom den formriktigheten genus krever, og funksjonalistisk formdreven læring. I dette perspektivet kan den syntaktiske sammenhengen kongruensmarkørene skaper, muligens være en støtte i innlæringen. Avhengig av hvilken morsmålsbakgrunn man har, er det mulig at man lærer seg genus på ulike måter. Noen benytter seg kanskje av semantiske og formelle tildelingskriterier og overføring fra morsmålet, mens andre tyr til enhetslæring.

2.5 Tidligere studier

Dette kapitlet har en gjennomgang av ulike studier som har vært gjort i forhold til genus og andrespråklæring. Spørsmålet om kongruensmarkører blir brukt som "cues" i innlæringen, blir tatt opp i Taraban og Kempes studie. Uris studie er den eneste norske studien jeg kjenner til, som er gjort i forhold til genus og andrespråksinnlæring. Bordag og Pechmann ser på betydningen av transfer og genustildeling på grunnlag av form. Sabourin ser på hvilken betydning det har for innlæringen av genus å ha et morsmål med et genussystem som ligner målspråket, i motsetning til å ha et morsmål med et genus system som skiller seg fra målspråket, og hvilken betydning det har å ha et morsmål uten genussystem. Boroditsky, Schmidt og Phillips undersøker om genus påvirker ens mentale forestilling av ting i verden.

2.5.1 Taraban og Kempes studie

Ovenfor sa jeg at innlærerne muligens benytter seg av både semantiske og formelle regler når de tildeler substantivene genus. Det er ikke alle som mener det. Én retning mener at genus er en del av leksikonet. Det betyr at idet man kjenner substantivet, så kjenner man også substantivets genus. Denne retningen mener derfor at man ikke trenger å bruke regler for å tildele substantivet genus. En annen retning mener at man trenger regler for å tildele substantivet genus, og at både substantivets endelser og kongruensmarkører kan fungere som "cues" til korrekt genustildeling (Taraban og

Kempe 1999: 1). Studien til Taraban og Kempe (1999) taler for den andre retningen, fordi de viser at både voksne morsmålsbrukere og andrespråksinnlærere hadde flere genustildelingsfeil og lengre reaksjonstid ved substantiv som *ikke* hadde pålitelige ”cues” for genus (Taraban og Kempe 1999: 121-122).

Man kan imidlertid tenke seg to mulige formål innlærerne bruker kongruensmarkørene til: Det ene er å bare bruke kongruensmarkørene til å sjekke at den grammatiske koherensen er korrekt, idet de vet substantivets genus på forhånd. Da brukes kongruensmarkørene *bare* som en feilkontrollør. Taraban og Kempe mener at kongruensmarkørene ikke bare brukes som en feilkontrollør, men også som ”cues” til å fastsette genus når de er usikker på hvilket genus substantivet har.

De utførte en eksperimentell studie hvor andrespråksinnlærere av russisk leste setninger på en dataskjerm. Innlærerne ble så bedt om å velge ett av to bøyde verb, som enten var i overensstemmelse med substantivets genus i substantivfrasen eller ikke.⁵ Halvparten av substantivfrasene hadde substantiv med gjennomsiktig form i forhold til genus, den andre halvparten hadde ikke. Disse to typene av substantivfraser var så delt i to, der den ene halvparten hadde adjektiv som kongruerte med genus, den andre ikke. Det viste seg at innlærerne raskere valgte korrekt verb når substantivfrasen hadde et adjektiv som kongruerte med genus. Men de brukte lengre tid når substantivet hadde en form som ikke var gjennomsiktig i forhold til genus. Dette mener Taraban og Kempe tyder på at innlærerne bruker adjektivet som ”cue” når de har med ugjennomsiktige substantiver å gjøre. De uttrykker seg slik:

An examination of the data for L2 speakers tested in this study suggest that individuals may use gender agreement markers in order to bolster gender classification when there is some uncertainty about the inherent gender of nouns, such as opaque nouns in Russian. [...] The experimental findings and simulation results suggest that facilitation and inhibition in priming studies on gender effects may be due to more than simply checking for grammatical coherence (Taraban og Kempe: 142-143).

Resultatene fra denne studien tas til inntekt for at det finnes syntaktiske forbindelser mellom substantiv med samme genus, og at det er noe innlærere av et andrespråk kan dra nytte av. De skriver:

These shared methods of syntactic marking define the category. A noun is “masculine,” “feminine,” or “neuter” because it belongs to a set of nouns that use

⁵ Verb kongruerer med genus i russisk.

a particular set of agreement markers. The present experiment and related priming studies suggest that individuals do indeed have interconnections between noun genders and gender markers on related words, and that these connections are evoked readily. In order to compensate for incomplete learning, less able speakers may rely on a type of implicit inferencing whereby the known genders of constituents are used to disambiguate the genders of related constituents.

Denne studien viser altså at kongruensordene og det mønsteret de skaper, kan ha noe å si for innlæringen av genus, slik jeg har antydnet i genuskapitlet og i forbindelse med funksjonalistisk læringsteori. Taraban og Kempe poengterer at resultatene deres ikke uten videre kan generaliseres til et annet språk enn russisk, da "cues" for genus i andre språk kan lede til andre effekter i prosesseringen. Dessuten mener de at deres studie er preliminær og bør replikeres og utvikles for at man skal kunne si noe mer sikkert på området (Taraban og Kempe 1999: 143).

2.5.2 *Uri's studie*

I festskriftet til Anne Hvenekilde fra 2001 finnes den eneste studien jeg vet om som tidligere er gjort i forhold til genus og andrespråklæring i Norge. Studien er gjort av Helene Uri og heter *Genusmarkering og hemmelighetskremmeri*. I denne studien undersøker Uri hvordan barn med tyrkisk som morsmål markerer grammatisk kjønn på substantiv når de skriver norsk (Uri 2001: 30). Uri bruker NOMIS-materialet, som Anne Hvenekilde samlet inn i 1984. NOMIS står for "norsk mellomspråk i skolestiler" (ibid.). Tyrkisk har ikke genus, og heller ikke pronomen som skiller mellom referanse til ulike kjønn, slik engelsk har (Uri 2001: 31), eller klassifikatorer, slik vietnamesisk har.

I hennes materiale er 95,3 % av substantivene markert med korrekt genus, og hun tolker dette som at innlærerne er flinke når det gjelder genustildeling (Uri 2001: 37). Hun finner liten grad av umarkerte substantiver og avskriver derfor bruk av unnvikelsesstrategi og morsmålstransfer (Uri 2001: 37). Innlærerne bruker nesten ikke femininum, bare 8,7 %. Dersom man ser på femininum som en egen kategori i norsk, kan dette sees på som underforbruk av femininum (Uri 2001: 39).

Uri forklarer innlærernes genustildeling ved at "de har begynt å tilegne seg reglene for genustilordning i norsk. De har lært en del regler – i særlig grad basisregler – men mangler fremdeles regler som spesifiserer unntak" (Uri 2001: 42). Uri bruker reglene i Trosterud (2001) for å forklare hvorfor substantiv er tildelt ukorrekt genus. Substantivene som er tildelt ukorrekt genus, kjennetegnes ved at "den overlegent

største gruppen er nøytrumsord markert som maskulinumsord” (Uri 2001: 40). Dette tar Uri til inntekt for at innlærerne har tilegnet seg defaultregelen i norsk (ibid.). Videre er for eksempel *entré*, *hage* og *skole* tildelt nøytrum. Det forklarer Uri med at innlærerne har lært seg hovedregelen om at steder og geografiske plasser er nøytrum, men ”ennå ikke lært seg underreglene som ville plassert disse substantivene i maskulinumkategorien” (ibid.) (Trosterud 2001: 38-39).

Frekvens er en annen faktor Uri legger vekt på:

En kunne altså tenke seg at de substantivene som informantene konsekvent bruker med rett genus, er de mest frekvente. Videre at de substantivene der informantene vakler mellom rett og avvikende genus, er mindre frekvente, og at de substantivene som gjennomført får feil genus, har lavest frekvens (Uri 2001: 43).

Bruk av genusregler og frekvens mener Uri forklarer at innlærerne gjør så få genusfeil. Videre tror Uri at det ikke hadde vært annerledes om innlærerne hadde hatt et annet morsmål, hun uttrykker seg slik:

Reglene for genustilordning ligger der; oppgaven for andrespråksforskeren er å finne rekkefølgen for tilegnelsen av disse reglene. Men morsmålet vil, sammen med andre faktorer, trolig påvirke tempoet som tilegnelsen av genusreglene vil foregå i. Men her er det fremdeles mange ubesvarte spørsmål (Uri 2001: 43).

Selv om Uri legger til grunn at genustildeling er regelstyrt, påpeker hun at det er et omdiskutert spørsmål om genustildeling er regelstyrt i norsk (Uri 2001: 44).

2.5.3 Bordag og Pechmanns studie

Basert på fire eksperimenter fant denne studien at morsmålet har stor påvirkning på genustildelingen, og at genustildelingen skjer med større grad av korrekthet når det er et gjennomsiktig forhold mellom genus og dets fonologiske form.

I de to første eksperimentene skulle innlærerne med tsjekkisk som morsmål og tysk som målspråk navngi bilder enten med et substantiv, eller med et adjektiv + substantiv. Både tysk og tsjekkisk har tregenussystem: maskulinum, femininum og nøytrum (Bordag og Pechmann 2007: 301). Halvparten av substantivene hadde samme genus i begge språk, den andre halvparten ulikt genus. For å holde morsmålet aktivert i 1. eksperiment vekslet innlærerne med å respondere på morsmålet og på målspråket. I eksperiment 2 responderte de bare på målspråket, for å se om det hjalp å deaktivere morsmålet. Det viste seg at *respons tiden var lengre* når substantivene hadde inkongruent genus i morsmålet og målspråket i begge eksperimentene. Det hjalp altså ikke å deaktivere morsmålet. Men forskjellen i grad av genusfeil ved

kongruente og inkongruente substantiv nådde ikke signifikant resultat (Bordag og Pechmann 2007: 303-305). Bordag og Pechmann uttrykker seg slik om resultatene: "These results speak in favour of a model, which assumes interaction between the L1 and L2 systems not only at the conceptual and phonological level, but also at the level of grammatical encoding" (Bordag og Pechmann 2007: 310).

I de to siste eksperimentene testet de hvorvidt innlærerne reagerte raskere ved substantiv med gjennomsiktig form i forhold til genus. Det viste seg at reaksjonstiden var raskere da formen var gjennomsiktig. I tillegg var også genusfeilene færre ved denne typen substantiv (ibid.). Bordag og Pechmann mener å ha demonstrert "that the L2 gender production is affected not only by the L1 grammatical gender, but also by the phonological form of the L2 noun" (Bordag og Pechmann 2007: 311).

I likhet med Taraban og Kempe mener Bordag og Pechmann at genuset ikke er lagret som en fast størrelse ved substantivet, men må tildeles hver gang det trengs, på bakgrunn av all mulig tilgjengelig informasjon. De antyder videre at dette muligens er annerledes ved førstespråklæring (ibid.).

2.5.4 Sabourins studie

I likhet med studien over fant også denne studien at morsmålet spiller en stor rolle når det gjelder bruken av genus i et andrespråk. I tillegg viser studien at det er en fordel å ha et genussystem som likner målspråket.

Sabourin undersøkte i hvilken grad andrespråksinnlærere kunne bedømme korrekt genustildeling og genuskongruens i en grammatikalitetsbedømmelse (Sabourin 2001: 160). Målspråket var nederlandsk, som har fellesgenus og nøytrum. Innlærerne hadde enten tysk, fransk, italiensk, portugisisk, spansk eller engelsk som morsmål. Der de tyske innlærerne har et tregenussystem som ligner på nederlandsk, hvor maskuline og feminine substantiv i tysk i stor grad faller inn under fellesgenus i nederlandsk. Videre ligner tysk og nederlandsk på hverandre når det gjelder tildeling og kongruens. De romanske språkene har i likhet med nederlandsk et togenussystem, men er annerledes hva angår genustildeling og kongruens.

For å bestemme innlærernes kompetansenivå i målspråket testet Sabourin i hvor stor grad innlærerne mestret finitthet og subjekt – verb-kongruens i forhold til målspråksbrukere. Dette for å kunne avskrive at forskjeller i genuskompetanse ikke skyldes ulike kompetansenivå (Sabourin 2001: 161). Denne testen viste at performansen til de tyske og romanske innlærerne kunne sammenlignes med

målspråksbrukerne. De engelske innlærerne gjorde det litt dårligere (Sabourin 2001: 164).

I grammatikalitetsbedømmelsen⁶ for genus ble innlærerne presentert for nederlandske setninger med enten korrekt eller ukorrekt bestemthetsartikkel eller adjektiv foran substantivet (ibid.). De tyske og romanske innlærerne bedømte setningene med større korrekthet enn de engelske innlærerne. Resultatet tas til inntekt for at det hjelper å ha et genussystem i morsmålet. Videre gjorde den romanske gruppen det dårligere enn den tyske, noe som antyder at det hjelper å ha et genussystem i morsmålet som ligner målspråkets. En annen observasjon var at alle, bortsett fra de engelske, gjorde det bedre ved bruk av bestemthetsartikkel enn ved adjektiv (Sabourin 2001: 166).

2.5.5 Boroditsky, Schmidt og Phillips studier

I kapittel 2.3.3.2 viste jeg at språk med grammatisk genus kan påvirke ens mentale forestilling av ting man refererer til. Boroditsky, Schmidt og Phillips har utført ulike eksperimentelle studier som undersøker om dette er tilfelle; de har undersøkt ”whether people’s mental representations of objects are influenced by the grammatical genders assigned to these objects’ names in their native language” (Boroditsky, Schmidt og Philips 2003: 63).

Jeg refererer to av disse eksperimentelle studiene. Det første eksperimentet foregikk på engelsk. Informantene hadde tysk og spansk som morsmål, og alle hadde gode engelskkunnskaper. De utvalgte objektene hadde motsatt genus i tysk og spansk. Objektene ble gitt navn, for eksempel *apple-Patrick*. Halvparten av objektene ble gitt navn i samsvar med det grammatiske genuset til objektet i henholdsvis tysk og spansk, halvparten ikke. Det viste seg at både de tyske og spanske informantene husket objekt – navn-paret bedre i de tilfellene der navnet var i samsvar med genuset i morsmålet. Det vil si at de tyske innlærerne husket *apple-Patrick* best fordi *eple* er maskulint i tysk. De spanske derimot husket *apple-Patricia* best, fordi *eple* er feminint i spansk. Engelske informanter ble testet på samme måte, og de husket de konsistente parene like godt som de tyske og spanske informantene – og de husket de inkonsistente parene bedre enn de andre informantene (Boroditsky, Schmidt og Philips 2003: 68). Boroditsky m.fl. uttrykker seg slik om resultatet:

⁶ Jeg referer ikke det andre genuseksperimentet, da det viser samme resultat som det første.

This suggests that Spanish and German speakers' previous language experience actually interfered with their ability to remember object-name pairs when the pairs happened to be conceptually inconsistent in gender. Since both groups performed the task in English, it appears that the semantic representation of gender (once it has been established) is not language specific. Objects do appear to have conceptual gender, and this gender is consistent with the grammatical gender assigned by language (Boroditsky, Schmidt og Philips 2003: 69).

I en annen studie, også gjort på engelsk, ble tyske og spanske informanter bedt om å beskrive objekter med de tre første adjektivene de kunne komme på. Det viste seg at informantene beskrev objektene i tråd med dets genus i morsmålet. For eksempel er substantivet *nøkkel* maskulint i tysk og feminint i spansk. De tyske informantene beskrev nøkkelen som *hard, heavy, jagged, metal, serrated* og *useful*. De spanske informantene beskrev den som *golden, intricate, little, lovely, shiny* og *tiny*. Boroditsky m.fl. uttrykker seg slik om resultatet: "These findings once again indicate that people's thinking about objects is influenced by the grammatical genders their native language assigns to the objects' names" (Boroditsky, Schmidt og Philips 2003: 70).

2.5.6 Oppsummering – tidligere studier

Taraban og Kempes studie har vist at kongruensmarkører muligens blir brukt som "cues" i innlæringen av genus. Uris studie viser stor grad av korrekt genusmarkering, bruk av defaultgenus og forenkling ved å unngå bruk av femininum i norsk andrespråklæring. Bordag og Pechmanns studie viser at gjennomsiktige forhold for genustildeling muligens spiller en rolle i innlæringen av genus i et andrespråk, da slike former gjerne blir tildelt korrekt genus. Sabourins studie viser at det muligens er fasiliterende å ha et morsmål med genussystem, særlig et genussystem som ligner målspråkets, fordi ekvivalente substantiver med kongruent genus i morsmål og morsmål kan synes å ha positiv påvirkning på innlæringen. Det er også vist at det å ha et morsmål med genus som et språkavhengig konsept påvirker ens mentale forestilling om ting i verden rundt oss.

2.6 Forskningsspørsmål

På grunnlag av teorikapitlet om genus og andrespråklæringsteori vil jeg stille noen forskningsspørsmål for min studie. Hovedspørsmålet er om jeg kan finne

morsmålstransfer i innlærernes bruk av genussystemet i norsk. For å svare på dette undersøker jeg om:

1. Innlærerne bruker maskulinum som defaultgenus
2. Forenkler genussystemet ved lite bruk av femininum
3. Bruker semantiske tildelingskriterier for genus
4. Bruker formelle tildelingskriterier for genus
5. Kongruensmarkører brukes som 'cues'
6. Frekvens spiller en rolle for innlæringen av genus
7. Innlærerne mangler genustildeling
8. Innlærerne overfører genus fra morsmålet
9. Kognatord har en fasiliterende effekt på genustildelingen
10. Det er fasiliterende å ha et morsmål med genussystem
11. Det er fasiliterende å ha et morsmål med et genussystem som ligner målspråkets

3 METODE

I dette kapitlet ser jeg på hvordan korpus som metode skiller seg fra intuisjonsbasert metode i språkstudier. Et spesialkorpus, for eksempel ASK – norsk andrespråkkorpus, skiller seg fra et generelt moderne korpus, og jeg ser på egenskaper og oppbygging av begge disse korpustypene, med særlig fokus på ASK-korpuset. Til slutt presenterer jeg Jarvis' metode for påvisning av morsmålstransfer som jeg bruker i min studie.

3.1 Korpuslingvistikk

Mennesker bruker språk til å kommunisere med hverandre. Språk er derfor noe alle mennesker har et forhold til og unik kunnskap om. Vi kan utveksle informasjon og erfaringer uten problemer når vi snakker et språk vi behersker godt. Det kan vi gjøre uten å tenke over hvilke språkstrukturer vi bruker, eller hvordan språket er bygd opp i sin helhet, når vi snakker. Lingvister er som andre mennesker, de bruker språket til å kommunisere med, men de er også interessert i å vite for eksempel hvordan språk er bygd opp, brukes, endrer seg og læres. Hvilken metode lingvistene bruker for å komme frem til denne kunnskapen, varierer imidlertid mye. Én gruppe lingvister blir

populært, og humoristisk, kalt ”armchair linguists” – ”lenestolslingvister”. Fillmores beskrivelse av en lenestolslingvist er her sitert av Svartvik:

He sits in a deep soft comfortable chair, with his eyes closed and his hands clasped behind his head. Once in a while he opens his eyes, sits up abruptly shouting, ’Wow, what a neat fact!’, grabs his pencil, and writes something down. Then he paces around for a few hours in the excitement of having come still closer to knowing what language is really like (Svartvik 2007: 11).

Lenestolslingvisten sitter med andre ord på kontoret sitt og bruker sin egen kunnskap om språk som grunnlag for å kunne si noe om språkets oppbygging og egenskaper. Korpuslingvisten derimot bruker korpus som metode og observerer språkbruksdata for å forstå språket og forklare det han ser på best mulig måte. Svartvik brukes Chafes beskrivelse av en korpuslingvist:

I would like to think that it is a linguist who tries to understand language, and behind language the mind, by carefully observing extensive natural samples of it and then, with insight and imagination, constructing plausible understandings that encompass and explain those observations. Anyone who is not a corpus linguist in this sense is, in my opinion, missing much that is relevant to the linguistic enterprise (Svartvik 2007: 23).

Korpuslingvistikk er egentlig ikke noe nytt. De korpusbaserte språkstudiene har røtter i før-chomskyansk tid. Feltlingvister som Sapir og Bloomfield samlet empiriske data tidlig på 1900-tallet; i så måte var metoden deres korpusbasert. Innsamlingen av disse dataene var en møysommelig prosess, og dataene ble gjerne lagret i skoer. Derfor bruker McEnery m.fl. betegnelsen ”shoebox corpora” om disse korpusene (McEnery, Xiao og Tono 2006: 3). Da Chomsky gav ut *Syntactic Structures* i 1957, la det en demper på bruk av korpus som metode, fordi han avviste korpus som en pålitelig kilde til å beskrive språk, slik følgende sitat fra Chomsky, sitert av Svartvik, viser:

Any natural corpus will be skewed. Some sentences won’t occur because they are obvious, others because they are false, still others because they are impolite. The corpus, if natural, will be so wildly skewed that description would be no more than a mere list (Svartvik 2007: 15).

Chomsky mente at kunnskap om språket best kunne frembringes ved intuisjon (ibid.), der forskeren selv lager strukturer som er mulige i et språk, og prøver å forklare språkets oppbygging på den måten. Kritikken var både berettiget og uberettiget i forhold til korpusene som ble brukt i før-chomskyansk tid. Det vil jeg komme tilbake til i redegjørelsen for representativitet og autentisitet. Dette synet på bruk av korpus

som metode grodde fast hos mange lingvister. Svartvik siterer en samtale mellom Francis og Lees på en konferanse i 1962 som tydelig viser dette synet. Francis fortalte at han holdt på med å lage *Brown Standard Corpus of American English*, det første moderne korpuset, og Lees svarte:

'Why in the world are you doing that?' I said something about finding out the true facts about English grammar. I have never forgotten his reply: 'That is a complete waste of your time and government's money. You are a native speaker of English; in ten minutes you can produce more illustrations of any point in English grammar than you will find in many millions of words of a random text' (Svartvik 2007: 19).

Til tross for motstanden korpuslingvistikken fikk på 60- og 70- tallet levde den videre, og Brown-korpuset ble som nevnt bygget på 1960-tallet. Etter den tid vokste korpuslingvistikken kraftig. En av årsakene til det er datamaskinene som kom med den teknologiske utviklingen. De gjorde det mulig å lagre store datamengder, formatere dem og gjøre dem søkbare. Det har skapt uante muligheter og gjør korpusbruk til en spesielt kraftfull metode. Bruk av korpus kan bringe frem nye "bevis" som har potensial til å forandre perspektiver og nåværende "sannheter" om det språket korpuset representerer (Granger 2002: 4).

3.2 Korpuslingvistikk som metode

Noen vil mene at korpuslingvistikk er blitt et eget selvstendig område, eller en teori, innenfor lingvistikken, slik semantikk, syntaks eller morfologi er det (McEnery, Xiao og Tono 2006: 7). Men McEnery m.fl. ser på korpus, ikke som en teori, men som en metode, en ny tilnærming til lingvistisk vitenskap man kan bruke for å undersøke alle deler av språket. McEnery m.fl. uttrykker seg slik: "Corpus linguistics should be considered as a methodology with a wide range of applications across many areas and theories of linguistics" (McEnery, Xiao og Tono 2006: 8).

3.3 Hva er et moderne generelt korpus og et spesialkorpus?

Det er mange måter å definere et moderne generelt korpus på. En definisjon er: "a collection of sampled texts, written or spoken, in machine-readable form which may be annotated with various forms of linguistic information" (McEnery, Xiao og Tono 2006: 4). En annen er: "a linguistic methodology which is founded on the use of

electronic collections of naturally occurring texts, viz. corpora” (McEnery, Xiao og Tono 2006: 4; Granger 2002: 4). Leech definerer det slik:

It should be added that computer corpora are rarely haphazard collections of textual material: They are generally assembled with particular purposes in mind, and are often assembled to be (informally speaking) *representative* of some language or text type (McEnery, Xiao og Tono 2006: 4).

Til tross for mange ulike definisjoner er det konsensus om at et korpus er en samling av maskinleselige og autentiske tekster som er samlet for å være representative for det språket korpuset skal representere (McEnery, Xiao og Tono 2006: 5).

Et spesialkorpus er annerledes enn et generelt korpus. Et spesialkorpus skal for eksempel ikke representere et bestemt språk som for eksempel norsk, men språket til en bestemt språkbrukergruppe. ASK – norsk andrespråkskorpus er et spesialkorpus i kraft av å være et innlærerkorpus, og representerer norsk innlærerspråk, eller mellomspråk om man vil. Et spesialkorpus skapes på grunnlag av et designkriterier som imøtekommer et spesielt formål, og krever andre former for annotering enn generelle korpus (McEnery, Xiao og Tono 2006).

3.3.1 Representativitet i et generelt moderne korpus

”Skoeskekorpusene” i før-chomskyansk tid var relativt små samlinger av tekster og dermed ikke representative for det språket de skulle representere. Chomskys kritikk mot den tidlige korpuslingvistikken var derfor viktig og berettiget i så måte (McEnery, Xiao og Tono 2006: 3). Et lite korpus vil nemlig ikke inneholde alle mulige setninger i et språk, ei heller sjeldne konstruksjoner (McEnery og Wilson 1996: 8). Dersom korpuset skal representere amerikansk-engelsk, er det ikke tilstrekkelig å samle inn tekster fra et fåtall forfattere som skriver på amerikansk-engelsk, da de tekstene bare er representative for amerikansk-engelsken til de få forfatterne som er valgt ut. Korpusets størrelse er derfor viktig for representativiteten; er det stort, vil det sannsynligvis romme flere ulike konstruksjoner av både den sjeldne og den frekvente typen, men ikke alle. Et stort og representativt korpus gjør det mulig å gjøre kvantitative undersøkelser, særlig frekvensundersøkelser, og man kan generalisere funnene til å være gjeldende for det språket korpuset representerer. Frekvensundersøkelser kan bringe frem kunnskap om hvilke språkkonstruksjoner som forekommer ofte i det språket korpuset representerer, og hvilke som er sjeldne. Etter et kjapt eksplorativt søk i Oslo-korpuset fant jeg for eksempel at ordet *spørsmål*

forekom oftere enn *språk* med en frekvens på henholdsvis 4642 forekomster mot 1427. Ved å gjøre slike eksplorative, men også hypotesetestende søk, i et representativt korpus kan man frembringe både ny og reviderende kunnskap om språk og språkbruk som ikke er mulig ved bruk av andre metoder.

For at et korpus skal være representativt, er det ikke tilstrekkelig at det er stort, det må også være balansert. Balansen avhenger av hvilke data korpuset består av, og hvordan de er samlet inn. Et generelt moderne korpus er vanligvis representativt for det språket det skal representere dersom det inneholder tekster fra flere ulike sjangre (McEnery, Xiao og Tono 2006: 15-16), for eksempel skjønnlitterære tekster, avistekster, lovtekster osv. McEnery m.fl. uttrykker seg slik: "For a general corpus, it is understandable that it should cover, proportionally, as many text types as possible so that the corpus is maximally representative of the language or language variety it is supposed to represent" (McEnery, Xiao og Tono 2006: 15). Hvilke tekster man samler inn, er avhengig av korpusets designkriterier. Designkriteriene blir laget i tråd med det korpuset skal brukes til. For eksempel krever diakrone studier data i form av eldre tekster, mens synkrone studier krever innsamling av data fra samme tid. Brown-korpuset ble for eksempel laget av engelske tekster publisert i USA i 1961 og bestod av bøker og tidsskrifter hentet fra universitetsbiblioteket på Brown University og Providence Athenaeum-biblioteket (McEnery, Xiao og Tono 2006: 19).

3.3.2 *Maskinleselige og søkbare tekster i et generelt moderne korpus*

Den ene definisjonen av korpus fremhever at et korpus er maskinleselig og kan behandles med ulike softwareprogrammer både automatisk og manuelt. Det skaper søkemulighetene i korpuset og gir forskeren mulighet til å raskt og effektivt søke frem det han er på jakt etter (Granger 2002: 15). En form for databehandling er å annotere tekstene for lingvistisk informasjon. Korpusannotering kan defineres slik ifølge Leech:

The practice of adding interpretative (especially linguistic) information to an existing corpus of spoken and/or written language by some kind of coding attached to, or interspersed with, the electronic representation of the language material itself (Granger 2002: 16).

Den lingvistiske annoteringen gjør det mulig å søke frem lingvistisk informasjon. For eksempel vet vi at *lorries* er pluralisformen av substantivet *lastebil* på engelsk, og i et

korpus kan vi få frem den informasjonen eksplisitt slik: *lorries&NN2*, der *NN2* betyr plural common noun (McEnery og Wilson 1996: 37-38).

Det finnes ulike typer lingvistisk annotering man kan bruke i et korpus. Jeg vil kort gjøre rede for de tre typene jeg mener er mest relevante i forhold til ASK-korpuset. POS-tagging (part-of-speech-tagging), eller grammatisk tagging, er den mest grunnleggende formen for lingvistisk annotering. Noen bruker den som grunnlag for syntaktisk annotering (McEnery, Xiao og Tono 2006: 34). POS-tagging annoterer hvert ord i korpuset for ordklasse, morfesyntaktisk kategori og syntaktiske trekk. Det er utviklet dataprogrammer for denne typen annotering, slik at den kan gjøres automatisk. ASK-korpuset er for eksempel POS-tagget med den automatiske Oslo-Bergen-taggeren (Tenfjord, Hagen og Johansen 2009: 62).

Syntaktisk annotering gjør det mulig å sette morfesyntaktiske kategorier sammen på et høyere syntaktisk nivå som skaper en form for trestruktur (McEnery, Xiao og Tono 2006: 36). Denne formen for annotering skaper flere muligheter enn dersom korpuset bare er POS-tagget. Den gir ikke bare lingvistisk informasjon om enkeltord. Den gjør det mulig å studere ulike frasetyper og ulike typer av konstituerer. Syntaktisk annotering er mer krevende enn POS-annotering, den må ofte gjøres manuelt for at annoteringen skal bli korrekt (McEnery, Xiao og Tono 2006: 37). For norsk er det imidlertid utviklet en komputasjonell grammatikk, *NorGram*, som kan brukes sammen med LFG Parsebanker til å analysere norske setninger automatisk. Denne automatiske analysen kan gjøres uavhengig av POS-tagging (Rosén, Meurer og Smedt 2009). Den gir frasestrukturer og funksjonelle strukturer med svært detaljert informasjon om grammatiske funksjoner som subjekt og objekt og grammatiske trekk som tempus, numerus, genus osv. (Butt et al. 2002).

Den tredje og siste formen for annotering som er vanlig i innlærerkorpus er feil-tagging, og den finnes også i ASK-korpuset. Denne typen annotering er spesielt utviklet for innlærerkorpus. Den legger til rette for å søke frem frekvensen av ulike feiltyper. Feilkodene kan variere, men det er vanlig å ha feilkoder for konstruksjoner som er utelatt og avvikende i forhold til målspråksnormen (McEnery, Xiao og Tono 2006: 42).

3.3.3 *Autentiske tekster og moderne korpus*

I det foregående så vi at lenestollingvistene og korpuslingvistene bruker henholdsvis konstruerte og autentiske språklige eksempler for å fremvinne kunnskap om språk.

Ifølge definisjonen av et moderne korpus består det av "collections of naturally occurring texts" (McEnery, Xiao og Tono 2006: 4; Granger 2002: 4). Sinclair beskriver autentisiteten som en av de viktigste kvalitetene ved et korpus (Granger 2002: 8). Det taler for at kritikken Chomsky rettet mot bruk av naturlige data ikke var fullt ut berettiget.

Konstruerte eksempler som er basert på lingvistens egen intuisjon, er ikke nødvendigvis identiske med faktisk språkbruk, slik følgende eksempel viser: Chomsky sa nemlig: "The verb perform cannot be used with mass-word objects: one can perform a task, but one cannot perform labor". Hatcher svarte: "How do you know, if you don't use a corpus and have not studied the verb perform?". Chomsky svarte: "How I know? Because I am a native speaker of the English language" (Harris 1993: 97). Dersom man søker opp *perform labor* i søkemotoren Google får man mange treff på *perform labor*; altså stemmer ikke Chomskys intuisjon overens med konstruksjoner i engelsk språkbruk for øvrig. Jeg mener dette er et godt eksempel på at representative korpus og autentiske data kan bringe frem fakta om språket som den intuisjonsbaserte metoden ikke kan. Når det er sagt, er det ikke alle forskningsspørsmål som best kan besvares ved bruk av korpus som metode. Derfor ekskluderer ikke de to metodene hverandre, men komplementerer hverandre (McEnery, Xiao og Tono 2006: 7).

3.4 ASK – norsk andrespråskorpus

ASK – norsk andrespråskorpus er utviklet ved Universitetet i Bergen. Det er blitt til i et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Språktest, Aksis (Avdeling for kultur, språk og informasjonsteknologi) og tidligere Nordisk institutt.⁷ Dataene er hentet fra Norsk Språktests arkiver. På grunnlag av språkteknologisk kompetanse har Aksis stått for utviklingen av korpuset, mens Nordisk institutt ivaretok andrespråksforskningskompetansen. Samarbeidsprosjektet pågikk i perioden 2003 – 2006, men ASK utvikles nå videre i ASKeladden-prosjektet.

I det følgende vil jeg gjøre rede for ASK-korpusets oppbygging og relatere den til korpusets representativitet, autentisitet og søkbarhet. Men la oss først se på Grangers definisjonen av et innlærerkorpus:

⁷ Nå en del av Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier.

Computer learner corpora are electronic collections of authentic FL/SLA textual data assembled according to explicit design criteria for a particular SLA/FLT purpose. They are encoded in a standardised and homogeneous way and documented as to their origin and provenance (Granger 2002: 7).

ASK-korpuset møter denne definisjonen. I likhet med andre korpus er det norske andrespråskorpuset en samling av autentiske tekster som er samlet i samsvar med eksplisitte designkriterier for å tjene et spesielt formål.

3.4.1 Designkriterier og representativitet i ASK-korpuset

I det foregående ble det sagt at representativiteten i et generelt moderne korpus avhenger av hvordan innsamlingen av dataene er gjort. Det gjelder også for spesialkorpus. Granger sier: "A random collection of heterogeneous learner data does not qualify as a learner corpus" (Granger 2002: 9). Definisjonen av et innlærerkorpus poengterer også at innsamlingen av tekstdataene må foregå "according to explicit design criteria for a particular SLA/FLT purpose" (Granger 2002: 7). Tekstene i ASK-korpuset er ikke samlet inn tilfeldig, de er samlet inn ut fra tre designkriterier: *morsmålskriteriet*, *bestått-kriteriet* og *info-kriteriet* (Tenfjord, Hagen og Johansen 2009: 55-56).

Disse kriteriene avspeiler definisjonen, som sier at et innlærerkorpus er laget for et spesielt andrespråklæringsformål. Man skal kunne studere mellomspråk på ulike nivå og kontrollere for ulike variabler som man vet kan påvirke språklæringsprosessen, innlærernes språkbruk og språkutviklingen. Ut fra morsmålskriteriet er det samlet inn tekster skrevet av innlærere med ulike morsmål som representerer en viss språktypologisk variasjon: tysk, nederlandsk, engelsk, spansk, russisk, polsk, bosnisk-kroatisk-serbisk, albansk, vietnamesisk og somali. Dette utvalget gjør det mulig å forske på om og eventuelt hvordan morsmålet påvirker mellomspråkene (Tenfjord, Hagen og Johansen 2006: 96). Tidligere norsk andrespråksforskning har vist at morsmålet kan påvirke innlærernes andrespråklæring, men korpuset gir grunnlag for å frembringe kunnskap som kan si oss mer nøyaktig når, hvordan og hvorfor morsmålstransfer finner sted eller eventuelt er fraværende. Det er teoretisk enighet om at det å lære seg et andrespråk er en kompleks prosess, og at det er flere faktorer enn morsmålet som påvirker prosessen. Derfor har man, i tråd med *info-kriteriet*, tilgang til personopplysninger om hver enkelt informant. Det gir oss mulighet til å sjekke hvilket hjemland informantene kommer fra, alder, kjønn, engelskferdigheter, om de er studenter, arbeidere, jobbsøkere eller annet, hvilket område de arbeider innenfor, hvor

lenge de har vært i Norge, hvor mange kurstimer i norsk de har tatt, hvor langvarig kurset i norsk var, og hvem som avholdt kurset, hvor ofte de snakker norsk, og om de har sosial omgang med nordmenn i fritiden og/eller på jobb og skole. Alle disse opplysningene kan være viktige variabler for å forklare andrespråksbruken til informantene i ASK-korpuset.

Samarbeidet med *Norsk Språktest* har gjort det mulig å samle inn tekster fra deres arkiver av testbesvarelser skrevet av innlærere i Norge som har gått opp til *Språkprøven* og *Test i norsk – høyere nivå*, der kandidatene er i samme testsituasjon og besvarer samme type oppgaver. Tekstene på *Språkprøven* er for det meste fortellende og består av ca. 200 ord, mens tekstene på høyere nivå er av den mer argumenterende typen og består av ca. 400 ord. I samsvar med *Common European Framework of Reference for Languages* ble testbesvarelsene på *Språkprøven* vurdert til å ligge på eller over B1-nivået. På *Test i Norsk – høyere nivå* ble de vurdert til å ligge på eller over B2-nivået. Det betyr at testtakerne er vurdert av sensorer til å kunne kommunisere sitt intenderte innhold og gjøre seg forstått. Tekstene imøtekommer dermed *bestått-kriteriet*, noe som er viktig for at tekstene kan antas å være på sammenlignbare nivå.

På hvert testnivå skal det i prinsippet være 100 tekster fra hver morsmålsgruppe: "We decided that, in order to have enough data for statistical analysis of L1 influence on SLA, we need to have 100 texts written by learners of the same L1" (Tenfjord 2004: 151). Til sammen skal det derfor i prinsippet være 2000 tekster i ASK-korpuset. Men det er problematisk å samle inn nok tekster fra *Test i Norsk – høyere nivå* for språkene vietnamesisk, somali og albansk, fordi det ikke er mange nok testtakere med de morsmålsbakgrunnene som har tatt den testen. På det nåværende tidspunkt er det derfor ca. 1700 tekster i korpuset (Tenfjord, Hagen og Johansen 2009: 56).

Både et generelt korpus og et spesialkorpus må skapes ut fra strenge designkriterier. Morsmålskriteriet, info-kriteriet og bestått-kriteriet har lagt føringer på tekstinnsamlingen til ASK-korpuset. De ivaretar kravet om at et korpus må skapes ut fra strenge designkriterier for å tjene et spesielt formål, og at innlærerkorpus krever noen spesielle kriterier i forhold til for eksempel morsmål, ferdighetsnivå og tekstskapingssituasjon (Granger 2002: 9). Designkriteriene og det relativt store antallet innlærertekster gjør ASK-korpuset til et kraftfullt nytt metodisk verktøy som man kan bruke i andrespråksforskningen. Tenfjord uttrykker seg slik:

The data in the ASK corpus will, to a certain degree, represent new possibilities for research on Norwegian SLA, since it contains both written and personal data from a high number of informants. It could, for example, serve as a new and rich source for doing quantitative studies (Tenfjord 2004: 150).

Andrespråksforskere kan til en viss grad sammenlignes med de gamle feltlingvistene, fordi tidligere andrespråksforskning også er basert på relativt små datamengder.

Tenfjord sier: "the data are often too limited or too heterogeneous to base generalizations on" (Tenfjord 2004: 150). I tidligere norsk andrespråksforskning er datagrunnlaget ofte autentiske data i form av skriftlige arbeid gjort av 20 – 50 informanter som forskeren selv samlet inn. Studiene har oftest vært punktstudier. Bare noen få studier er longitudinelle (Golden, Kulbrandstad og Tenfjord 2007: 14-17). I andrespråksforskningen vil man gjerne forstå mellomspråkets natur, hvordan det utvikles mot målspråkets norm, og hvordan ulike faktorer påvirker utviklingen. Men med punktstudier er det vanskelig å kunne si noe om hvordan mellomspråk utvikler seg. Dessuten lar det seg ikke gjøre å si noe om mellomspråk generelt med undersøkelser av mellomspråket til få individer.

ASK-korpuset gir nye muligheter i norsk andrespråksforskning. Korpuset har mange søkemuligheter, og det relativt store antallet innlærertekster gjør det mulig å utføre statistiske analyser og generaliseringer. Videre gir data fra ulike nivå, Språkprøven og Test i norsk – høyere nivå, mulighet til å utføre pseudo-longitudinelle studier. Resultatene kan gi oss verdifull (ny) kunnskap om norsk innlærerspråk. I neste underkapittel gjør jeg rede for annoteringen i ASK og hvilke søkemuligheter som ligger i korpuset.

3.4.2 ASK og søkbarhet

Dette delkapitlet redegjør for hvordan ASK er annotert for lingvistisk informasjon som man kan søke frem ved hjelp av ulike søkekommandoer. Som nevnt krever et spesialkorpus som ASK egne teknikker for annotering i forhold til de som blir brukt i generelle korpus. Feiltagging er som sagt tidligere vanlig å bruke i innlærerkorpus:

The traditional types of annotating (part-of-speech tagging, parsing, semantic tagging) are extremely useful but they need to be supplemented with new types of annotation, such as error tagging, which are specially designed to cater for the anomalous nature of learner language (Granger 2002: 18).

Feilkodingen i ASK er gjort manuelt ved at man velger en korreksjon som endrer teksten minst mulig for å ivareta tekstens egenart og kommunikative innhold.

Feilkodingen er derfor gjort ut fra en helhetlig og innholdsmessig tolkning og forståelse av teksten –ikke ut fra en mellomspråksanalyse. Dette er mulig nettopp fordi innlærerne har bestått vurderingskriteriet om å kunne gjøre seg forstått (Tenfjord, Hagen og Johansen 2009: 59). Selv om de som foretok feilkodingen, hadde instruksjoner om hvordan den skulle gjøres, er det imidlertid umulig å unngå at det også vil ligge en viss subjektiv vurdering til grunn for forståelsen av teksten i den manuelle feilkodingen. Derfor er det viktig at forskere som bruker ASK, er kritiske til tolkningen og feilkodingen og tar egne valg dersom de er uenige i kodingen når de gjør en systematisk analyse av innlærertekstene (Tenfjord 2004: 153-154).

Feilkodingen blir gjort ut fra et relativt enkelt sett av feilkoder. Det er fem hovedkategorier, noen har underkategorier av feiltyper (Tenfjord 2004: 153-155). Se tabell 3:1:

Feilkodesettet i ASK-korpuset				
leksikalske koder	syntaktiske koder	morfologiske koder	tegnsetningskoder	Kode for uidentifiserbar feil
W galt ord ORT ortografisk feil PART sammensetningsfeil SPL særskrivingsfeil DER avledningsfeil CAP galt valg av stor/liten bokstav FL ord fra andre språk enn norsk	M ord eller frase mangler R ord eller frase er overflødig O ordstillingsfeil <u>Feilkategorien O har følgende underkategorier:</u> INV inversjon mangler OINV overinversjon SCA setningsadverbial i leddsetninger plassert etter det finite verbet MCA setningsadverbial i hovedsetninger plassert før det finite verbet	F gal morfosyntaktisk kategori INFL gal form, men riktig morfosyntaktisk kategori	PUNC gal tegnsetting PUNC M mangler tegnsetting PUNC R overflødig tegnsetting	X uidentifiserbare feil, dvs. vanskelig/umulig å tolke tekstutdraget

Tabell 3:1 Feilkodesettet i ASK

Selv om feilkodesettet er relativt enkelt, gir det likevel mulighet for relativt avanserte søk, fordi korpuset også er automatisk POS-tagget for ordklasser og syntaktisk og morfologisk informasjon ved bruk av Oslo-Bergen-taggeren. Det er imidlertid visse ulemper med å bruke denne taggeren på mellomspråk, fordi tekstene kan inneholde ord og konstruksjoner som avviker fra norsk, og som dermed kan bli kodet med gal informasjon. Den automatiske taggingen er derfor sjekket manuelt i etterkant for å sikre at den lingvistiske annoteringen er korrekt. Selv om dette er gjort, kan det forekomme feil i korpuset, og derfor har jeg sjekket mine søk på substantiv i bestemt form singularis for å fjerne for eksempel verbet *landet* av verbet *å lande*, som kan ha

blitt annotert som et substantiv. Det viste seg å være svært få eksempler på feilannoterte ord.

Feilannoteringen gir mulighet til å søke på alle disse feiltypene, og visninger kan skje i ulike format. For å illustrere dette vil jeg vise et eksempel ved søk på INFL-feilkoden. Her har jeg merket av for INFL-feilkoden på *feiltype* og valgt Språkprøven på *testtype* og spansk i rullegardinen for *språk* (morsmål). Deretter har jeg valgt en parallellstilt konkordansvisning:

Neste dag tidlig tok Jean Valjean alle tingene og løp av gårde, men han ble tatt av politien og kjørte tilbake til presten.	sp200206-0697 subst @<p-utfyll
Tidlig neste dag tok Jean Valjean alle tingene og løp av gårde, men han ble tatt av politiet og kjørt tilbake til presten.	
Det kan være veldig god til økonomiet , å ha steder til å ha gøy i nærheten fordi hvis man vil være på en bar, og drikke seg full, bare går tilbake uten å bruke mye penger med taxier.	sp200306-0831 subst @<p-utfyll
Det kan være veldig bra for økonomien, å ha steder til å ha det gøy i nærheten, fordi hvis man vil være på en bar, og drikke seg full, bare går man tilbake, uten å bruke mye penger på taxi.	

Søket resulterer i en visning av innlærerens tekstkonstruksjon med markering av fremsøkt feiltype, mens man under kan se den korrigerede konstruksjonen. Utenfor parallellvisningen kan man se dokumentnavnet og POS-taggingen, som forteller oss at det er et substantiv og en preposisjonsutfylling vi har med å gjøre.

Man kan også vise søket i KWIC-konkordans (*key word in context*), da ser man deler av teksten både før og etter søketreffet, slik:

sp200206-0697 v gårde, men han ble tatt av <sic> politien </sic> og kjørte tilbake til presten. |politiet| INFL politi

Her ser vi ordet som er kodet for INFL-feil, i en bestemt kontekst både til venstre og til høyre, med en bredde på 200 som betyr at det er lite tekst på hver side av ordet. Man kan velge en større bredde, opptil 500, hvor man da kan få se mer av teksten rundt treffet. I denne typen visning kan vi ikke se rekonstruksjonen, men vi ser hva korreksjonen er på høyre side, og deretter følger feiltypen og lesningen. På hver side av treffet ser vi <sic>-taggen, som er taggen for at det er en feil.

Under har jeg valgt en kolligasjonsvisning:

politien INFL sp200206-0697 Språkprøven spansk

I en kolligasjonsvisning kan man velge mange ulike attributter sammen med treffet, som for eksempel de jeg har valgt over i gjeldende rekkefølge fra venstre; *ord*, *feiltype*, *tekstdokument*, *testtype* og *språk*.

3.4.3 ASK og autentisitet

Kravet om autentisitet er ivaretatt i ASK-korpuset, fordi tekstene er innlærernes egenproduserte tekster. Men autentisitetskravet er ofte problematisk når det gjelder mellomspråk. Sitatet under er beskrivende for tekstene i ASK:

A number of learner corpora involve some degree of control. Free compositions, for instance, are 'natural' in the sense that they represent 'free writing': learners are free to write what they like rather than having to produce items the investigator is interested in. But they are also to some extent elicited since some task variables, such as the topic or the time limit, are often imposed on the learner (Granger 2002: 8).

Jeg vil mene at ASK-dataene er å regne som naturlige i beste forstand, i motsetning til data som er fremskaffet i form av for eksempel eksperimenter. Selv om innlærertekstene i ASK-korpuset er skrevet ut fra en oppgavetekst, innenfor en bestemt tidsramme og i en testsituasjon, er det likevel innlærernes egenproduserte tekster. De konstante situasjonelle faktorene er som nevnt en styrke som sørger for at tekstene er homogene hva gjelder produksjonssituasjonen. Et annet poeng er at selve testsituasjonen kan påvirke produksjonen. Innlærerne vil muligens gjerne oppnå et godt resultat på eksamen, og det gjør dem kanskje ekstra fokusert på formriktighet.

3.4.4 ASK – et parallellkorpus

I tillegg til andrespråkskorpuset har ASK et kontrollkorpus som består av tekster skrevet av personer med norsk som morsmål. Dette korpuset består av 200 tekster, 100 tekster på henholdsvis Språkprøven og Test i Norsk – høyere nivå. Kontrollkorpuset skal reflektere den individuelle variasjonen hos innlærerne med tanke på alder og utdanning. Derfor er informantene i kontrollkorpuset hentet fra for eksempel kor og sportsklubber (Tenfjord, Hagen og Johansen 2006: 96).

Vi kan derfor si at ASK består av tre parallellkorpus: innlærerkorpuset, det korrigerede mellomspråkskorpuset og norsk-som-morsmål-korpuset (Tenfjord 2004: 157). ASK gir dermed mulighet til å foreta kontrastive analyser på nye måter. For det første kan man sammenligne mellomspråket til innlærere med ulike morsmål, det beste man kan gjøre for å påvise morsmålstransfer:

Isolating the factor "mother tongue" from other factors, which influence language learning, is perhaps not possible. The most promising methodological approach today is to do statistical analysis of the language produced by learners with different mother tongues while keeping other factors alike for the learners (Tenfjord 2004: 151)

I tillegg til kontrastiv analyse av ulike mellomspråk kan man sammenligne mellomspråket både med den korrigerte versjonen av mellomspråket og med kontrollkorpuset. Denne sammenligningen kan gi oss verdifull informasjon om likheter og forskjeller mellom mellomspråk og målspråk, og likheter og forskjeller mellom mellomspråket til innlærere med ulike morsmål.

3.4.5 Feilkoding og ”sammenligningsfellen”

Til tross for de store mulighetene i ASK-korpuset har feilkodingen blitt kritisert, fordi den kommer i konflikt med sentrale, og viktige, teoretiske standpunkt i forhold til mellomspråkets integritet (Tenfjord, Hagen og Johansen 2006: 94). I ASK-korpuset er alle former som ikke er i tråd med norsk bokmålsnorm, feilkodet. Det man gjør da, ifølge Bley-Vroman, er å gå rett i ”*the comparative fallacy*”, som han beskriver slik:

... work on the linguistic description of learners' languages can be seriously hindered or sidetracked by a concern with the target language. This concern I shall call – somewhat tendentiously – the ”comparative fallacy” in interlanguage studies (Bley-Vroman 1983: 2).

Poenget til Bley-Vroman er at man ikke ivaretar mellomspråkets egen integritet og autonomi når man beskriver det ut fra en sammenligning med målspråket, og for eksempel feilkoder mellomspråket der det avviker fra målspråket (Tenfjord, Hagen og Johansen 2006: 94). Ved første øyekast kan derfor feilkodingen i ASK-korpuset anklages for å gå rett i ”*the comparative fallacy*”, eller ”sammenligningsfellen” – dersom man ikke skiller mellom teori og metode (Tenfjord, Hagen og Johansen 2009: 58).

Feilkodingen i ASK må *ikke* betraktes som en teori om mellomspråk, men som en preteoretisk tilrettelegging av data. Det er en metode for observasjon og beskrivelse av overflatefenomener i mellomspråket (Tenfjord, Hagen og Johansen 2009: 68), ikke en systematisk analyse av mellomspråkets indre struktur (Tenfjord, Hagen og Johansen 2009: 65). En slik analyse ligger i hendene på andrespråksforskeren, som på grunnlag av den metodiske tilretteleggingen av tekstene ASK gir, kan gjøre studier og analyser av mellomspråket. I feilkodingsprosessen er ikke målspråksgrammatikken noe annet enn en nødvendig deskriptiv modell (ibid.). For en grundig redegjørelse for dette henviser jeg til (Tenfjord, Hagen og Johansen 2006) og (Tenfjord, Hagen og Johansen 2009).

3.5 Jarvis' metode for påvisning av morsmålstransfer

Alle de motstridende synene på morsmålets rolle i andrespråksinnlæringen kan være et resultat av problemet med å forstå samspillet mellom morsmålstransfer og andre språklige og ikke-språklige variabler, se 2.3.3. En årsak til at ulike forskningsarbeid har kommet frem til ulike resultater, er at man har brukt ulike metoder for å påvise morsmålstransfer (Jarvis 2000: 248). Å forstå samspillet til fulle er ikke så lett, men en god start er en felles metode for å kunne påvise morsmålstransfer. I denne studien vil jeg legge Jarvis' metode til grunn. Han påpeker at transfer trolig er et underliggende fenomen som en forsker ikke kan få direkte tak i. Likevel mener han at transfer kan vise seg ved tre utvendige effekter (Jarvis 2000: 253-254). Dersom man skal kunne påvise transfer, må man derfor kunne påvise disse tre effektene i innlærernes mellomspråk. Den første effekten av morsmålstransfer finner sted når innlærere med minst to *ulike morsmål* bruker samme andrespråk på *ulike måter*. Den andre effekten finner man når innlærere med *samme morsmål* bruker andrespråket på *samme måte*. Den tredje effekten av morsmålstransfer finner man når det er likheter mellom bruken av andrespråket og morsmålet (Jarvis 2000: 253):

1. "Inter-L1-group heterogeneity in learners' IL performance" – "inter-gruppeheterogenitet mellom de ulike morsmålsgruppene i innlærernes språkbruk"

Finner jeg ulik grad av korrekt genustildeling i mellomspråket til de ulike morsmålsgruppene?

2. "Intra-L1-group homogeneity in learners' IL performance" – "intra-gruppehomogenitet innenfor den enkelte S1-gruppe"

Finner jeg lik grad av korrekt genustildeling i mellomspråket til innlærere med samme morsmål?

3. "Intra-L1-group congruity between learners' L1 and IL performance" – "S1-gruppeoverensstemmelse mellom innlærernes S1- og MS-språkbruk"

Finner jeg at innlærere med samme S1 bruker mellomspråket i overensstemmelse med sitt S1?

Resultatene fra disse sammenligningene vil bli fremstilt i resultatkapitlet, hvorpå jeg drøfter dem i diskusjonskapitlet. Jarvis påpeker videre at disse effektene må kunne

påvises med statistisk signifikans før man kan snakke om transfer i forhold til det aktuelle språklige fenomenet (Jarvis 2000: 252).

3.6 Oppsummering – metode

Dagens moderne korpus er laget ut fra bestemte designkriterier for å være representative for det språket de skal representere. Spesialkorpuset ASK er laget ut fra tre designkriterier og representerer norsk mellomspråk. Korpuset har mange søkemuligheter, og representativiteten gjør det mulig å utføre statistiske analyser og generaliseringer.

I min studie bruker jeg ASK-korpuset som grunnlag for en transferstudie, og jeg benytter meg av feilkodingen i ASK for å søke frem innlærernes genusfeil i mellomspråket. Men jeg vil presisere at transferstudier eller fokus på feil i innlærernes mellomspråk ikke nødvendigvis trenger å være utgangspunkt for bruk av ASK-korpuset. Man kan for eksempel søke på forekomster av enkeltord eller strenger av ord uten bruk av feilkoder. Frekvensen av slike søk kan sorteres etter personopplysninger som alder, oppholdstid i Norge, kjønn, testtype osv. (Tenfjord, Hagen og Johansen 2009: 71). Med andre ord kan ASK-korpuset brukes som utgangspunkt for mange ulike problemstillinger i norsk andrespråksforskning.

ASK-korpuset kan være et nyttig metodisk verktøy både for testing av eksisterende og nye hypoteser, men også for eksplorative studier. Men det betyr ikke at bruk av eksperimentelle metoder ikke kan brukes til å belyse de samme problemstillingene. Korpus som metode og andre metoder kan med fordel komplementere hverandre for å gi best mulige svar på problemstillinger innenfor andrespråksforskningen.

Ulike forskningsarbeid på morsmålets rolle i andrespråksinnlæringen har kommet frem til ulike resultat, og en av årsakene til det er at man har brukt ulike metoder for å påvise morsmålstransfer. Jarvis' tilbyr derfor en felles metode for påvisning av morsmålstransfer, og den ligger til grunn for min transferstudie.

4 STUDIEN

I denne delen av oppgaven presenterer jeg først utvalget av morsmålsgrupper som inngår i denne studien. Deretter foretar jeg en kontrastiv analyse av målspråket og de ulike morsmålene i henholdsvis kapittel 4.2 og 4.3. I kapittel 4.4 avgrensers jeg

undersøkelsen, for deretter å gjøre rede for søk og registrering av data fra ASK-korpuset i kapittel 4.5. I kapittel 4.6 fremstiller jeg resultatene som diskuteres i kapittel 4.7. I kapittel 4.8 foretar jeg noen konkluderende refleksjoner, og i kapittel 4.9 gjør jeg meg noen tanker om videre forskning på genus og andrespråklæring.

4.1 Utvalg av språk på grunnlag av ulike genussystem

I metodekapitlet ble det sagt at å sammenligne mellomspråket til innlærere som har ulike morsmål, er den beste metoden for å påvise morsmålstransfer i mellomspråk. Utvalget av morsmålsbakgrunner i denne studien er derfor ikke tilfeldig. De er valgt ut fordi de er ulike hva gjelder oppbygging av genussystem, med en variasjon fra tre og to til ingen genuskategorier. Tabell 4:1 viser denne variasjonen:

	Målspråk	Morsmål				
Språk	Norsk	Tysk	Spansk	Nederlandsk	Vietnamesisk	Engelsk
Genussystem	Maskulinum Femininum Nøytrum	Maskulinum Femininum Nøytrum	Maskulinum Femininum	Fellesgenus Nøytrum	- Klassifikatorspråk	-

Tabell 4:1 Utvalg av morsmålsbakgrunner

Det er altså de ulike *genuskategoriene* som er det essensielle utgangspunktet og fokuset i denne studien. I kapittel 4.2 og 4.3 foretar jeg likevel en kontrastiv analyse av målspråket og de ulike morsmålene. Dette for å vise at det finnes forskjeller og likheter i kompleksitet hva angår *genustildeling* og hvilke *ord som kongruerer i genus*. Den kontrastive analysen er ikke ment å være uttømmende på noen måte. Vedlegg 1 inneholder oversikter og eksempler til de to kapitlene.

4.2 Genuskongruens i målspråket

I kapittel 2.2 gjorde jeg teoretisk rede for genuskategoriene og genustildelingsproblematikken i norsk. Dette kapitlet er derfor forbeholdt hvordan genus manifesterer seg i norsk. Men før vi ser nærmere på det, er det nødvendig å påpeke at genussystemet i norsk varierer både sosialt og geografisk. Utgangspunktet er at norsk har et tregenussystem, men i ulike dialekter og varianter av bokmål kan det være to genus, jf. diskusjonen i 2.2.1.2. Bergensdialekten har et togenussystem med fellesgenus og nøytrum der *a*-endelser i bestemt form singularis er fraværende. Etter en beregning ut fra bokmålsordboken fordeler substantivene seg slik på genusene i norsk: 65 % maskulinum, 24 % femininum og 11 % nøytrum (Uri 2001: 38-39).

I norsk kongruerer determinativer og adjektiv med substantivets genus. Kongruensordene er en del av substantivfrasen som Hagen definerer slik: ”En substantivfrase er en frase som har et substantiv som kjerne” (Hagen 2002: 371).⁸ Kongruensordene kan stå både foran og etter substantivet i substantivfrasen. I tillegg til å kongruere direkte med genus i substantivfrasen, kongruerer adjektivene indirekte med substantivet i predikativ stilling (Kulbrandstad 1998: 125). (Se vedlegg 1 for Hagens oversikt over substantivfrasens struktur.)

4.2.1 Determinativenes kongruens i genus

For å få en samlet oversikt over hvilke ord som kongruerer i genus, har jeg valgt å bruke referansegrammatikken sin inndeling av determinativer i demonstrativer, possessiver og kvantorer (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 202-218). Denne oversikten er ikke uttømmende, for eksempel kongruerer også *egen* og *hin* i genus. Utvalget av genuskongruerende ord i tabell 4:2 er grunnlaget for mine søk i ASK.

Determinativer								
Demonstrativer			Possessiver			Kvantorer		
Mask.	Fem.	Nøytrum	Mask.	Fem.	Nøytrum	Mask.	Fem.	Nøytrum
den	den	det	min	mi	mitt	noen	noen	noe
denne	denne	dette	din	di	ditt	ingen	ingen/inga	intet
slik	slik	slikt	sin	si	sitt	en	ei	et
sånn	sånn	sånt	vår	vår	vårt	én	éi	ett
annen	annen/anna	annet				all	all	alt
hvilken	hvilken	hvilket				hver	hver	hvert
						enhver	enhver	ethvert

Tabell 4:2 Determinativenes genuskongruens – en oversikt basert på Norsk referansegrammatikk

Demonstrativene *den* og *denne* kongruensbøyes både når substantivet står i ubestemt og bestemt form singularis:

den/denne hund/hunden (m.)
den/denne jente/jenta (f.)
det/dette tre/treet (n.)

Når substantivet her står i ubestemt form gir det enkel bestemmelse. Forskjellen på enkel og dobbel bestemmelse har både stilistiske og språkhistoriske sider (Hagen 2002: 55) som jeg ikke vil komme nærmere inn på her. *Den/det* refererer til fjerne referenter, mens *denne/dette* refererer til nære referenter (Hagen 2002: 209).

⁸ 'Substantiv' og 'kjerne' blir derfor det samme her, og jeg bruker begrepet 'substantiv' for både begge.

Slik, sånn, annen og hvilken kongruensbøyes i genus når substantivet står i ubestemt form singularis:

(en) slik/sånn/annen/hvilken hund (m.)
(ei) slik/sånn/annen/anna/hvilken jente (f.)
(et) slikt/sånt/annet/hvilket tre (n.)

Possessivene kongruerer i genus når substantivet står i ubestemt og bestemt form singularis, men substantivets form er avhengig av possessivens plassering. Dersom possessivene er foranstilt, må substantivet stå i ubestemt singularis, dersom de er etterstilt, må substantivet stå i bestemt singularis. Dette skaper en stilistisk forskjell der den første er mer formell og høytidelig enn den siste:

min hund (m.)
hunden min (m.)
mi jente (f.)
jenta mi (f.)
mitt hus (n.)
huset mitt (n.)

Den siste gruppen determinativer som kongruerer med substantivets genus, er kvantorene. Kvantorene oppgir mengde og kvantitet av noe og står foran substantivet. Hagen deler kvantorene inn i totalkvantorer og delkvantorer, og det finnes kvantorer av begge typer som kongruerer i genus.

Delkvantorene *noen* og *noe* kongruerer i genus når substantivet står i ubestemt form singularis og kan telles. Denne bruken av *noen* og *noe* krever at setningsinnholdet er spørrende, nektende eller vilkårsangivende, og det må være tvil eller benektelse av substantivets eksistens.

Hanne vil ikke få noen hund til bursdagen. (m.)
Har ikke du sett noen jente her i området? (f.)
Hvis vi skal kjøpe noe hus, må det ligge ved sjøen. (n.)

Dersom man er ganske sikker på dets eksistens, bruker man *en*, *ei*, *et*. I vilkårssetninger kan man bruke *en*, *ei*, *et* hvis man vil, selv om man tviler på eksistensen til den tellelige mengden (Hagen 2002: 220-221).

Ingen kongruensbøyes med genus når substantivet står i ubestemt form singularis. Nøytrumsformen *intet* karakteriserer Hagen imidlertid som stiv og høytidelig, og man bruker gjerne *ikke noe* i stedet (Hagen 2002: 224). De ubestemte artiklene *en*, *ei*, *et* og totalkvantorene *hver* og *enhver* kongruensbøyes også i genus når substantivet står i

ubestemt form singularis. Den eneste forskjellen på de ubestemte artiklene⁹ *en, ei, et* og tallordene *én, éi, ett* er at tallordene har emfatisk trykk (Hagen 2002: 226).

ingen/hver/enhver hund (m.)
ingen/inga/hver/enhver jente (f.)
intet/hvert/ethvert hus (n.)

en hund (m.)
ei jente (f.)
et tre (n.)

Kvantoren *all* brukes ved massesubstantiv og abstrakter og kongruensbøyes med genus når substantivet står i singularis med både ubestemt og bestemt form.

all sand i hele verden (m.)
all melk du kan tenke deg (f.)
alt bråk er forstyrrende (n.)

all sanden (m.)
all melka (f.)
alt bråket (n.)

4.2.2 Adjektivets kongruensbøying i genus

Adjektiv beskriver substantivene, og substantivets genus er med på å bestemme hvilken form adjektivet skal ha. Genuskongruensen gjør seg gjeldende i attributiv stilling når substantivet har formen ubestemt singularis:

En *fin* hund (m.)
Ei *fin* jente (f.)
Et *fint* tre (n.)

En del adjektiv har ikke genusbøying, for eksempel *heldig* og *rosa*.

4.2.3 Oppsummering – genuskongruensen i målspråket

Denne redegjørelsen er ment å kaste lys over hvor gjennomtrengende og omfattende genussystemet i norsk er. Det er mange ord det norske språket krever genuskongruens på, og samtidig kan kongruensordenes syntaktiske plassering og substantivets form ha noe å si for formen på kongruensordene. I en andrespråklæringssituasjon er det derfor mye som skal falle på plass for at de språklige kravene i forhold til genussystemet skal være målspråklige.

⁹ Eksemplifisert for seg selv, fordi de er i en særstilling i datamaterialet.

4.3 Nominal klassifisering i innlærernes morsmål

Fremstillingen av genussystemet i de ulike morsmålene skal synliggjøre graden av kompleksitet i de ulike systemene. Redegjørelsen for genussystemet i de ulike morsmålene er derfor ikke ment å være fullstendig verken med tanke på tildelingskriterier eller genuskongruens. Fremstillingen vil være grunnlag for en sammenligning av genussystemet i morsmålene i forhold til målspåket, og også for en sammenligning mellom de ulike morsmålene. Engelsk er redegjort for i genuskapitlet og er derfor ikke en del av dette kapitlet.

4.3.1 Genussystemet i tysk

Tysk har genusene maskulinum, femininum og nøytrum. Genustildelingen i tysk ligner genustildelingen i norsk når det gjelder arbitraritet. Askedal uttrykker seg slik:

Ved substantiver som betegner levende vesener, i første rekke mennesker, stemmer det grammatiske kjønn vel hyppigst overens med sexus, dvs. naturlig eller biologisk kjønn, men det behøver ikke å gjøre det [...]. Ved ord som ikke betegner levende vesener, gir det naturligvis ingen mening å snakke om overensstemmelse eller uoverensstemmelse mellom genus og sexus. Genus er ved slike substantiver rett og slett en fast, obligatorisk grammatisk kategori som ikke gir semantiske opplysninger om tilhørighet til naturlig eller biologisk kjønn. I noen tilfelle kan man slutte fra substantivets ytre form til dets genus. [...] Som regel består det imidlertid ikke noen slik sammenheng mellom ytre form og genus (Askedal 1976: 30-31).

Dette mener jeg ligner på beskrivelsen av forholdet mellom semantikk og form og genustildelingen i norsk. Både Askedal (Askedal 1976: 30-31) og Reiten (Reiten 2003: 47-51) påpeker noen av disse forholdene i tysk. For eksempel: *der Mann, Sohn* og *Vater* er maskuline ord, mens *die Frau, Tochter* og *Mutter* er feminine ord – men 'jente' på tysk er nøytrum: *das Mädchen*. Substantiver som er dannet av stammen av et verb er vanligvis maskuline. Det er også substantiver på *-ig, -ich, -lich, -ing, -ling*. Flerstavelses substantiver som ender på *-ei, -heit, -keit, -schaft, -ung* er feminine, mens substantiver på *-chen* og *-lein* er nøytrum.

Genus i tysk viser seg ved kongruensen med ubestemt artikkel, demonstrativer, possessiver, visse kvantorer, personlige pronomen, 'hvilken' og adjektiv i singularis. Adjektivene kongruerer i genus i entall når de står som foranstilt attributt til et substantiv.

(Se vedlegg 1 for en oversikt over de ulike kongruensformene for noen av kongruensordene.)

4.3.2 Genussystemet i nederlandsk

Nederlandsk har genuskategoriene fellesgenus og nøytrum. Når det er sagt, er den nordlige og sørlige delen av Nederland delt i to med tanke på genus. Den sørlige delen har tre genus: maskulinum, femininum og nøytrum, og den nordlige har de to ovenfor nevnte kategoriene.

Farner skriver: ”det er ofte samsvar mellom kjønnnet på norsk og nederlandsk” (Farner 2006: 18). I og med at nederlandsk ikke har kategoriene maskulinum og femininum, er det ikke semantisk samsvar mellom biologisk kjønn og grammatisk genus i nederlandsk. Farner ramser opp noen formelle regler for hvilket genus substantivene blir tildelt. Jeg gir en ufullstendig og enkel beskrivelse av dem under, se for øvrig (Farner 2006: 18-20).

Disse ordene er nøytrum:

1. alle diminutiver
2. verbalsubstantiver dannet av roten med forstavelsen *be-*, *ge-*, *ont-* og *ver-*
3. substantiverte infinitiver: *eten*, *lachen*
4. kollektiver på *ge-* + substantiv + *-te*: *gebergte*
5. ord på *-isme* og *-sel*
6. fremmedord med trykket på siste stavelse

Disse ordene er fellesgenus:

1. verbalsubstantiv som er dannet av roten uten prefiks, og som for det meste betegner selve handlingen (normalt nøytrum på norsk)
2. ord på suffiksene *-heid*, *-ing*, *-teit*, *-theek*, *-te*, *-nis*, *-ij*, *-iek*, *-ie*

Ord på *-dom* er nøytrum når de betegner kollektiv, religion eller et område, men fellesgenus når de er adjektivabstrakter. Ord på *-schap* er nøytrum når de betegner verdighet, men fellesgenus når de betegner en følelse eller en tilstand.

Genus i nederlandsk viser seg ved bruk av den bestemte artikkelen, *de* for fellesgenus og *het* for nøytrum (Farner 2006: 18). Genus markeres ikke ved bruk av ubestemt artikkel i nederlandsk. Possessiver markerer heller ikke genus. *Mijn* brukes for eksempel uansett genus.

Nederlandsk har to adjektivformer, én ubøyd form og én bøyd form på *-e*. ”I prinsippet brukes formen på *-e* overalt, bortsett fra foran intetkjønnsord i ubestemt form entall” (Farner 2006: 24-25). (Se vedlegg 1 for en oversikt over de ulike kongruensordene.)

4.3.3 Genussystemet i spansk

Spansk har to genus: maskulinum og femininum. I motsetning til de mer diffuse og komplekse reglene for genustildeling i norsk, har spansk formelle regler som er mer gjennomsiktede enn de norske.

Det finnes en grunnregel for når substantiv er maskuline og feminine: ”grunnregelen er at de som slutter på -o er hankjønn, de på -a er hunkjønn” (Falk, Sjölin og Lerate 2008: 18), mens ”en håndfull på -a” (ibid.) er maskuline, og ”noen få på -o” (ibid.) er feminine. Eksempler på andre regler er at substantiver som slutter på konsonant, i hovedsak er maskuline, men de fleste som slutter på *-d, -ión, -ez*, er feminine (Falk, Sjölin og Lerate 2008: 19). Substantiver som betegner personer, har som regel maskulint og feminint genus i tråd med det biologiske kjønn til personen, fordi *femininum lages* ved å legge *-a* til stammen, for eksempel (Falk, Sjölin og Lerate 2008: 20):

el chic-o
'gutten'
la chic-a
'jenten'

I likhet med norsk viser genuskongruensen i spansk seg ved artikler, possessiver, demonstrativer og adjektiv. Til forskjell fra i norsk gjør kongruensen i spansk seg gjeldende også i pluralis.

Possessivene har trykksvake og trykksterke former. De trykksvake formene brukes bare sammen med et substantiv og plasseres foran det (Falk, Sjölin og Lerate 2008: 67). De trykksterke formene brukes når de står selvstendig eller som adledd, og er alltid etterstilt (Falk, Sjölin og Lerate 2008: 68-69):

Adjektivene i spansk kongruerer i genus i både singularis og i pluralis, og har regler for genuskongruensen som ikke er altfor komplekse. ”Følgende adjektiv får *-a* i hunkjønn: de som slutter på *-o* i hankjønn, nasjonalitetsadjektiv som slutter på konsonant i hankjønn og de fleste som slutter på *-án, -ín, -ón, -dor, -tor, -sor* i hankjønn” (Falk, Sjölin og Lerate 2008: 26).

El niño es rubio (m.)
'Gutten er lyshåret'
El niña es rubia (f.)
'Jenta er lyshåret'

Noen adjektiv har samme form i maskulinum og femininum (Falk, Sjölin og Lerate 2008: 27):

El coche es verde (m.)
'Bilen er grønn'
La casa es verde (f.)
'Huset er grønt'

(Se vedlegg 1 for en oversikt over genuskongruerende ord i spansk.)

4.3.4 *Klassifikatorsystemet i vietnamesisk*

I genuskapitlet nevnte jeg at det å klassifisere substantiv ved grammatisk genus på den ene siden og ved klassifikatorer på den andre korrelerer med den morfologiske språktypologiske parameteren. Vietnamesisk er et analytisk språk som ikke uttrykker grammatiske forhold morfologisk, mens norsk er et syntetisk språk som gjør det (Berggreen og Tenfjord 2003: 67).

I norsk bøyer vi tellelige substantiv for å uttrykke entall og flertall, mens det ikke er tilfelle i vietnamesisk (Dyvik 1987: 4).

Tôi đang viet thur
I be-engaged-in write letter
'I am writing letters / a letter'

Som eksempelet viser, er det ingen unik måte å oversette dette til engelsk eller norsk på, siden det vietnamesiske eksemplet ikke spesifiserer tall (ibid.).

Substantivene i vietnamesisk kan sammenlignes med de norske substantivene for masse, fordi vietnamesisk ikke skiller mellom tellelige og ikke-tellelige substantiver; dermed kan *vin* og *hunder* kvantifiseres på samme måte. Dyvik viser et eksempel på det (ibid.):

nhieu ruou
much wine
'much wine'

nhieu chó
much dog
'many dogs'

Klassifikatorene i vietnamesisk er derfor nødvendige for å gjøre substantivene tellelige og individuerende (Dyvik 1987: 5). Ifølge Dyvik er den individuerende funksjonen mer primær enn den klassifiserende funksjonen (Dyvik 1987: 3), og jeg vil redegjøre for den primære funksjonen først.

Klassifikatoren kan oppfattes som unødvendig (Dyvik 1987: 6) dersom man ikke fremhever *den individuierende funksjonen*, for eksempel:

hai chó
two dog
'two types dog'

Her viser tallordet *hai* at det er to eksemplarer det er snakk om, og det kan synes unødvendig å ha en klassifikator der for å gjøre *chó* tellelig, men da ender man opp med å telle typer, ikke individer av hunder (ibid.). Hvis man derimot legger til en klassifikator¹⁰ er det mulig å telle individer av hunder:

hai con chó
to KL hund
'to KL for levende ting hunder'

Dette betyr omtrent det samme som 'to individer av typen hund' (Rosén 2001: 29). Denne forskjellen kommer også godt frem i eksemplet under, der klassifikatoren er brukt sammen med en demonstrativ som ligner bruk av demonstrativer på norsk (Dyvik 1987: 4):

chó ấy
dog that
'that (type of) dog'

con chó ấy
KL dog that
'that (individual) dog'

Vi kan sammenligne denne individuierende funksjonen til klassifikatoren med den måten vi gjør massesubstantiv tellelige på norsk, for eksempel (Rosén 2001: 29):

to glass vin

Dette betyr ikke at substantivene i vietnamesisk er massesubstantiver, det betyr bare at de ikke er tellelige og på den måten er som massesubstantiver (Dyvik 1987: 5).

Substantivene i vietnamesisk refererer i så måte til noe mer abstrakt, eller til konsepter om du vil, til egenskaper. *Chó* (hund) – refererer til egenskapen å være en hund, og *hoa* (blomst) refererer til egenskapen å være en blomst (Dyvik 1983: 10). Dette leder oss over på den *klassifiserende funksjonen* til klassifikatorene, idet de

¹⁰ Forkortet til KL

klassifiserer egenskapene til referenten mer spesifikt. Dyvik definerer den klassifiserende funksjonen slik:

The classifying function of classifiers, then, is tied to their lexical content. In virtue of this content, the classifier classifies the referent of the noun phrase according to certain properties, which tend to be of a general nature. Central types of properties in the classificatory systems are the properties of animacy vs. non-animacy, properties of geometrical shape, biological properties like 'having a tail' or 'belonging in the flora', qualitative properties like rigidity and size, social properties like status, cultural properties like 'being a piece of writing', 'being an edifice', 'being mechanical', and properties of collectivity like 'being a pair' or 'being a set' (Dyvik 1983: 3).

Her viser skillet mellom levende og ikke-levende en parallell til klassifiseringen i de syntetiske språkene sitt genussystem. Mens klassifiseringen i syntetiske språk kan være basert på både semantikk og morfologiske kriterier, er klassifiseringen i klassifikatorspråk naturlig nok ikke basert på slike formelle kriterier, men på semantikk, ut fra form, størrelse osv. Klassifikatoren er derfor et ord med et eget leksikalsk innhold (Rosén 2001: 28), den er ikke et resultat av et kongruensforhold, slik for eksempel determinativer er det i syntetiske språk. Derfor er, som nevnt i kapitlet om genus, klassifisering i form av genus et grammatisk fenomen, mens klassifisering ved klassifikatorer er et leksikalsk og syntaktisk fenomen – og vietnamesisk er derfor *ikke* et genusspråk.

Under er noen eksempler på klassifikatorer i vietnamesisk basert på (Rosén 2001: 28-29; Dyvik 1983: 4). Den første har vi allerede sett, nemlig klassifikatoren for levende ting:

một con en KL for levende ting 'en hest'	ngựa hest
sáu đóa seks KL for blomster 'seks blomster'	hoa blomst
ba trái tre KL for runde ting 'tre baller'	banh ball
một bức et KL for flate ting 'et maleri'	tranh maleri
một ngôi et KL for bygninger 'et hus'	nhà hus

một **chiếc** đũa
en KL for en av et par spisepinne
'en spisepinne'

I likhet med genussystemet i norsk er det noe mystisk med klassifikatorsystemet også, fordi man kan lure på hva som er vitsen med denne klassifiserende funksjonen (Dyvik 1987: 3). Dersom du vet hva en ball er, så er det vel ikke nødvendig å få forklart ved hjelp av en klassifikator at den er rund, siden den informasjonen ligger i substantivet selv. Videre faller til og med den semantiske bruken av klassifikatorene av og til bort, siden *con* kan brukes i sammenheng med substantiver som ikke er å regne som levende vesener:

một con dao
one cl-for-animate-objects knife
'a knife'

một con bài
one cl-for-animate-objects playing card
'a playing card'

Det er nesten som om klassifikatorene er utsatt for en grammatikaliseringsprosess, og at meningsinnholdet skyves bort fra det konkrete mot det mer abstrakte. I det første eksemplet kan man kanskje ane en forbindelse til den prototypiske forestillingen om at levende ting er noe aktivt og potensielt aggressivt, men en slik forbindelse er vanskeligere å forestille seg i det andre eksempelet. Denne bruken av klassifikatorer gir assosiasjoner til den arbitrære genustildelingen i norsk (Dyvik 1983: 7).

4.3.5 Oppsummering – kontrastivt kapittel

I kapittel 2.2 sa jeg at genus kan defineres ut fra ulike grunnlag. Her har jeg tatt opp morsmålenes klassifisering av substantiv på ulike genuskategorier, regler for genustildeling og hvordan genus manifesterer seg. Tysk har tre genuskategorier, mens nederlandsk og spansk har to.

Genustildelingen i tysk og nederlandsk ligner den mer eller mindre arbitrære tildelingen i norsk, mens spansk har et mer formelt gjennomsiktig tildelingssystem. I likhet med norsk (se 2.2.6) har tysk og spansk samsvar mellom grammatisk genus og substantiv som er biologisk maskuline og feminine – bortsett fra at 'jente' er nøytrum i tysk. I nederlandsk finnes ikke et slikt semantisk samsvar, siden nederlandsk ikke har noen motsetning mellom maskulinum og femininum. Både tysk og nederlandsk har formelle tildelingsregler som ligner de norske, da det er samsvar mellom genus og visse typer substantivavledninger.

Genuskongruensen i tysk og spansk er svært omfattende, i spansk gjør genuskongruensen seg til og med gjeldende i pluralis. I nederlandsk derimot er det bare den bestemte artikkelen som kongruerer i genus og adjektiv i ubestemt form entall.

4.4 Avgrensning av undersøkelsen og datamateriale

På grunnlag av kapittel 2.2 om genus og den kontrastive fremstillingen i kapittel 4.2 og 4.3 mener jeg å ha vist at genussystem kan variere mye på tvers av språk, både når det gjelder hvor mange genuskategorier språkene har, grunnlaget for substantivenes tildeling av genus og hvordan genus manifesterer seg i språkene. De tre forholdene gjør genus til en svært kompleks kategori, da de griper inn i hverandre og vanskelig lar seg isolere.

Både genuskategorier, genustildeling og genuskongruens har sannsynligvis noe å si for innlæringen av genus, og likhetene og ulikhetene mellom morsmål og målspråk kan trolig påvirke andrespråklæringen på flere ulike måter. På grunn av denne studiens omfang og tidsbegrensning er det nødvendig for meg å gjøre en avgrensning i dette komplekse systemet når jeg skal undersøke om man kan finne morsmålstransfer i innlæringen av genussystemet i norsk.

Morsmålsgruppene er valgt ut på grunnlag av om de har eller ikke har genus, og hvor mange og hvilke genuskategorier språkene har. Dette for eventuelt å kunne si noe om hvilken rolle det spiller å ha for eksempel tre, to eller ingen genuskategorier i morsmålet når man skal lære norsk. Hovedfokuset er derfor avgrenset til denne delen av genussystemet.

Grad av korrekt og ukorrekt genustildeling registreres ut fra fire hovedsøk: søk på ubestemte artikler, demonstrativer, possessiver og bestemt form singularis av substantivet. Kongruensordene som er registrert i forhold til korrekt og ukorrekt genustildeling, er de ubestemte artiklene *en*, *ei* og *et*. Demonstrativene og possessivene jeg har brukt, står oppført i tabell 4:2 i kapittel 4.2.1.

I Norsk referansegrammatikk står det: ”De viktigste kjennetegnene på substantivets genus er artiklene” (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 150). Søket på de ubestemte artiklene er derfor grunnlag for ytterligere undersøkelser, for eksempel bruk av semantisk eller formell genustildeling og overføring av genus hos innlærerne med genus i morsmålet.

Innlæringen av genus i forhold til den syntaktiske plasseringen av kongruensordene, om substantivet står i singularis, pluralis, ubestemt eller bestemt form, blir derfor ikke tatt opp i mine forskningsspørsmål. Ei heller undersøker jeg om genuskongruensen beherskes ulikt i forhold til de ulike kongruensordene, eller genuskongruens i utbygde substantivfraser. Jeg registrer derfor korrekt og ukorrekt genustildeling for ulike kongruensord hver for seg, ikke hvorvidt genuskongruensen er korrekt i hele substantivfrasen. Det betyr for eksempel at bruk av ubestemt artikkel registreres som ukorrekt i tilfeller som under:

en fint hus

4.5 Søk og registrering av data fra ASK-korpuset

I kapittel 4.5.1-4.5.4 redegjør jeg for hvordan jeg har søkt frem genustildeling ved bruk av ubestemte artikler, demonstrativer, possessiver, bestemt form singularis av substantivet og innlærernes egne genuskorreksjoner. I vedlegg 2 redegjør jeg også for hvordan dataene er registrert med tanke på hva som er tatt med og hva som er utelatt i registreringen, og hva som er registrert som korrekt og ukorrekt genustildeling. Dette er nødvendig, fordi datagrunnlaget er blitt til på grunnlag av ulike valg i dataregistreringen, blant annet fordi jeg ikke følger ASKs koding av hva som er korrekt og ukorrekt til punkt og prikke, eller tar med alt som kommer frem når jeg søker i ASK. Ved å følge redegjørelsen i vedlegget skal det være mulig for andre å eventuelt finne tilbake til dataene i ASK-korpuset.

4.5.1 Generell søkeprosedyre i ASK for søk på ubestemte artikler, demonstrativer og possessiver

For å ivareta en systematisk registrering av korrekt og ukorrekt genustildeling i forhold til maskulinum, femininum og nøytrum har jeg søkt frem hver enkelt ubestemt artikkel, possessiv og demonstrativ i søkefeltet *ord*. Hvert søk er gjort på *testtype: Språkprøven*, og deretter er dataene fra hver av de fem morsmålsgruppene hentet frem i tur og orden i søkefeltet *språk*. Bilde av søkeboksen finnes i vedlegg 3.

Det at jeg har søkt på hvert enkelt kongruensord for seg, betyr at jeg for eksempel først søkte opp *min* og registrerte alle korrekte og ukorrekte forekomster av den kongruensmarkøren, for deretter å søke opp *mitt* og registrere alle korrekte og ukorrekte forekomster av det. For å få tak i substantivet og registrere det sammen med

kongruensmarkøren brukte jeg *kolligasjon* som visning, der jeg valgte *dokument* som *attributt*; da så treffet slik ut (her med de fem første av de 100 dokumentene):

	match document	absolutt frekvens	relativ frekvens
☐	vi199906-0091	4	0.04000
☐	vi199906-0093	4	0.04000
☐	vi199906-0094	3	0.03000
☐	vi199906-0095	2	0.02000
☐	vi199906-0541	2	0.02000

Bilde 1: Kolligasjonsvisning

Fra kolligasjonslisten valgte jeg å krysse av for hvert dokument for seg og velge *vis koncordans*, som regel parallellstilt for å kunne se korrektkorpuset sin versjon. Da fikk jeg opp kongruensmarkøren sammen med substantivet, slik:

Korpuset: ASK, **Søk:** ([document = 'vi199906-0091']);

Treff 1 - 4 av 4. | Vis kun ett treff per side | parallellstilt: | Last ned | Nytt søk | [Hjemmeside](#)

ord	dokument
Mannen min må gå på jobb og jeg går på skolen og Det er også lang vei ca. 50 km fra hjem.	vi199906-0091
Mannen min må gå på jobb og jeg går på skolen, og det er også lang vei, ca. 50 km fra hjemmet.	
Dessuten boligen min måtte ha nok rom, boligen har bare to rom for 5 mennesker.	vi199906-0091
Dessuten måtte boligen min ha nok rom. Boligen vår har bare to rom for fem mennesker.	
Det er veldig vanskelig for familien min .	vi199906-0091
Det er veldig vanskelig for familien min.	
Jeg tenker på det kan skaffe andre bolig som vi ønsker, må jeg flinke på norsk og etter på kan jeg finne jobb og jeg og mannen min som har til sammen inntekt som vi kan skaffe og velge bolig og bosted som vi ønsker.	vi199906-0091
Jeg tenker at for å kunne skaffe den andre boligen som vi ønsker, må jeg bli flink i norsk, og etterpå kan jeg finne jobb, slik at både jeg og mannen min til sammen har en inntekt som gjør at vi kan skaffe og velge den bolig og det bosted som vi ønsker.	

Kongruensmarkøren og substantivet ble så registrert i Word-tabeller på dokumentnavnet. Tabell 4:3 viser søk på possessiver:

	TEKST	Søk på <i>min</i> .
1	vi199906-0091	Mannen min. Boligen min. Familien min. Mannen min.

Tabell 4:3 Registrering av data i Word-tabeller

For å ha oversikt over hvor mange ganger informantene har tildelt korrekt og ukorrekt genus, har jeg registrert korrekt og ukorrekt genustildeling ved både like og ulike ord. Det betyr at i tilfeller som i rammen over har jeg registrert korrekt genustildeling fire ganger, selv om innlæreren har tildelt korrekt genus til tre ulike ord.

Etter registreringen av korrekt og ukorrekt genustildeling ved bruk av ubestemte artikler, possessiver og demonstrativer talte jeg opp all genustildelingen i forhold til maskulinum, femininum og nøytrum og lagret opptellingen i Word-tabeller og klargjorde den for ytterligere behandling og analyse.

Jeg kunne ha valgt å søke på strenger av ord, for eksempel possessiv i 1. søkeramme og substantiv i 2. søkeramme, men for å få frem så mange som mulig uavhengig av syntaktisk posisjon har jeg valgt å ikke låse kongruensordene syntaktisk. Dersom ASK-korpuset hadde vært syntaktisk annotert, slik det står beskrevet i kapittel 3.3.2, kunne jeg ha søkt opp hele substantivfraser og fått frem informasjon om genus på den måten.

Videre er alle kongruensordene søkt på i søkefeltet *korreksjon*, for at jeg skulle kunne registrere de ordene som er skrevet feil, eller utelatt i obligatorisk kontekst, for eksempel:

- 1) *mit (ne199906-0375)
mitt
*enn lang vei (ne200306-0023)
en lang vei
- 2) *inntekt (vi199906-0091)
en inntekt
*venn (vi200103-0602)
en venn

4.5.2 Søk på possessiver og demonstrativer

For å få frem så mange possessiver som mulig valgte jeg å ikke søke på ordklassen possessiv. På grunn av liten erfaring med korpusets søkemuligheter regner jeg det som en mer pålitelig måte å gjøre det på. Demonstrativene derimot er søkt frem ved å søke på ordklassen demonstrativer. Bilde av søkeboksen finnes i vedlegg 3. Ved å gjøre det på denne måten ble jeg spart for mye arbeid, som for eksempel å skille måtesadverb fra demonstrativer, men treffene på for eksempel *slik* og *sånn* er relativt få, så det er noe usikkert om ASK-korpuset har utelatt noen flere enn det skulle. Likevel har jeg valgt å stole på ASK ved dette søket, og bestemt at det ASK eventuelt ikke tar med, ikke er en del av mine data.

4.5.3 Søk på bestemt form singularis av substantivet

Innlærernes markering av genus i bestemt form entall har jeg søkt frem ved *ordklasse*: substantiv, *morfologi*: bestemt form og entall. For å få frem maskuline, feminine og nøytrumsord søkte jeg på henholdsvis **en*, **a* og **et* i feltet *ord*. For å få frem

ukorrekt genustildeling ved bruk av maskuline ord søkte jeg på *. *en* i feltet *ord* og *. *a* og *. *et* etter tur i feltet *korreksjon*. For å få frem ukorrekt genustildeling ved bruk av feminine ord søkte jeg på *. *a* i feltet *ord* og *. *en* og *. *et* etter tur i feltet *korreksjon*. For å få frem ukorrekt genustildeling ved bruk av nøytrumsord søkte jeg på *. *et* i feltet *ord* og *. *en* og *. *a* etter tur i feltet *korreksjon*. For dette søket valgte jeg visningen KWIC-konkordans, for eksempel slik:

dokument		3	2	1	KWIC	1	2	3
vi199906-0091	bolig som det er nær skolen, nær			arbeidet				, etter på kan jeg ha nok tid som
vi199906-0091	rer. <s> Det er veldig vanskelig for			familien				min. </s> Vi vil flytte hus mange g
vi199906-0091	det lang vei fra hjemme vårt. <s>			Mannen				min må gå på jobb og jeg går på s
vi199906-0091	er på kan jeg finne jobb og jeg og			mannen				min som har til sammen inntekt :
vi199906-0091	ikaffe oss en bolig som det er nær			skolen				, nær arbeidet, etter på kan jeg h
vi199906-0091	min må gå på jobb og jeg går på			skolen				og Det er også lang vei ca. 50 km

Disse treffene registrerte jeg i Word-tabeller for deklinasjon, også på hvert enkelt dokumentnavn. Her ser vi at tre av treffene er de samme som ved søket på *min*, men nå er det ikke kongruensmarkøren *min* som er av interesse, bare om substantivet er bøyd korrekt i forhold til genus.

4.5.4 Søk etter innlærernes genuskorreksjoner

For å få frem innlærernes genuskorreksjoner i form av overstrykninger i tekstene har jeg søkt med *regulære uttrykk* ved bruk av en *del-kommando* (*del* for *deleted*) som ser slik ut: ` []+ ` ;. Inni klammeparentesen skrev jeg hvilket overstrøket ord jeg ville ha frem, testtype og språk. Her er et eksempel på søk etter overstrøket *en*-artikkel i den tyske morsmålsgruppen:

```
<del> [word='en' %c & document!='no.*' & testtype='Språkprøven' & lang='tysk']+ </del>
```

Denne kommandoen utførte jeg for alle artiklene, demonstrativene og possessivene i alle morsmålsgruppene.

4.6 Fremstilling av resultater

I dette kapitlet fremstilles først oversiktsresultater fra søk i ASK på genustildeling ved bruk av ubestemte artikler i 4.6.1, demonstrativer i 4.6.2, possessiver i 4.6.3 og bestemt form singularis av substantivet i 4.6.4. Ut fra disse oversiktsresultatene kan vi se om Jarvis' første krav for påvisning av morsmålstransfer er til stede, i form av inter-gruppeheterogenitet mellom de ulike innlærergruppene. Dersom gruppeprofilene

viser inter-gruppeheterogenitet, altså at minst to ulike morsmål har ulik profil, så kan det være tegn på morsmålstransfer.

Etter oversiktsresultatene fortsetter jeg å fremstille resultater fra nærmere analyse i forhold til søk på ubestemte artikler, jf. ”De viktigste kjennetegnene på substantivets genus er artiklene” (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 150) og avgrensingen i kapittel 4.4. Det er imidlertid ett unntak fra denne regelen, og det gjelder fremstilling av feminin genustildeling ved bruk av bestemt form singularis av substantivet.

Først fremstilles diagrammer over prosentvis korrekt og manglende genustildeling på individnivå i henholdsvis 4.6.5.1 og 4.6.5.2. Ut fra diagrammene kan vi se om Jarvis’ andre krav for påvisning av morsmålstransfer er til stede, i form av intra-gruppehomogenitet innenfor de ulike innlærergruppene. Dersom vi finner at innlærere med samme morsmål bruker S2 på samme måte, kan det være tegn på morsmålstransfer. Videre kan det være tegn på morsmålstransfer dersom diagrammene viser inter-gruppeheterogenitet.

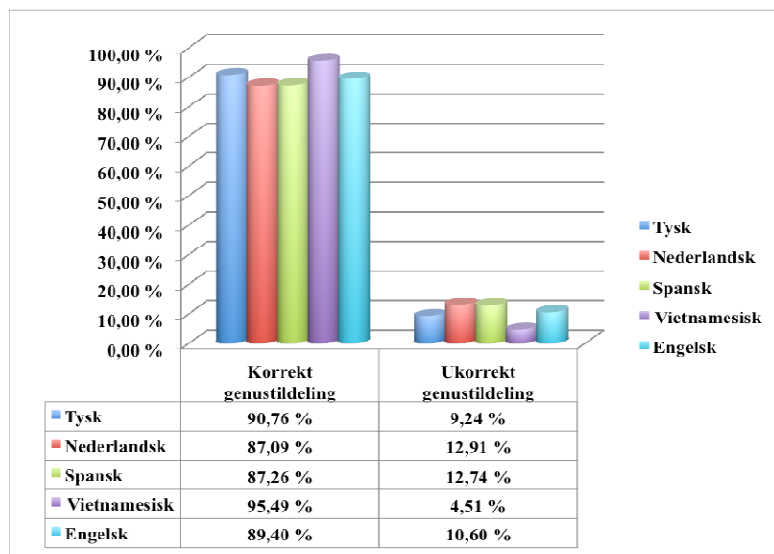
Deretter fremstilles resultater som kan si oss noe om innlærerne bruker maskulinum som defaultgenus i 4.6.5.3. I hvor stor grad innlærerne bruker femininum og om femininum er brukt semantisk i 4.6.5.4. I 4.6.5.5 gjengir jeg resultatet fra genustildelingen på substantiv som kan tildeles genus på semantisk grunnlag ut fra biologisk kjønn, og ut fra skillet mellom levende og ikke-levende. Deretter fremstilles resultater fra genustildelingen på substantiv som kan tildeles genus på formelt grunnlag, i 4.6.5.6. Videre fremstilles genustildeling på utvalgte nøytrumssubstantiv med tanke på frekvens i 4.6.5.7 og genustildeling ved noen kognatord hos de tyske og nederlandske innlærerne i 4.6.5.8. I 4.6.5.9 fremstilles resultater angående genusovertføring fra tysk, nederlandsk og spansk ved bruk av artikler. Til slutt, i 4.6.6, er det en fremstilling av innlærernes genuskorreksjoner.

Den prosentvise fremstillingen av resultatene er basert på resultater i absolutte tall. Disse fremstilles i vedlegg 4 i følgende rekkefølge: absolutte tall for genustildeling ved ubestemte artikler, demonstrativer, possessiver og bestemt form singularis av substantivet.

4.6.1 Oversiktsresultater fra søk på artikler

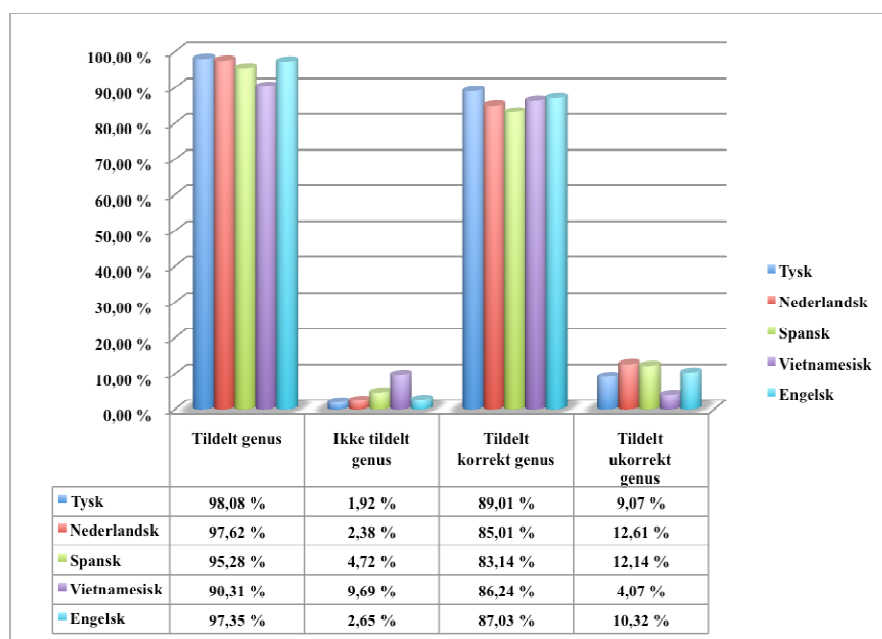
I figurene under presenteres resultatene fra det overordnede søket på genustildeling ved bruk av ubestemte artikler. Figur 1 viser prosentvis forekomst av korrekt og

ukorrekt genustildeling i de fem innlærergruppene. Figur 2 viser i prosent substantiv som er tildelt og ikke tildelt genus i en artikkelkontekst.

Figur 1: Genustildeling ved bruk av ubestemte artikler

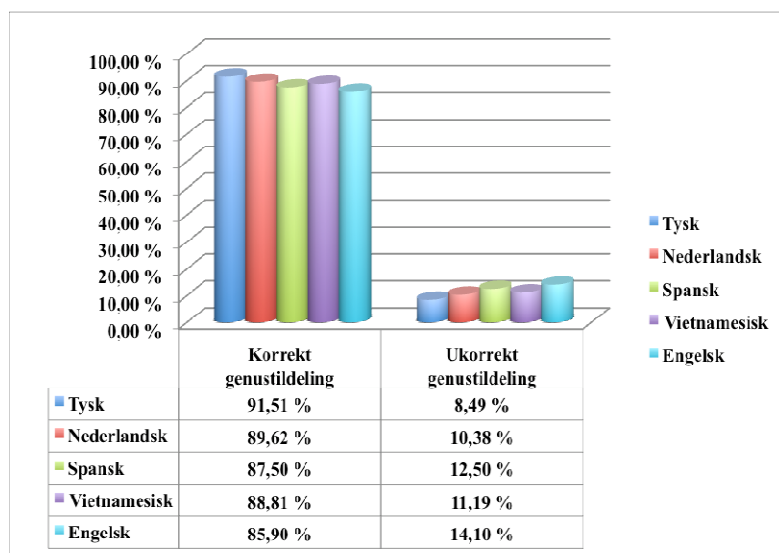
I figur 1 ser vi at alle innlærergruppene har forholdsvis høy prosent korrekt genustildeling. Det mest oppsiktsvekkende er at den vietnamesiske innlærergruppen har minst ukorrekt genustildeling. Figuren viser derfor inter-gruppeheterogenitet for den vietnamesiske gruppen i forhold til de andre gruppene. Siden det er forskjell mellom minst to morsmålsgrupper, kan dette være tegn på morsmålstransfer, jf. Jarvis' metode for påvisning av morsmålstransfer i kapittel 3.8.

Figur 2: Genustildeling og manglende genustildeling ved bruk av ubestemte artikler

Det essensielle ved figur 2 er at den viser prosentvis mest manglende genustildeling ved bruk av artikler for den vietnamesiske språkgruppen i forhold til de andre språkgruppene. Vi ser med andre ord at det er inter-gruppeheterogenitet mellom den vietnamesiske gruppen og de andre gruppene. Dette kan vitne om morsmålstransfer.

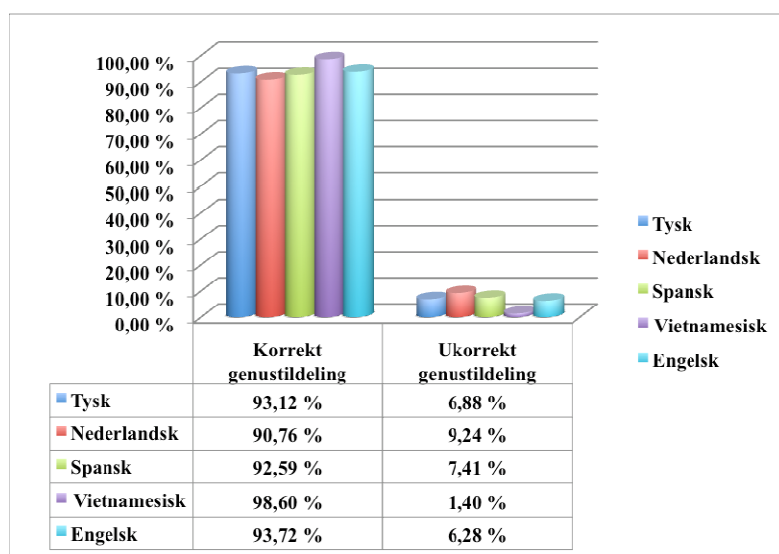
4.6.2 Oversiktsresultater fra søk på demonstrativer

Figur 3: Genustildeling ved bruk av demonstrativer

Oversiktsresultatet for genustildeling ved bruk av demonstrativer i figur 3 viser mer ukorrekt genustildeling hos alle innlærergruppene enn ved ubestemte artikler. Videre ser vi at gruppene ikke viser tydelig inter-gruppeheterogenitet. Men sammenligner vi den tyske og den engelske innlærergruppen, antyder forskjellen mellom disse at de bruker målspråket på ulike måter, noe som kan tyde på morsmålstransfer.

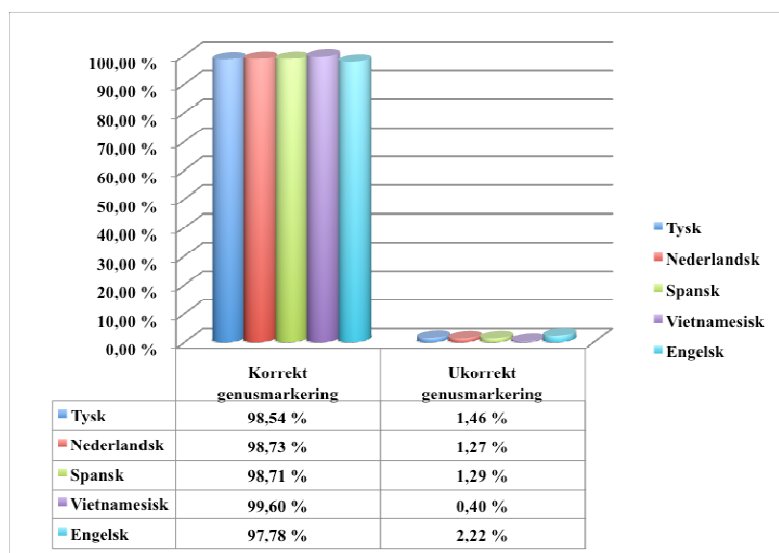
4.6.3 Oversiktsresultater fra søk på possessiver

Figur 4: Genustildeling ved bruk av possessiver

I likhet med oversiktsresultatet fra genustildeling ved bruk av ubestemte artikler ser vi inter-gruppeheterogenitet i den vietnamesiske språkgruppen, ved at den gruppen har minst ukorrekt genustildeling og dermed en annen profil enn de fire andre språkgruppene. Vi kan altså ha med morsmålstransfer å gjøre i dette tilfellet.

4.6.4 Oversiktsresultater ved bestemt form singularis av substantivet

Figur 5 Korrekt og ukorrekt genustildeling på substantivet

I figur 5 ser vi at alle innlærergruppene har mer korrekt genustildeling her enn ved bruk av både ubestemte artikler og possessiver. Selv om alle gruppene har mer korrekt genustildeling, er det fremdeles den vietnamesiske innlærergruppen som har

minst genusfeil. Figuren viser ikke tydelig inter-gruppeheterogenitet, men forskjellen mellom engelsk og vietnamesisk antyder en viss inter-gruppeheterogenitet. Det er derfor mulig at vi har med morsmålstransfer å gjøre.

4.6.5 Nærmere analyse av genustildeling ved bruk av artikler

4.6.5.1 Intra-gruppehomogenitet ved prosentvis korrekt genustildeling ved artikler

Diagram 1 – 5 er en prosentvis fremstilling av korrekt genustildeling på individnivå basert på figur 1.

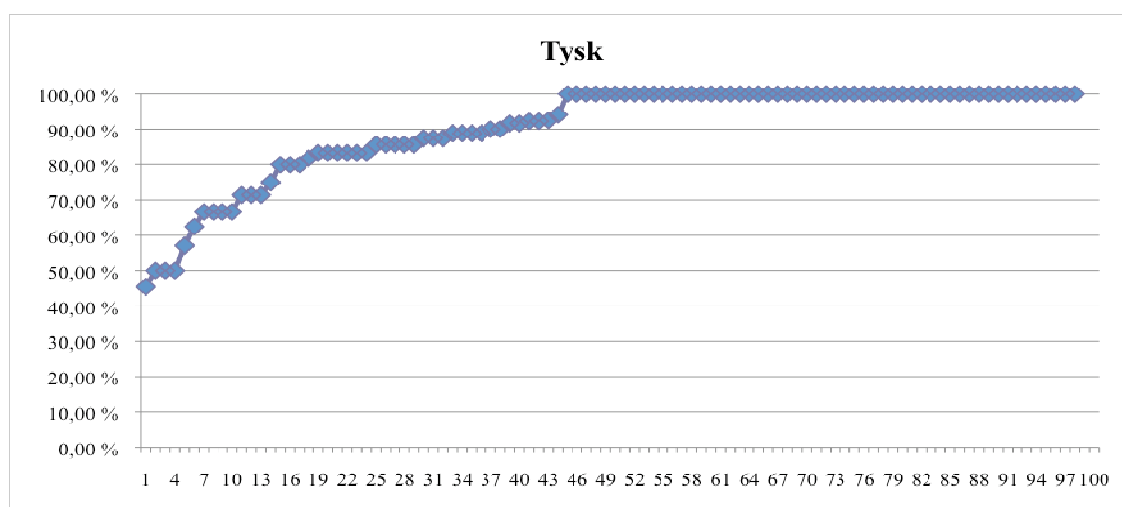

Diagram 1 Korrekt genustildeling ved artikler

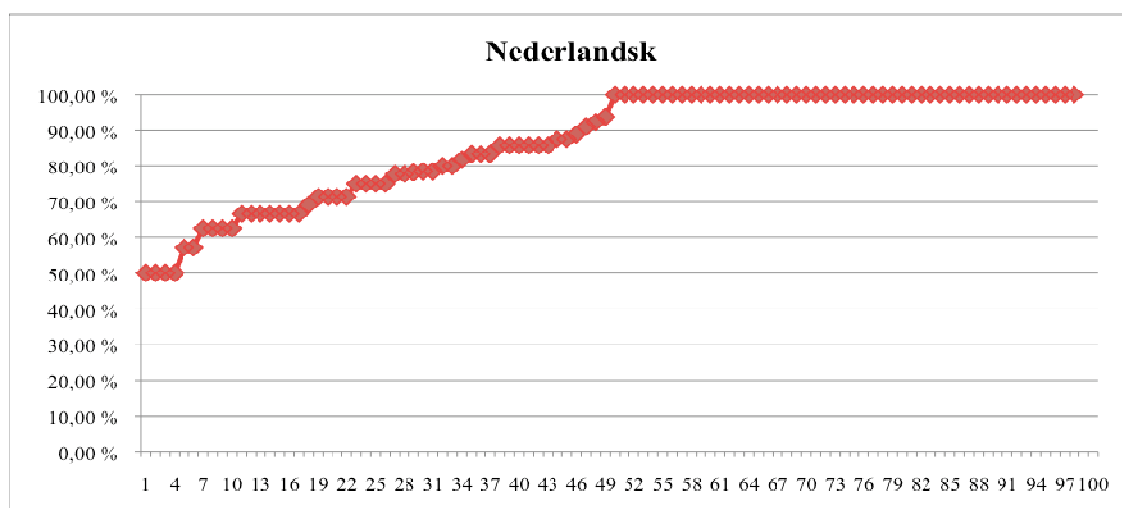

Diagram 2 Korrekt genustildeling ved artikler

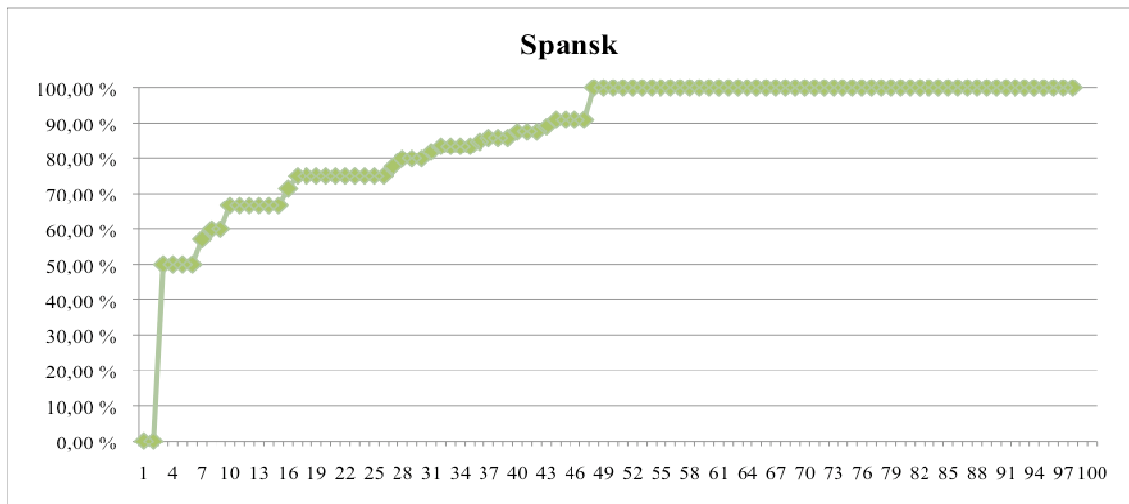

Diagram 3 Korrekt genustildeling ved artikler

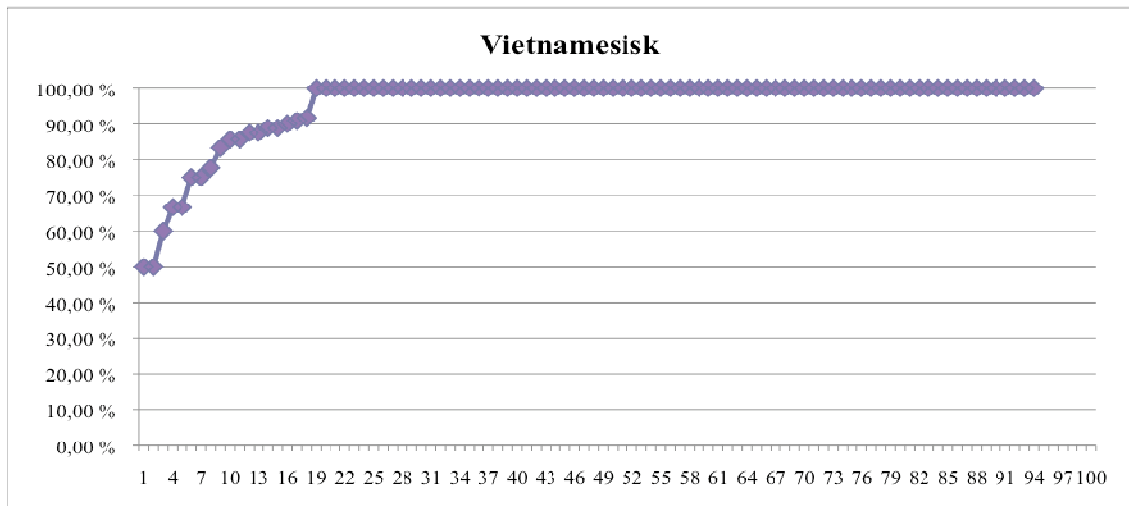

Diagram 4 Korrekt genustildeling ved artikler

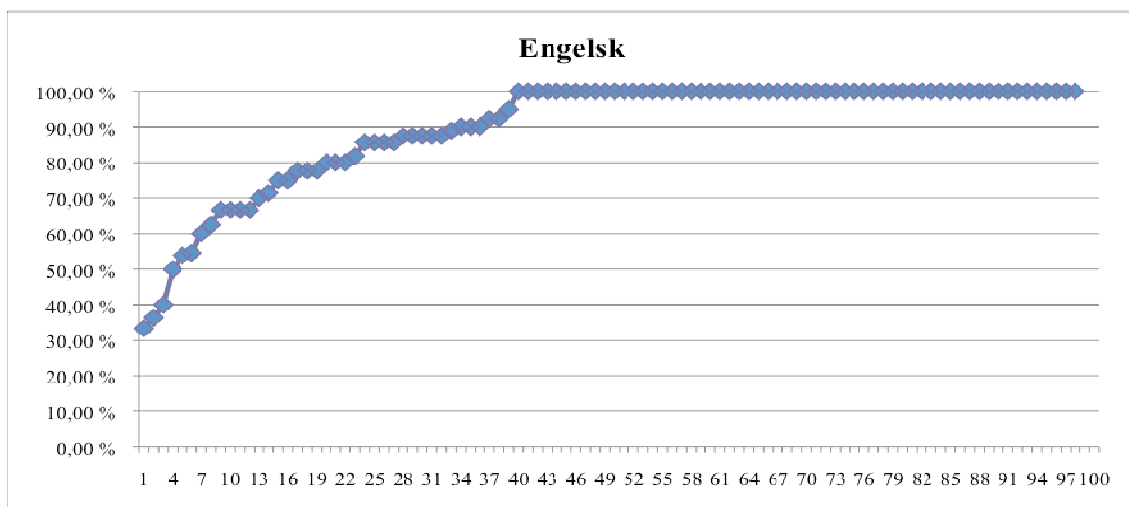

Diagram 5 Korrekt genustildeling ved artikler

Diagram 1 – 5 viser inter-gruppeheterogenitet ved korrekt genustildeling ved artikler. Det er interessant å merke seg at det er de vietnamesisk- og engelskspråklige innlærergruppene som har flest individ med 100 % korrekt genustildeling, altså de språkgruppene som ikke har genus i morsmålet. Vi ser også at den vietnamesiske innlærgruppen er mer homogen på individnivå enn de andre innlærergruppene, siden de fleste oppnår 100 % korrekt genustildeling. De andre språkgruppene er mindre homogene på individnivå, siden det er rundt halvparten som oppnår 100 % korrekt genustildeling. Dette kan tyde på morsmålstransfer.

4.6.5.2 Intra-gruppehomogenitet ved prosentvis manglende genustildeling ved artikler

Diagram 6 – 10 er en prosentvis fremstilling av manglende genustildeling på individnivå basert på figur 2.

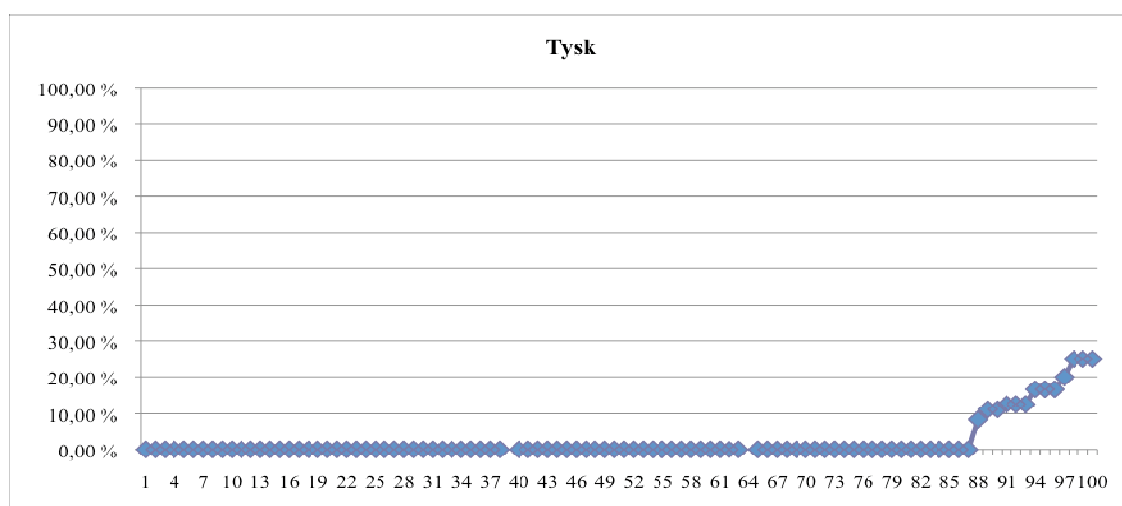

Diagram 6 Manglende genustildeling ved artikler

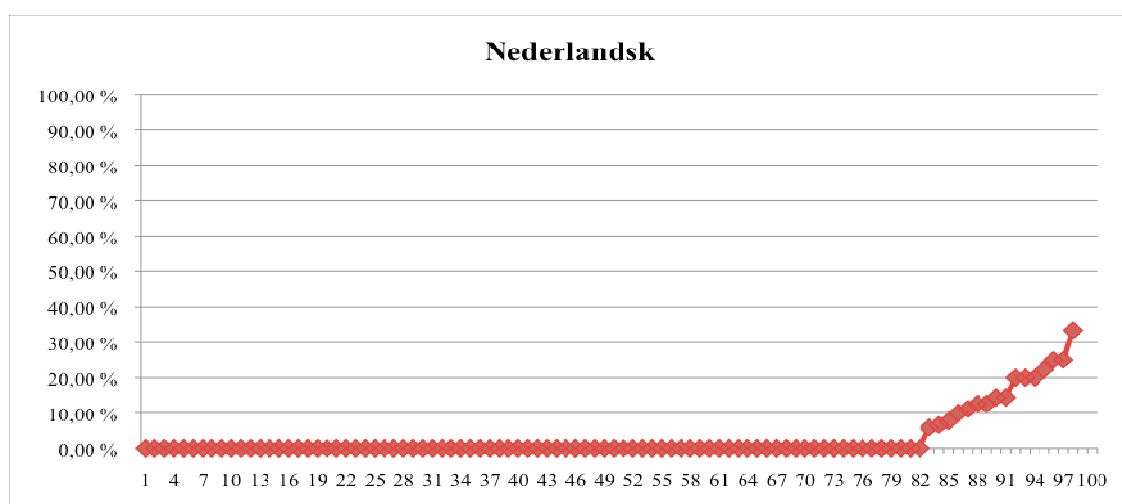

Diagram 7 Manglende genustildeling ved artikler

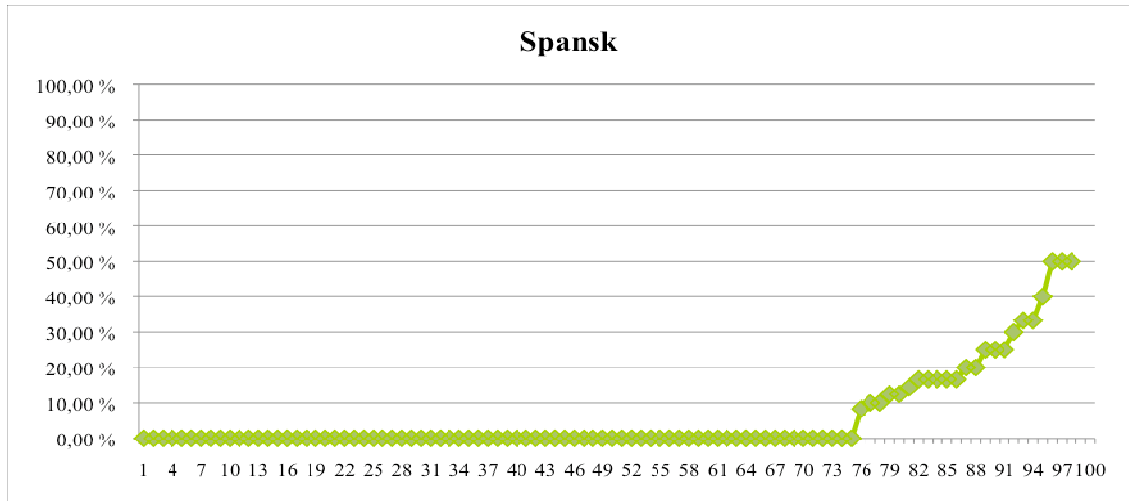

Diagram 8 Manglende genustildeling ved artikler

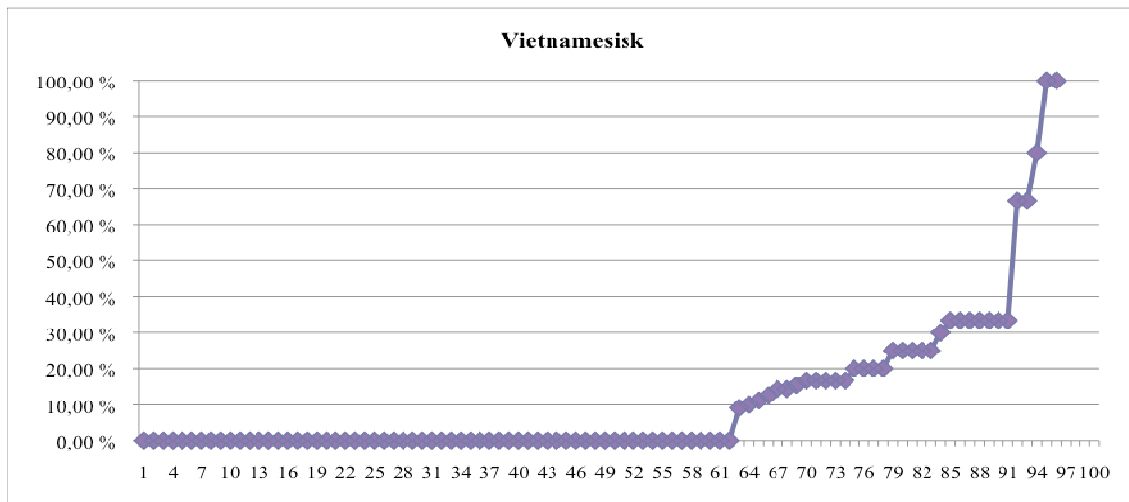

Diagram 9 Manglende genustildeling ved artikler

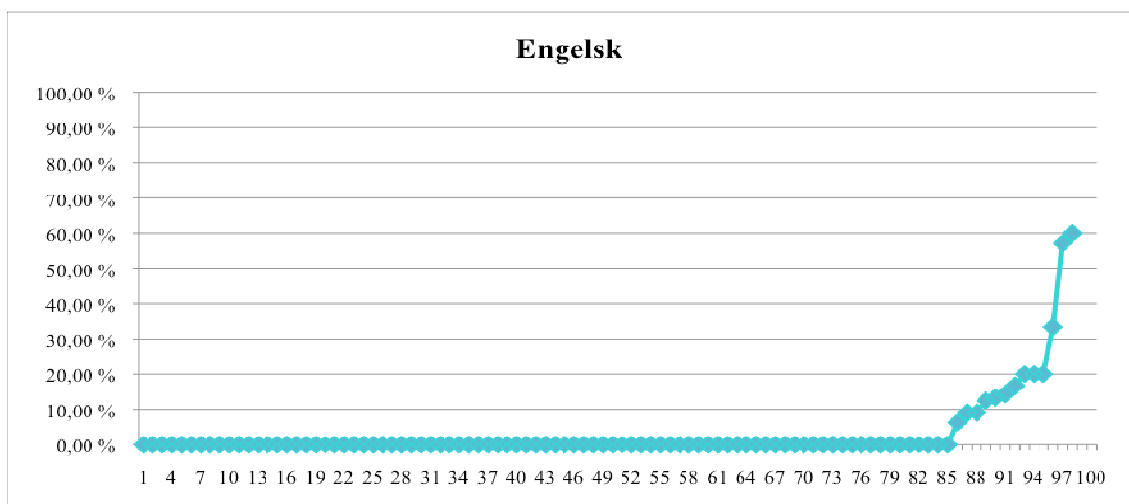

Diagram 10 Manglende genustildeling ved artikler

Diagram 6 – 10 viser inter-gruppeheterogenitet. Forskjellen er at flere vietnamesiske informanter utelater artikler, og de gjør det i større grad enn de andre innlærergruppene. Dette tolker jeg også som en viss homogenitet på individnivå hos den vietnamesiske innlærergruppen, i form av en tendens til at individene utelater artikler, mens det er en viss homogenitet i de andre innlærergruppene i form av at de fleste individene ikke utelater artikler. Dette kan tyde på morsmålstransfer.

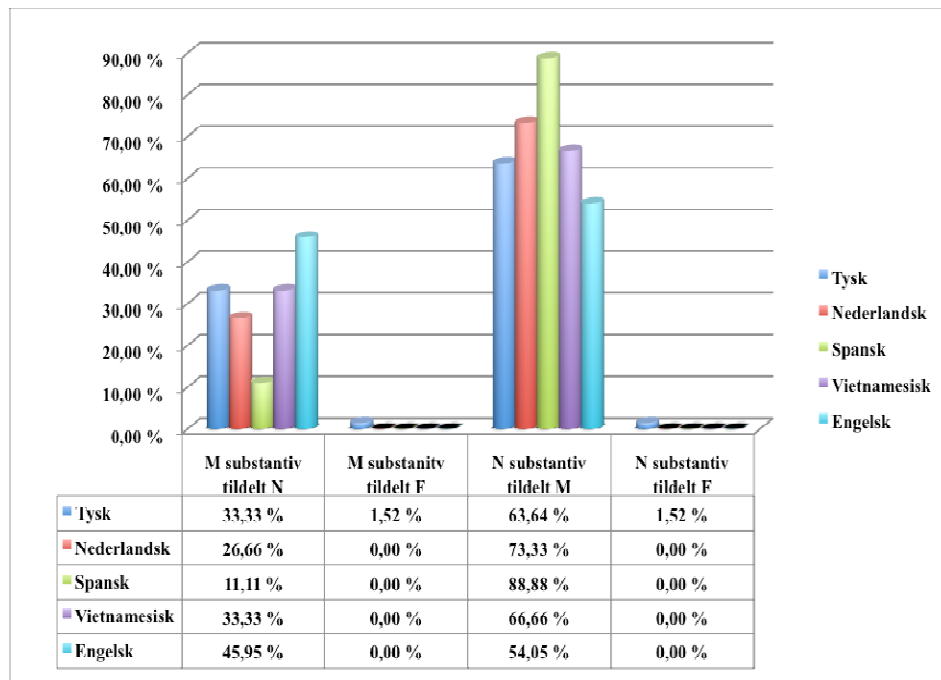
4.6.5.3 Fordeling av ukorrekt genustildeling ved artikler

Figur 1 viser at alle innlærergruppene har forholdsvis lite ukorrekt genustildeling i forhold til målspråksnormen. Basert på den ukorrekte genustildelingen i figur 1 skal vi nå se nærmere på hvordan den ukorrekte genustildelingen fordeler seg på de ulike genusene i innlærernes mellomspråk. I prinsippet kan innlærerne tildele substantivene i målspråket ukorrekt genus på følgende måter:

M-substantiv kan tildeles:	F-substantiv kan tildeles:	N-substantiv kan tildeles:
F N	(M) (N)	M F

Tabell 4:4 Mulige måter for ukorrekt genustildeling

I norsk kan alle feminine substantiv være maskuline. Det betyr at jeg ikke regner bruk av maskulin på substantiv som kan være feminine som en tildelingsfeil, og setter derfor parentes på dette alternativet. I mitt datamateriale har ikke jeg funnet forekomster av feminine substantiv tildelt nøytrum, dermed setter jeg parentes også på dette alternativet. De resterende alternativene finnes i datamaterialet. Figur 6 viser hvilke muligheter for ukorrekt genustildeling de ulike innlærergruppene favoriserer.

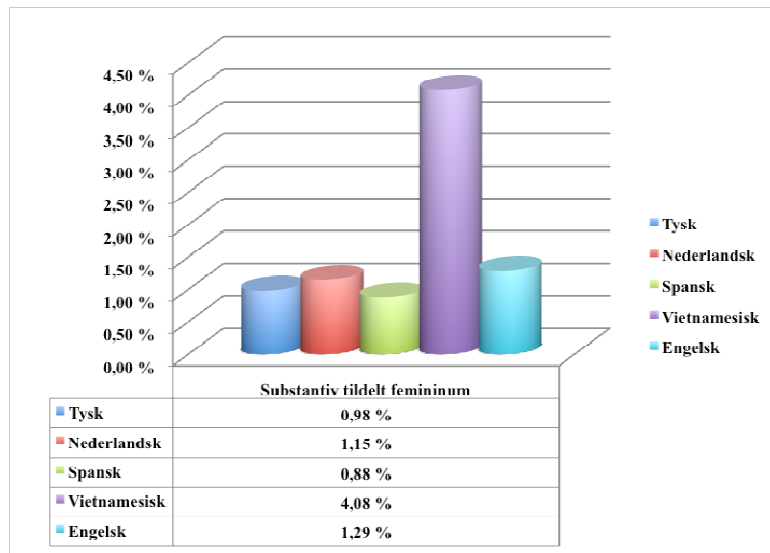
Figur 6 Fordeling av ukorrekt genustildeling ved artikler

I figur 6 ser vi at den ukorrekte genustildelingen hos alle innlærergruppene faller i stor grad inn under ”nøytrumssubstantiv-tildelt-maskulinum-alternativet”. Dette kan tyde på bruk av maskulinum som defaultgenus. Videre ser vi at den spanske innlærergruppen har en tydelig heterogen profil ved at de i liten grad tildeler maskuline substantiv nøytrum, men mange nøytrumssubstantiv maskulinum. Ellers ser vi at alle innlærergruppene har en mer eller mindre inter-heterogen profil, noe som tyder på at vi har med morsmålstransfer å gjøre.

Når det gjelder den tyske innlærergruppens ukorrekte genustildeling ser vi at det er den eneste gruppen som benytter seg av alle alternativene i tabellen over. Det norske maskuline substantivet *villa* og nøytrumssubstantivet *toalett* er tildelt femininum. Dette er to svært marginale tilfeller, men jeg har valgt å ta dem med fordi tildelingen kan skyldes morsmålstransfer; ’villa’ og ’toalett’ er feminine substantiv i tysk.

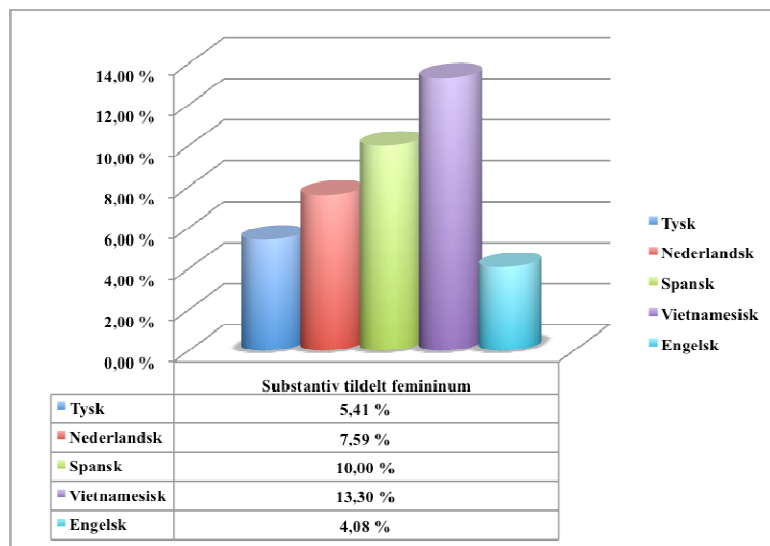
4.6.5.4 Lite, men semantisk bruk av femininum

Siden det norske genussystemet tillater alle feminine substantiv å være maskuline, er det mulig at innlærerne ikke bruker femininum. I figur 7 ser vi prosentvis feminin tildeling ved bruk av ubestemt artikkel. I figur 8 ser prosentvis feminin tildeling ved bruk av ubestemt form singularis.

Figur 7 Bruk av femininum ved artikkel

Figur 7 viser prosentvis liten bruk av feminin artikkel hos alle språkgruppene. Vi ser tydelig inter-gruppeheterogenitet for den vietnamesiske språkgruppen i forhold til de andre. Dette kan tyde på morsmålstransfer. Ellers er det besnærende at den nederlandske, vietnamesiske og engelske morsmålsgruppen som ikke har femininum i morsmålet bruker femininum mest.

Figur 8 Bruk av femininum i bestemt form singularis

Figur 8 viser mer bruk av femininum ved ubestemt form singularis av substantivet enn ved ubestemt artikkel. Det er fremdeles den vietnamesiske gruppen som bruker femininum mest. Videre er det mulig vi har med morsmålstransfer å gjøre, siden det er inter-gruppeheterogenitet mellom alle gruppene i figur 8.

En viktig observasjon i forbindelse med den feminine genustildelingen er at i hele datamaterialet er 21,58 % av denne gjort på semantisk grunnlag, dvs. ved substantiv av typen *mor, datter, jente, kone, venninne, dame* osv. En annen observasjon er at den vietnamesiske innlærergruppen står for 48,88 % av den semantiske feminine genustildelingen.

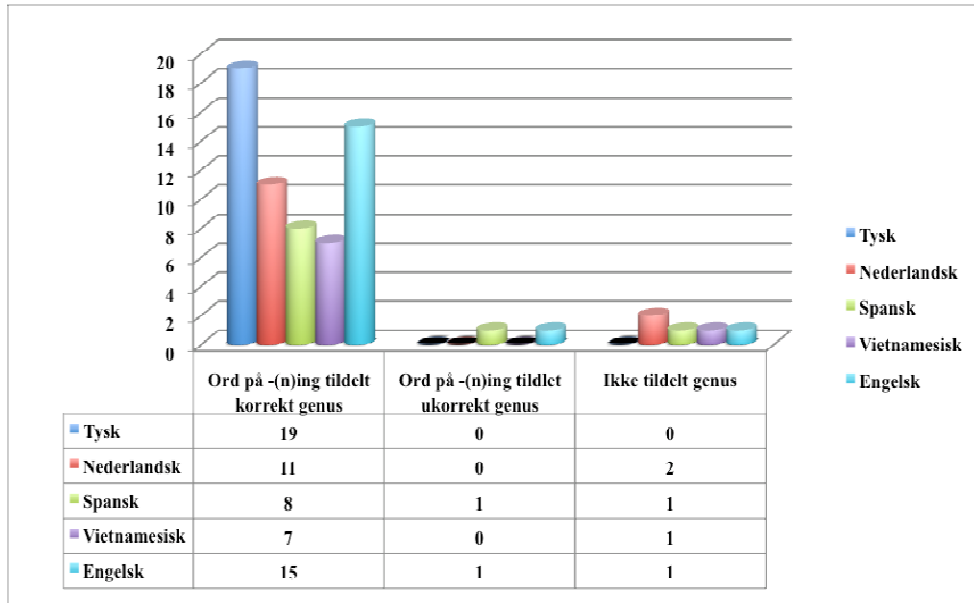
4.6.5.5 Semantisk genustildeling?

I 2.4.3 skrev jeg at dersom innlærerne benytter seg av at noen substantiv kan tildeles genus ut fra semantikk, kan man forvente at substantiv som er biologisk maskuline og feminine som *mann, sønn, kvinne* og *datter* tildeles henholdsvis maskulinum og femininum, og at slike substantiv sjelden tildeles ukorrekt genus. I mitt datamateriale er slike substantiv *nesten aldri* tildelt ukorrekt genus, bortsett fra ett tilfelle der *jente* er tildelt nøytrum i den vietnamesiske innlærergruppen. Siden innlærerne bruker lite femininum tildeles ikke disse substantivene genus bare i tråd med sitt semantiske innhold. Det betyr at vi finner substantiv som for eksempel *kvinne* og *jente* i den maskuline kategorien. Men jeg minner om at 21,58 % av feminin tildeling er gjort nettopp på semantisk grunnlag, se 4.6.5.4.

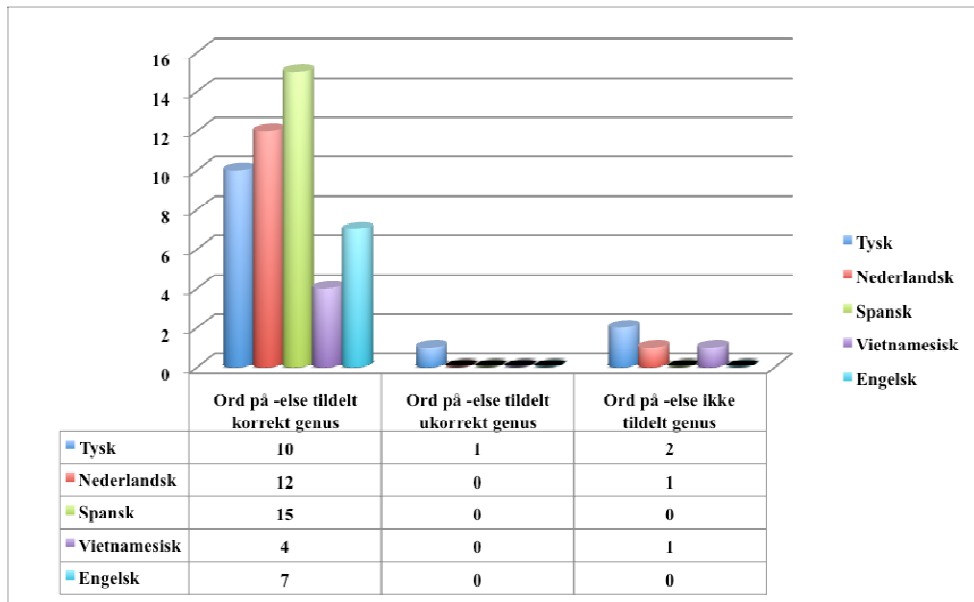
Semantisk genustildeling kan også skje ut fra skillet mellom levende og ikke-levende, se 2.2.5 og 2.2.6. Men som vi vet, bryter genussystemet i norsk dette skillet. Dersom innlærerne benytter seg av genustildeling på dette semantiske grunnlaget, kan man dermed forvente at levende vesener som er nøytrum i norsk, tildeles maskulinum i mellomspråket, og at man ikke finner at levende vesener tildeles nøytrum. Etter å ha undersøkt ukorrekt genustildeling ved artikler, fant jeg at nøytrumssubstantivene *barn, medlem, og menneske* er tildelt maskulinum, henholdsvis 4, 3, og 3 ganger. Levende vesener er tildelt nøytrum bare to ganger: *jente* og *bonde*.

4.6.5.6 Formell genustildeling?

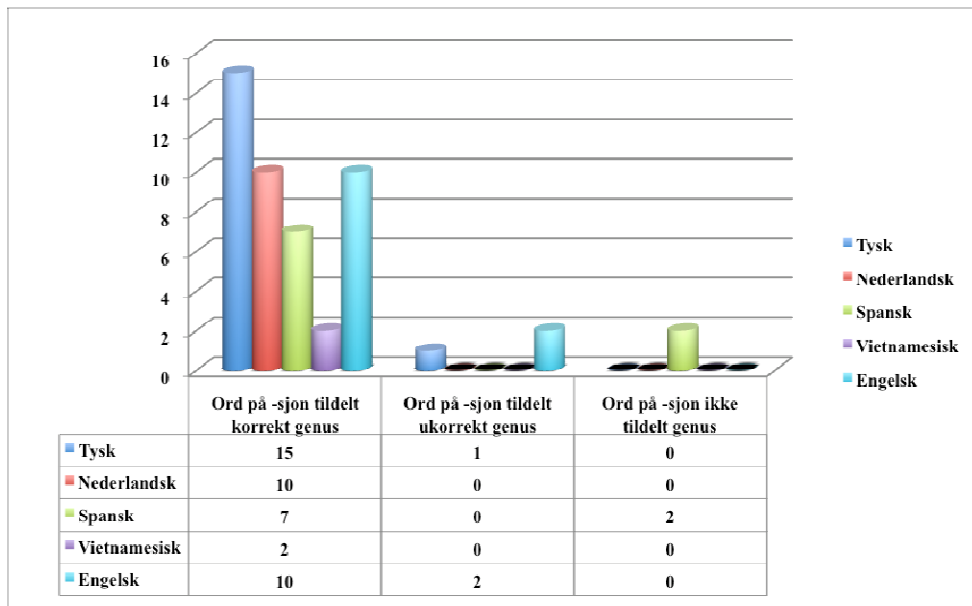
I 2.4.3 påpekte jeg at man i noen tilfeller kan tildele genus ut fra formelle kriterier, og at dersom det er noe innlærerne benytter seg av, kunne man forvente færre feil på substantiv der det er et slikt formelt tildelingsgrunnlag. Jeg har sett på de substantivene innlærerne bruker i forbindelse med ubestemte artikler, og undersøkt substantiv som ender på *-(n)ing, -else, -sjon, -skap, -het, -dom* og *-eri*. Jeg fant ikke bruk av substantiv som ender på *-dom* og *-eri*. Figur 9 – 13 viser resultatet fra de andre avledningsformene.

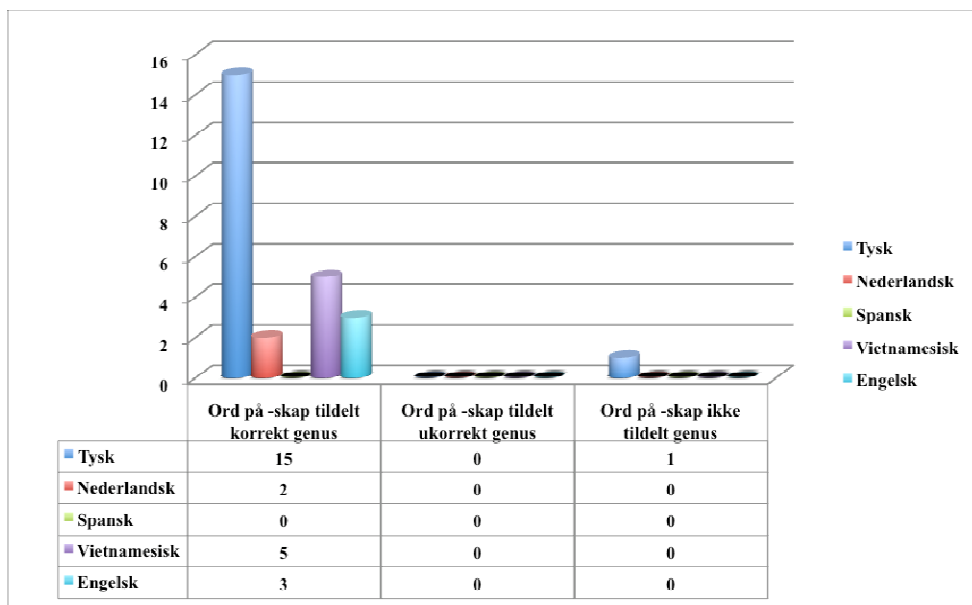
Figur 9 Genustildeling ved substantiv på *-(n)ing*

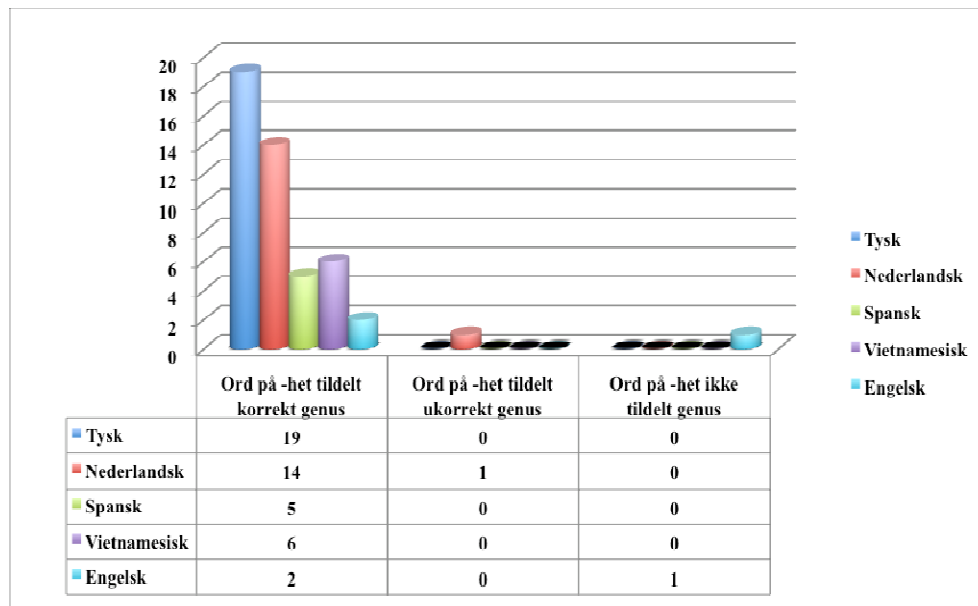
Figur 10 Genustildeling ved substantiv på *-else*

Figur 11 Genustildeling ved substantiv på *-sjon*

Figur 12 Genustildeling ved substantiv på *-skap*

Figur 13 Genustildeling ved substantiv på *-het*

Siden innlærerne selv velger bruk av substantiv i sin språkproduksjon, er det et begrenset antall av substantiv med avledning i datamaterialet. Jeg har derfor valgt å vise forekomstene i absolutte tall. Det essensielle ved figur 9 – 13 er at substantiv som kan tildeles genus på grunnlag av form, for det meste er tildelt korrekt genus.

4.6.5.7 *Undersøkelse av genustildeling på utvalgte nøytrumssubstantiver med tanke på betydningen av frekvens*

Datagrunnlaget mitt setter begrensninger for undersøkelse av genustildeling på ordnivå, se kapittel 4.9. Jeg har likevel valgt å undersøke genustildelingen ved noen utvalgte substantiv for å undersøke om frekvens har betydning for innlæringen av genus. Vi vet at substantiv i datamaterialet som kan knyttes til semantikk, nesten aldri er tildelt ukorrekt genus, se 4.6.5.5. Vi vet også at substantiv som kan knyttes til formelle tildelingskriterier for det meste er tildelt korrekt genus, se 4.6.5.6. Videre vet vi at det er nøytrumssubstantiv som er den største utfordringen for innlærerne, i og med at de tildeler mange nøytrumssubstantiv maskulinum, se 4.6.5.3.

Jeg har derfor valgt å plukke ut noen nøytrumssubstantiv med en viss frekvens i datamaterialet som ikke kan knyttes til semantiske og formelle kriterier for genustildeling. Valget falt på *språk*, *barn*, *land* og *problem*. Etter å ha konsultert frekvensordlisten¹¹ over de 10 000 mest frekvente substantivene i bokmål, basert på

¹¹ http://www.tekstlab.uio.no/norsk/frekvensordlister/bokmaal/aviser/ordklasser/subst.frek_2.html

avistekstene i Oslo-korpuset, fant jeg at *barn* er nr. 9 på listen, *land* nr. 13, *problem* nr. 41 og *språk* nr. 570 på listen. Det viste seg altså at de mest frekvente nøytrumssubstantivene i mitt datamateriale også er høyfrekvente ord i norsk.

<i>språk</i>		<i>barn</i>		<i>land</i>		<i>problem</i>	
Totalt antall	Korrekt	Totalt antall	Korrekt	Totalt antall	Korrekt	Totalt antall	Korrekt
26	24	22	18	129	115	36	28

Tabell 4:5 Genustildeling ved frekvente nøytrumssubstantiv

Tabell 4:5 viser at de utvalgte substantivene for det meste er tildelt korrekt genus, til tross for at nøytrumssubstantiv er den største utfordringen når det gjelder tilegnelsen av genussystemet i norsk. Dette kan tyde på at frekvens spiller en rolle for innlæringen av genussystemet i norsk.

4.6.5.8 Undersøkelse av genustildeling ved kognatord

I 2.3.1 nevnte jeg at dersom kognatord virker fasiliterende på genustildelingen, kan man forvente at kognatord med samme genus i morsmål og målspråk ikke tildeles ukorrekt genus. Jeg undersøkte derfor genustildelingen ved noen kognatord med samme genus i tysk og norsk, og noen med samme genus i nederlandsk og norsk. Resultatet gjengis i tabell 4:6 og 4:7.

Kognatord	Genus i tysk	Genus i norsk	Korrekt genustildeling	Ukorrekt genustildeling
Haus – hus	N	N	11	-
Problem – problem	N	N	13	1
Land – land	N	N	6	1
Thema – tema	N	N	-	3

Tabell 4:6 Genustildeling ved kognatord i den tyske innlærergruppen

Kognatord	Genus i nederlandsk	Genus i norsk	Korrekt genustildeling	Ukorrekt genustildeling
huis – hus	N	N	20	2
land – land	N	N	22	5

Tabell 4:7 Genustildeling ved kognatord i den nederlandske innlærergruppen

Tabell 4:6 og 4:7 viser at genustildeling ved kognatord med samme genus i stor grad er korrekt, men at ukorrekt genustildeling forekommer. Det kan derfor tyde på at

kognatord med samme genus ikke nødvendigvis har fasiliterende effekt på genustildelingen.

4.6.5.9 Genusoverføring ved artikler fra tysk, nederlandsk og spansk?

For å avgjøre om genustildelingen i mellomspråket kan skyldes overføring fra morsmålet eller ikke, har det vært nødvendig å foreta noen valg angående fastsettelsen av hvilket genus ekvivalente ord i morsmålet har. Dette fordi et substantiv i norsk kan ha flere ekvivalente substantiver i morsmålene som har ulike genus. Jeg skal synliggjøre hva jeg mener med et eksempel fra tysk. I en av de tyske innlærertekstene er det maskuline substantivet *butikk* tildelt nøytrum: *et butikk*. I tysk har dette substantivet to ekvivalenter: *der Laden* (m.) og *das Geschäft* (n.). Det er umulig for meg å vite hvilket av disse ekvivalente substantivene en innlærer eventuelt har tenkt på da han tildelte *butikk* nøytrum i mellomspråket. Dersom han tenkte på *Geschäft* er det mulig at nøytrumtildelingen i mellomspråket kan skyldes genusoverføring fra morsmålet. Siden man regner med at kognatord har en fasiliterende effekt på ordnivå, jf. 2.3.1, har kognatordet vært styrende for fastsettelsen av genus, dersom fastsettelsen av genus i morsmålene har stått mellom et kognatord og et ikke-kognatord, fordi det er sannsynlig at det er kognatordet innlæreren ser på som en ekvivalent. For eksempel har *miljø* de tyske ekvivalentene *das Milieu* (n.) og *die Umwelt* (f.). I slike tilfeller har jeg valgt *das Milieu* som styrende for fastsettelse av genus i morsmålet. Ellers har jeg fastsatt genus i morsmålet etter beste evne.

Som vi vet tildeler alle innlærergruppene få substantiver femininum ved bruk av artikkel i mellomspråket. Det betyr at de tyske og spanske innlærerne restrukturerer sine feminine substantiv i morsmålet til å være en enten maskuline eller nøytrum i mellomspråket. I tabellene under skal vi derfor ha fokus på om ekvivalente substantiv som er maskuline eller nøytrum, enten kan føre til positiv eller negativ transfer. Både tysk og nederlandsk har mulighet til positiv og negativ overføring av maskulinum og nøytrum, mens spansk bare har mulighet til positiv eller negativ overføring av maskulinum.

Tysk genusoverføring ved artikler?

191 ulike maskuline substantiv er tildelt maskulinum korrekt			73 ulike nøytrumssubstantiv er tildelt nøytrum korrekt		
Ekvivalentene i tysk har disse genusene			Ekvivalentene i tysk har disse genusene		
M	F	N	M	F	N
69	93	29	12	14	47

Tabell 4:8 Antall ulike substantiv de tyske innlærerne har tildelt korrekt genus

Tabell 4:8 viser at maskuline substantiv som er tildelt korrekt genus, i hovedsak er maskuline eller feminine i morsmålet. 69 av disse substantivene kan være tildelt maskulinum på grunnlag av positiv transfer fra morsmålet. Videre viser tabellen at flertallet av nøytrumssubstantivene som er tildelt korrekt genus er nøytrum i morsmålet, noe som kan tyde på positiv transfer av nøytrumssubstantiv.

18 ulike maskuline substantiv er tildelt nøytrum ukorrekt			34 ulike nøytrumssubstantiv er tildelt maskulinum ukorrekt		
Ekvivalentene i tysk har disse genusene			Ekvivalentene i tysk har disse genusene		
M	F	N	M	F	N
5	6	7	6	4	24

Tabell 4:9 Antall ulike substantiv de tyske innlærerne har tildelt ukorrekt genus

Tabell 4:9 viser at de maskuline substantivene i norsk som er tildelt nøytrum, fordeler seg jevnt på genuskategoriene i morsmålet. 7 av disse substantivene er nøytrum i morsmålet, og dette kan derfor muligens forklares med negativ transfer. Ekvivalentene som er maskuline i morsmålet, er ikke benyttet som grunnlag for positiv overføring. Det mest oppsiktsvekkende ved tabellen er at av de nøytrumssubstantivene i norsk som er tildelt maskulinum i mellomspråket, er de fleste nøytrum i morsmålet. Innlærerne har altså ikke benyttet seg av muligheten til positiv overføring av nøytrumssubstantiv fra morsmålet. Dette mønsteret kan tyde på bruk av maskulinum som defaultgenus. Ekvivalentene som er maskuline, kan ha resultert i negativ transfer i dette tilfellet.

Nederlandsk genusovertøring ved artikler?

183 ulike maskuline substantiv er tildelt maskulinum korrekt		53 ulike nøytrumssubstantiv er tildelt nøytrum korrekt	
Ekvivalentene i nederlandsk har disse genusene		Ekvivalentene i nederlandsk har disse genusene	
M	N	M	N
140	43	15	38

Tabell 4:10 Antall ulike substantiv de nederlandske innlærerne har tildelt korrekt genus

Tabell 4:10 viser at maskuline substantiv i norsk som er tildelt korrekt genus, i hovedsak er maskuline i morsmålet. Den korrekte genustildelingen kan derfor muligens forklares med positiv transfer fra morsmålet. Nøytrumssubstantiv i norsk som er tildelt korrekt genus, kan også kanskje forklares med positiv transfer fra morsmålet, siden 38 av ekvivalentene i morsmålet har nøytrum som genus.

20 ulike maskuline substantiv er tildelt nøytrum ukorrekt		44 ulike nøytrumssubstantiv er tildelt maskulinum ukorrekt	
Ekvivalentene i nederlandsk har disse genusene		Ekvivalentene i nederlandsk har disse genusene	
M	N	M	N
9	11	19	25

Tabell 4:11 Antall ulike substantiv de nederlandske innlærerne har tildelt ukorrekt genus

Tabell 4:11 viser at den nederlandske innlærergruppen har tildelt 20 maskuline substantiv nøytrum i mellomspråket. 11 av disse kan forklares med negativ transfer. Kaster vi blikket over på de 44 ulike nøytrumssubstantivene som er tildelt maskulinum, ser vi samme tendensen her som hos den tyske gruppen: Selv om ekvivalentene i morsmålet i hovedsak er nøytrum, så er de ikke brukt som grunnlag for positiv transfer. Jeg mener at en mulig forklaring på dette er bruk av maskulinum som defaultgenus.

Spansk genusoverføring ved artikler?

145 ulike maskuline substantiv er tildelt maskulinum korrekt		33 ulike nøytrumssubstantiv er tildelt nøytrum korrekt	
Ekvivalentene i spansk har disse genusene		Ekvivalentene i spansk har disse genusene	
M	F	M	F
81	64	20	13

Tabell 4:12 Antall ulike substantiv de spanske innlærerne har tildelt korrekt genus

Tabell 4:12 viser at maskuline substantiv som er tildelt korrekt genus, i hovedsak er maskuline i morsmålet. Dette kan tyde på bruk av positiv transfer. Spansk har ikke nøytrumskategorien i sitt morsmål og har dermed ikke mulighet til å benytte seg av positiv transfer når det gjelder denne genuskategorien.

8 ulike maskuline substantiv er tildelt nøytrum ukorrekt		37 ulike nøytrumssubstantiv er tildelt maskulinum ukorrekt	
Ekvivalentene i spansk har disse genusene		Ekvivalentene i spansk har disse genusene	
M	F	M	F
4	4	19	18

Tabell 4:13 Antall ulike substantiv de spanske innlærerne har tildelt ukorrekt genus

Tabell 4:13 viser at det er få maskuline substantiv som er tildelt nøytrum, mens det er mange nøytrumssubstantiv som er tildelt maskulinum. Tabellen gjenspeiler derfor søylene til den spanske innlærergruppen i figur 6. Dette kan være et resultat av maskulinum som defaultgenus, eller morsmålstransfer siden spansk ikke har nøytrum.

4.6.6 Innlærernes korreksjon av kongruensmarkører og bestemt form singularis

I forbindelse med Taraban og Kempe sin studie (Taraban og Kempe 1999) i 2.5.1 nevnte jeg to mulige formål innlærerne bruker kongruensmarkørene til: Det ene er å bare bruke kongruensmarkørene som en feilkontrollør for å sjekke at den grammatiske koherensen er korrekt, idet de vet substantivets genus på forhånd. Det andre mulige formålet er at kongruensmarkørene ikke bare brukes som en feilkontrollør, men også som ”cues” til å fastsette genus når de er usikre på hvilket genus substantivet har.

Tysk	Nederlandsk	Engelsk
<i>en et spørsmål</i> <i>en et sunt forhold</i> <i>deres sin sitt kultur</i> <i>en et av de få menneskene</i> <i>dette denne utviklinge t n</i> <i>et en stund</i> <i>et et kurs</i> <i>Vår t gruppe</i>	<i>en et utvalg</i> <i>en et kjøkken</i> <i>en et yrke</i> <i>en et for stort ønske</i> <i>Leilighete t n vår</i> <i>et en sokkelleilighet</i> <i>min språket mitt</i> <i>e n t eksotisk land</i> <i>et anne n t land</i> <i>e n t stort bjørk tre</i>	<i>en et godt miljø</i> <i>det mobiltelefon en et</i> <i>min mitt trivelig sted bosted</i> <i>mitt første mobiltelefonet mitt</i> <i>det den siste modell</i> <i>dit din kultur</i> <i>de n t vanlig avfall sted</i>

Tabell 4:14 Innlærernes genuskorreksjoner

Tabell 4:14 viser at innlærerne retter genustildelingene sine i sin egen språkproduksjon. Dette mener jeg kan tyde på at det syntaktiske mønsteret genus skaper, fungerer som en støtte og feilkontrollør i genustildelingen. Men det er også en mulighet at de bruker mønsteret som "cues" når de er usikre på hvilket genus substantivet har. Det er imidlertid tankevekkende at den spanske og vietnamesiske innlærergruppen ikke retter seg.

4.7 Diskusjon av resultater

I kapittel 2.6 stilte jeg forskningsspørsmål for min studie på grunnlag av kapitlet om genus og andrespråklæringsteori. I dette kapitlet diskuteres resultatene fra min studie ut fra disse forskningsspørsmålene, og morsmålstransfer diskuteres som en mulig forklaring på flere av resultatene. Forskningsspørsmålene diskuteres kronologisk under hver sin overskrift, bortsett fra forskningsspørsmål 9 som diskuteres i forbindelse med forskningsspørsmål 8. I og med at det er den vietnamesiske morsmålsgruppen som tydeligst skiller seg fra de andre morsmålsgruppene bærer diskusjonen preg av å være sentrert rundt dette. Før jeg begynner å diskutere resultatene i forhold til forskningsspørsmålene, diskuterer jeg om morsmålstransfer eller ferdighetsnivå har best forklaringskraft når det gjelder lite ukorrekt genustildeling i den vietnamesiske morsmålsgruppen i forhold til den tyske morsmålsgruppen.

4.7.1 *Morsmålstransfer eller ferdighetsnivå?*

Oversiktsresultatene i figur 1, 3, 4 og 5 viser at alle morsmålsgruppene har relativt lite ukorrekt genustildeling. For meg var dette et overraskende resultat, siden man ser på genus som en vanskelig kategori for andrespråksinnlærere, se 2.4.1. Enda mer overraskende er det at den vietnamesiske morsmålsgruppen har minst ukorrekt genustildeling, både ved artikler, possessiver og bestemt form singularis av substantivet. Ser vi på diagram 1 – 5 i 4.6.5.1, er det også interessant at det er flest individer i den vietnamesiske morsmålsgruppen som oppnår 100 % korrekt genustildeling ved artikler, sammenlignet med de andre morsmålsgruppene, der rundt 50 % av individene oppnår 100 % korrekt genustildeling.

Siden det er den vietnamesiske morsmålsgruppen som skiller seg mest ut i forhold til de andre morsmålsgruppene, valgte jeg å teste om forskjellen mellom denne gruppen og de andre gruppene vist i figur 1 er signifikant. Jeg utførte khikvadrattesten, se vedlegg 5, og den ga signifikant resultat på .01-nivå. Det betyr at forskjellen mellom gruppene sannsynligvis ikke skyldes tilfeldigheter, og det er mulig at forskjellen kan forklares med morsmålstransfer. Dette kommer jeg tilbake til senere. En annen mulig forklaring på mye korrekt genustildeling i den vietnamesiske innlærergruppen, er at de vietnamesiske innlærerne har kommet langt i mellomspråksutviklingen og befinner seg på et høyt språkferdighetsnivå, og dermed har god genuskompetanse. I mitt datamateriale stemmer ikke dette, for mye korrekt genustildeling korrelerer ikke med et høyt språkferdighetsnivå. I et delprosjekt i ASKeladden-prosjektet har Carlsen ledet arbeidet med å vurdere tekstene i ASK-korpuset på nytt i forhold til det felles europeiske rammeverket, CEFR.¹² Tekstene er vurdert etter nivåene A1, A1/A2, A2, A2/B1, B1, B1/B2, B2, B2/C1, C1, C1/C2, C2. Det laveste ferdighetsnivået er A1 og C2 det høyeste. Mellomnivåene, for eksempel A2/B1, indikerer at teksten er en god besvarelse på nivå A2, men at den ikke tilfredsstillt kravene på nivå B1. Dersom høy genuskompetanse korrelerer med høyt språkferdighetsnivå, skulle man forvente at de vietnamesiske innlærerne generelt ligger på et høyere språkferdighetsnivå enn for eksempel de tyske innlærerne, siden den vietnamesiske morsmålsgruppen har mer korrekt genustildeling enn den tyske

¹² Common European Framework of Reference.

morsmålsgruppen. Tabell 4:15 viser hvordan tekstene i den vietnamesiske og tyske morsmålsgruppen fordeler seg på de ulike ferdighetsnivåene:

	A2	A2/B1	B1	B1/B2	B2	B2/C1
Vietnamesisk	3	52	44	1	-	-
Tysk	3	8	41	28	19	1

Tabell 4:15 Nivåfordeling av tekster skrevet av vietnamesiske og tyske innlærere

Tabell 4:15 viser at tekstene som er skrevet av de vietnamesiske innlærerne, er vurdert til å ligge på et generelt lavere språkferdighetsnivå enn tekstene som er skrevet av innlærerne med tysk som morsmål. Dette til tross for at den vietnamesiske innlærergruppen har mer korrekt genustildeling enn den tyske innlærergruppen. Dette kan tyde på at mye korrekt genustildeling ikke kan forklares med høyt språkferdighetsnivå. Etter å ha undersøkt dette i forhold til enkelttekster fant jeg ytterligere bekræftelse på dette, hvor for eksempel en tekst skrevet av en innlærer med tysk som morsmål med 50 % korrekt genustildeling er vurdert til å ligge på ferdighetsnivå B1/B2, mens en tekst skrevet av en innlærer med vietnamesisk som morsmål med 100 % korrekt genustildeling er vurdert til å ligge på ferdighetsnivå A2.

Det er mulig dette reflekterer at ”Det nivået Språkprøven måler, er altså funksjonelt definert, dvs. i høve til kva ein *kan bruke* språket til, utan at det vert stilt eksplisitte krav om korrekt språkbruk” (Tenfjord 2006: 188). Dette kan være en bekræftelse på at genus er kommunikativt redundant, og at man kan oppnå funksjonell språkbruk selv om man har ukorrekt genustildeling. Siden kravene til korrekt språkbruk ikke er eksplisitt uttrykt, er det mulig at sensorene ikke tillegger genus så stor vekt i nivåplasseringen, fordi man kan forstå det kommunikative budskapet uten at genus er korrekt.

Hovedpoenget i dette delkapitlet er at stor grad av korrekt genustildeling i den vietnamesiske morsmålsgruppen ikke kan forklares med høyt språkferdighetsnivå, og at morsmålstransfer trolig har bedre forklaringskraft når det gjelder dette resultatet.

4.7.2 Forskningsspørsmål 1: Bruker innlærerne maskulinum som defaultgenus?

I kapittel 2.2.7 viste jeg til Trosterud (2001), som postulerer at maskulinum er defaultgenus i norsk. I dette ligger det at de fleste norske substantivene er uten tildelingsregler og derfor tildeles maskulinum, som ligger øverst i genuskategorihierarkiet – dersom det ikke finnes regler som sier at de skal være

feminine eller nøytrale. I 2.2.4 sa jeg at jeg vil basere min studie på tildelingsregler som muligens er blitt brukt i undervisningen, og ikke tildelingsreglene i Trosterud (2001). Reglene som strekker seg utover defaultregelen i Trosterud (2001), er derfor ikke gjenstand for diskusjon her.

Figur 6 i kapittel 4.6.5.3 viser at den ukorrekte genustildelingen hos alle innlærergruppene i stor grad faller inn under ”nøytrumssubstantiv-tildelt-maskulinum-alternativet”. Dette kan tyde på bruk av maskulinum som defaultgenus. En årsak til dette kan være at innlærerne oppfatter genustildelingen i norsk som lite gjennomiktig, samtidig som de erfarer gjennom innputt at de fleste substantivene i norsk er maskuline (se kapittel 4.2). Det er derfor mulig at de satser på å bruke maskulinum, som er mest frekvent, når de ikke kjenner substantivets genus, fordi det som oftest vil føre til korrekt genustildeling, jf. defaultregelen om at ”alle norske ord er m” (Trosterud 2001: 35).

Bruk av defaultgenus kan også være et resultat av konseptuell transfer for innlærere som har et morsmål uten genus, siden de ikke er vant til å kategorisere substantivene på ulike genuskategorier (Jarvis og Pavlenko 2008: 135). Uris studie fra 2001 viser også at andrespråksinnlærere av norsk bruker maskulinum som defaultgenus. I hennes studie har innlærerne et morsmål uten genussystem, i likhet med den vietnamesiske og den engelske morsmålsgruppen i min studie, og deres bruk av defaultgenus kan derfor muligens forklares med konseptuell transfer.

Jeg mener derfor at bruk av defaultgenus kan forklares både ut fra egenskaper ved det norske genussystemet som innlærere av norsk erfarer, og med konseptuell transfer fra morsmålet.

4.7.3 Forskningsspørsmål 2: Forenkler innlærerne genussystemet ved lite bruk av femininum?

Figur 7 og 8 i kapittel 4.6.5.4 viser at innlærerne bruker femininum i liten grad. Etter min mening kan dette være et resultat av at innlærerne forenkler det norske genussystemet. Forenkling er en egenskap ved mellomspråk som de har til felles med pidgin og kreolspråk. I dette ligger det at disse språkene er enklere enn målspråket. En form for forenkling er, ifølge Trudgill, bortfall av grammatiske kategorier som genus, se 2.1.1. I Berggreen og Tenfjord påpekes også bortfall av genus som kjennetegn på pidginspråk:

... [pidginspråk] kjennetegnes av begrenset ordforråd, eliminasjon av grammatiske fenomener som genus og numerus, og dessuten ved en drastisk reduksjon av redundante trekk (Berggreen og Tenfjord 2003: 34).

Den marginale bruken av femininum kan kanskje derfor på den ene siden forklares med forenkling og at kategorien ikke tjener en viktig kommunikativ funksjon i språket.

På den annen side legger genussystemet i bokmål til rette for denne forenklingen, siden alle feminine substantiv kan være maskuline. Videre er det muligens lite bruk av femininum i media og i lærebøker, noe som fører til lite innputt av femininum. Lite bruk av femininum i norsk mellomspråk trigges kanskje derfor både av forenklingsstrategier hos innlærerne, det norske genussystemet i seg selv og lite innputt av femininum.

Figur 7 og 8 viser også at innlærerne bruker minst femininum ved artikler og mest ved bruk av bestemt form singularis. Det kan derfor tyde på at innlærerne har et genussystem som ligger tett opp til norske dialekter som ikke bruker feminin artikkel, men som bruker femininum i bestemt form singularis, se 2.2.1.2.

I kapittel 2.2.6 påpekte jeg at enkelte substantiv i norsk kan tildeles genus på semantisk grunnlag ut fra biologisk kjønn. Dette påpekes også i lærebøker i norsk, for eksempel i (Golden, MacDonald og Ryen 2008: 12). Men siden innlærerne bruker femininum i liten grad, kan man spørre seg om innlærerne i det hele tatt benytter seg av genustildelingsregler som kan knyttes til semantikk. Etter en nærmere analyse av hvilke substantiv som tildeles femininum i mitt datamateriale, viste det seg at 21,58 % av den feminine genustildelingen er gjort på semantisk grunnlag ved substantiv som *mor*, *datter*, *jente* osv. Genustildeling på grunnlag av semantikk er derfor noe innlærerne ser ut til å benytte seg av *til en viss grad*. Jeg kommer tilbake til dette under forskningsspørsmål 3.

En annen observasjon ved bruk av femininum er at den vietnamesiske innlærergruppen bruker femininum mest sammenlignet med de andre morsmålsgruppene. I tillegg står den vietnamesiske morsmålsgruppen for 48,88 % av den feminine genustildelingen som er gjort på semantisk grunnlag. En mulig forklaring på dette kan være morsmålstransfer. I vietnamesisk klassifiseres substantivene ved bruk av klassifikatorer på semantisk grunnlag, og dette kan kanskje være årsaken til at de prøver å etablere femininum i sitt mellomspråk på semantisk grunnlag. Ser vi på den tyske morsmålsgruppen, derimot, etablerer den femininum i

mye mindre grad enn den vietnamesiske morsmålsgruppen. Dette til tross for at de tyske innlærerne er vant til å bruke den feminine kategorien i morsmålet. Videre står denne gruppen bare for 14,44 % av den feminine genustildelingen som er gjort på semantisk grunnlag. Dette kan også muligens forklares med morsmålstransfer, fordi i tysk, i likhet med i norsk, klassifiseres substantivene på de ulike genusene i stor grad arbitrært i et synkront perspektiv. Dessuten bryter genustildelingen i tysk sammenhengen mellom biologisk kjønn, siden 'jente' er nøytrum i tysk. Dette kan kanskje være en årsak til at de tyske innlærerne i liten grad etablerer femininum i sitt mellomspråk.

Mye semantisk bruk av femininum i den vietnamesiske morsmålsgruppen og lite i den tyske morsmålsgruppen reiser imidlertid et annet interessant spørsmål. Dette fordi man kan spørre seg om utviklingen av genussystemet i den vietnamesiske morsmålsgruppen på en måte starter på null og speiler den diakrone utviklingen av det norske genussystemet, der det semantiske grunnlaget hadde stor betydning til å begynne med for så å nesten forsvinne. Videre kan man spørre seg om utviklingen av genussystemet i den tyske morsmålsgruppen ikke starter på null, siden den morsmålsgruppen har et morsmål med genussystem, og dermed ikke speiler den diakrone utviklingen, men starter rett på det synkrone der det semantiske grunnlaget er av liten betydning.

4.7.4 Forskningsspørsmål 3: Bruker innlærerne semantiske tildelingskriterier for genus?

Ifølge Corbett og Trosterud har alle genussystem, inkludert det norske, en semantisk kjerne, se 2.2.5. Dersom den semantiske kjernen har betydning for hvordan innlærerne tildeler substantivene genus, kan man forvente at substantiv for levende vesener av biologisk maskulin og feminin art tildeles henholdsvis maskulint og feminint genus og dermed ikke tildeles ukorrekt genus. Videre kan man vente at substantiv for levende vesener ikke tildeles nøytrum. Men som vi vet, bryter genussystemet i norsk med dette semantiske grunnlaget, og man kan derfor forvente ukorrekt genustildeling i slike tilfeller dersom det semantiske grunnlaget har betydning for innlærernes genustildeling. Mine data kan tyde på at innlærerne benytter seg av den semantiske kjernen til en viss grad, på grunnlag av resultatene som er fremstilt i 4.6.5.5.

For det første er substantiver for levende vesener av maskulin og feminin art ikke tildelt ukorrekt genus, bortsett fra ett tilfelle der *jente* er tildelt nøytrum. Videre er ingen substantiver for levende vesener av maskulin art tildelt feminint genus. Grunnet lite bruk av femininum er substantiver for levende vesener av feminin art tildelt maskulinum; det taler imot at innlærerne bruker semantiske tildelingsregler. Men som påpekt i 4.7.2.2, er 21,58 % av feminin genustildeling gjort på semantisk grunnlag, noe som tyder på at bruk av femininum skjer der man kan være trygg på at bruk av femininum fører til korrekt genustildeling.

For det andre kan skillet mellom levende og ikke-levende se ut til å ha en viss betydning. Dette fordi substantiver for levende vesener ikke tildeles nøytrum, bortsett fra i to tilfeller, *jente* og *bonde*. Videre er substantiver for levende vesener som tilhører nøytrum tildelt maskulinum, det gjelder substantivene *barn*, *medlem* og *menneske*. En mulig forklaring på dette kan være at innlærerne tenker at substantiver for levende vesener ikke kan tildeles nøytrum. En annen mulighet er at de benytter seg av maskulinum som defaultgenus. I den tyske morsmålsgruppen kan tildelingen av maskulinum til substantivet *menneske* for øvrig forklares med konseptuell transfer fra morsmålet. Dette fordi 'menneske' har maskulint genus i tysk, noe som kan få tysktalende til å konseptualisere mennesket som noe maskulint, jf. 2.3.3.2.

4.7.5 *Forskningsspørsmål 4: Bruker innlærerne formelle tildelingskriterier for genus?*

I 2.4.3 ble det påpekt at substantiv kan tildeles genus på grunnlag av formelle kriterier, og dersom innlærerne benytter seg av dette, kan man forvente færre feil på substantiv der det er et slikt formelt tildelingsgrunnlag. Resultatene som er fremstilt i 4.6.5.6 tyder på at formelle kriterier kan ha en betydning for genustildelingen i mitt datamateriale, siden ord på *-(n)ing*, *-else*, *-sjon*, *-skap* og *-het* for det meste tildeles korrekt genus. Dette resultatet støtter resultatet fra Bordag og Pechmanns studie, se 2.5.3, der det viste seg at reaksjonstiden var raskere og genustildelingsfeilene færre ved substantiv med gjennomiktig form i forhold til genus.

4.7.6 *Forskningsspørsmål 5: Brukes kongruensmarkørene som feilkontrollør og/eller som "cues"*

I kapitlet om genus fremhevet jeg at genus skaper et syntaktisk mønster som muligens kan være til støtte i en innlæringssituasjon, se for eksempel 2.2.1.2 og 2.2.10. Bates

og MacWhinney påpeker også at innlærerne kan støtte seg på det syntaktiske forholdet mellom substantivet og kongruensmarkørene i innlæringen av genus, se 2.3.2. I kapittel 4.6.6 ser vi at innlærerne retter genustildelingene sine i språkproduksjonen. For det første kan dette tyde på at genus ikke er helt etablert i mellomspråket, siden innlærerne først tildeler substantivet ett genus, for så å tildele det et annet. For det andre tyder det på at innlærerne har en viss grad av fokus på korrekthet i språkproduksjonen, noe som muligens trigges av testsituasjonen de befinner seg i. Men jeg mener dette også kan tyde på at kongruensmarkørene fungerer som en feilkontrollør og som ”cues” i genustildelingen. De beste eksemplene på det mener jeg er:

- 1) *det~~te~~ denne utviklinge~~t~~n*
- 2) *et anne~~r~~t land*

I eksempel 1 ser vi at innlæreren først har skrevet *dette*, men byttet *dette* ut med *denne*. Deretter har innlæreren skrevet *utviklingen~~et~~*, men så rettet det til *utviklingen*. Det er mulig at innlæreren på grunnlag av kongruensmarkøren *denne* slutter at det skal hete *utviklingen* og ikke *utviklingen~~et~~*, fordi maskulinum har et syntaktisk ”n-mønster”. I eksempel 2 har innlæreren rettet *annen* til *annet*, og kanskje det er gjort på grunnlag av artikkelen *et*, for å få det syntaktiske ”t-mønsteret” for nøytrum til å stemme.

Dette mener jeg er interessant, men om innlærerne i det hele tatt tenker på denne måten, har jeg ikke grunnlag for å konkludere om. Når det er sagt, er det mulig at dette funnet støtter opp under resultatet som Taraban og Kempe fant, der innlærerne raskere valgte korrekt verb, som kongruerer i genus i russisk, når substantivfrasen allerede hadde et adjektiv som kongruer i genus, se 2.5.1.

4.7.7 Forskningsspørsmål 6: Spiller frekvens en rolle for innlæringen av genus?

I kapittel 2.3.1 påpekte jeg at frekvens kan være en viktig faktor i andrespråksinnlæringen, fordi frekvente ord har større sjanse for å bli oppfattet og gjenkjent. I forbindelse med innlæring av genus er det derfor mulig at frekvente substantiv i stor grad tildeles korrekt genus. Resultatet som er fremstilt i kapittel 4.6.5.7, tyder på at frekvens spiller en rolle for innlæringen av genus, fordi frekvente nøytrumssubstantiv for det meste er tildelt korrekt genus i mitt datamateriale, til tross for at det er nøytrumssubstantiv som er den største utfordringen for innlærerne, i og med at de tildeler mange nøytrumssubstantiv maskulinum.

4.7.8 Forskningsspørsmål 7: Finner vi manglende genustildeling?

Det er altså den vietnamesiske morsmålsgruppen som har mest korrekt genustildeling. I en studie av relativsetninger hos andrespråksinnlærere av engelsk fant Schachter at innlærere som hadde et morsmål med relativsetninger som er ulike de engelske relativsetningene (kinesisk og japansk), produserte færre feil enn innlærere som hadde et morsmål med relativsetninger som ligner de engelske relativsetningene (persisk og arabisk) (Berggreen og Tenfjord 2003: 215). I den velkjente artikkelen til Schachter fra 1974 "An Error in Error Analysis" påpekte hun at grunnen til at de kinesiske og japanske innlærerne hadde så få feil, var at de produserte færre relativsetninger. Slik viste Schachter at innlæringsproblemer ikke bare kan komme til uttrykk gjennom feil, men også gjennom underproduksjon av en bestemt struktur.

Jeg fant det derfor nødvendig å undersøke om det kan være slik at den vietnamesiske innlærergruppen oppnår stor grad av korrekt genustildeling fordi de ikke tildeler substantivene genus i obligatoriske kontekster. Jeg har undersøkt manglende genustildeling ved bruk av artikler, siden artiklene vanligvis er obligatoriske når substantivet står i ubestemt form singularis, jf. Hagen: "Når et tellelig substantiv opptrer i singularis ubestemt form, er ubestemt artikkel vanligvis obligatorisk" (Hagen 2002: 226). Resultatet fra denne undersøkelsen viser at de vietnamesiske innlærerne utelater flere artikler enn de andre morsmålsgruppene, se figur 2. Diagram 6 – 10 i 4.6.5.2 viser utelatelse av artikler på individnivå, og også her ser vi at den vietnamesiske morsmålsgruppen skiller seg fra de andre gruppene, fordi det er flere vietnamesiske innlærere som utelater artikler, og de gjør det i større grad enn individene i de andre morsmålsgruppene. Siden den vietnamesiske morsmålsgruppen utelater flere artikler enn de andre morsmålsgruppene, signifikantstestet jeg sammenhengen mellom denne gruppen og spansk og tildelt og ikke tildelt genus i figur 2, se vedlegg 5. Khikvadrattesten ga signifikant resultat på .01-nivå, og det betyr at sammenhengen mellom tildelt og ikke tildelt genus med en sikkerhet på 99 % ikke skyldes tilfeldigheter, og muligens kan forklares med morsmålstransfer.

Underproduksjon kan ifølge Berggreen og Tenfjord observeres når "det er mindre frekvent bruk av en struktur enten hos en gruppe innlærere i forhold til en annen, eller hos innlærere i forhold til målspråksbrukeren" (Berggreen og Tenfjord 2003: 214). Når det gjelder utelatelsen av artiklene i min studie, er begge disse tegnene på

underproduksjon til stede. Berggreen og Tenfjord argumenterer for at underproduksjon kan være et unngåingsfenomen dersom:

... [man kan] tenke seg at innlærere (mer eller mindre bevisst) prøver å unngå å produsere visse konstruksjoner fordi de **aner** at det innebærer produksjonsproblem, eller at det fører til avvik. Dette innebærer samtidig at innlæreren har et minimum av kompetanse på angjeldende område. Innlæreren vet eller aner at han/hun har et problem på området og har en viss fornemmelse for hvordan målspråksformen er (Berggreen og Tenfjord 2003: 215).

Dette er et svært vanskelig anvendbart kriterium for å karakterisere underproduksjon som unngåing. Men det er mulig at de vietnamesiske innlærerne unngår å tildele genus fordi de er usikre på hvilket genus substantivet har, nettopp for å unngå avvik. Det betyr at genuskompetansen kanskje er mindre enn den man kan lese ut fra de vietnamesiske innlærernes oppnåelse av korrekt genustildeling i figur 1, og i figur 2 ser vi at den korrekte genustildelingen er prosentvis lavere for denne morsmålsgruppen enn for både den tyske og engelske morsmålsgruppen.

Odlin argumenterer for at én form for underproduksjon kan være *unngåing*, dersom innlærerne oppfatter spesielle strukturer i målspråket som veldig forskjellige fra strukturer i morsmålet (Odlin 1989: 37). Å betrakte underproduksjon som en manifestasjon av morsmålstransfer er ikke uvanlig i andrespråklitteraturen. Ifølge Jarvis og Pavlenko er manglende genustildeling tegn på konseptuell transfer når innlærerne har et morsmål uten genus (Jarvis og Pavlenko 2008: 135). Det kan synes naturlig å forklare den manglende genustildelingen med morsmålstransfer, men underproduksjon av en struktur er ikke nødvendigvis et resultat av at strukturen ikke finnes i morsmålet (Ellis 1994: 305). Underproduksjonen kan nemlig være et resultat av andre faktorer; Berggreen og Tenfjord nevner isolasjon, små mengder innputt og lite variert innputt (Berggreen og Tenfjord 2003: 215).

I forbindelse med den vietnamesiske morsmålsgruppens utelatelse av artikler har jeg imidlertid hatt en hypotese om at den kan forklares med morsmålstransfer på grunn av egenskaper ved selve klassifikatorsystemet i vietnamesisk. I 4.3.4 har jeg vært inne på at den viktigste funksjonen til klassifikatorene er å individuere substantivene og gjøre referansen spesifikk. I dette ligger det at uten klassifikator refererer man til typer, mens man med klassifikator refererer til et spesifikt individ av en bestemt type. Ut fra dette dannet jeg en hypotese om at de vietnamesiske innlærerne utelater artikkelen når substantivet i ubestemt form singularis ikke har spesifikk referanse. Denne hypotesen motiverer en helt annen studie enn den jeg gjør,

og jeg har ikke fått mulighet til å gå videre med dette. Men jeg har tatt for meg noen tekster og funnet et par eksempler som støtter hypotesen. I eksempel 1 og 2 viser streken at artikkelen er utelatt.

- 1) Spesifikk referanse: "Jeg ønsker at alle kan snakke **et** bestemt språk for eksempel: Engelsk, fransk eller norsk" (vi200006-0552).
Ikke-spesifikk referanse: "I framtida kan _ vanlig mann gå til himmelen uten problemer" (vi200006-0552).
- 2) Spesifikk referanse: "Jeg vil begrense oppgaven i **et** område; ski terreng" (vi200506-0893).
Ikke-spesifikk referanse: "Når man er veldig flink til å gå på ski kan man delta i _ ski konkurranse" (vi200506-0893).

I eksempel 1 har innlæreren tatt med artikkelen ved spesifikk referanse til *ulike språk*, men utelatt den der referansen ikke er spesifikk og refererer til *en mann* som kan være hvem som helst. I eksempel 2 har innlæreren tatt med artikkelen ved spesifikk referanse til et bestemt område, *skiterrang*, men utelatt den der referansen ikke er spesifikk og refererer til en ubestemt *skikonkurranse*. Siden utelatelsen av artiklene i mellomspråket kan være styrt av den mentale representasjonen av spesifikk og ikke-spesifikk referanse i morsmålet, kan denne formen for transfer være konseptuell. Videre kan dette mønsteret i mellomspråket tilfredsstillende Jarvis' 3. krav for påvisning av morsmålstransfer, fordi man ser likheter mellom bruken av andrespråket og morsmålet.

De andre morsmålsgruppene utelater artikler i mindre grad enn den vietnamesiske morsmålsgruppen. Vi vet at bruken av artikler i norsk, tysk, nederlandsk, spansk og engelsk har mye til felles, og det er mulig at denne strukturelle likheten mellom morsmål og målspråk virker fasiliterende på andrespråksinnlæringen, slik Jarvis (2002) argumenterer for, se 2.3.3.4. En mulig forklaring på lite utelatelse av artikler i morsmålsgruppene tysk, nederlandsk, spansk og engelsk kan derfor muligens forklares med morsmålstransfer i lingvistisk forstand (Jarvis og Pavlenko 2008: 94). Videre kan resultatet tilfredsstillende Jarvis' 3. krav for påvisning av morsmålstransfer, fordi mellomspråket har likheter med førstespråket.

4.7.9 Forskningsspørsmål 8: Overføres genus fra morsmålet til mellomspråket?

På bakgrunn av resultatene som er fremstilt i 4.6.5.9, er svaret på om genus overføres fra morsmålet til mellomspråket både *ja* og *nei*, eller *med visse forbehold*. Det er en tendens til at både den tyske, den nederlandske og den spanske morsmålsgruppen benytter seg av positiv transfer av maskulinum. Det er også en tendens til at nøytrum blir brukt som grunnlag for positiv transfer i den tyske og den nederlandske

morsmålsgruppen. Dette kan tyde på at ekvivalente substantiv med samme genus i morsmål og målspråk kan ha en fasiliterende effekt på genustildelingen i mellomspråket. Dette kan støtte opp under resultatet fra Bordag og Pechmans studie, se 2.5.3, der responstiden for genustildelingen viste seg å være raskere dersom ekvivalente substantiver i morsmålet og målspråket hadde samme genus.

Men det er ikke alltid at ekvivalenter med samme genus i morsmål og målspråk har en fasiliterende effekt på genustildelingen i mellomspråket. Dette viser seg spesielt i de tilfellene der ekvivalentene i morsmål og målspråk er nøytrum, men likevel tildeles maskulinum i mellomspråket både i den tyske og den nederlandske morsmålsgruppen, se resultatet fremstilt i 4.6.5.9. Dette skjer selv om de ekvivalente substantivene med samme genus i morsmål og målspråk er kognatord, se resultatet fremstilt i 4.6.5.8. Det betyr at heller ikke kognatord nødvendigvis har en fasiliterende effekt på genustildelingen i mellomspråket, slik jeg antydte at de muligens kunne ha, se 2.3.1 og 2.4.3.

Man kan da spørre seg hvorfor innlærerne ikke fullt ut benytter seg av muligheten til positiv transfer av nøytrum. Etter min mening er det tre mulige forklaringer på dette. For det første kan det tyde på bruk av maskulinum som defaultgenus. Det er mulig at innlærerne er usikre på hvilket genus substantivet har, og derfor finner det tryggest å tildele det maskulinum. For det andre kan det tyde på at morsmålstransfer er styrt av det Kellerman kaller ”psykotypologi”. I dette ligger det at innlærernes subjektive vurdering legger føringer på hva de oppfatter som overførbart. Til tross for objektive likheter mellom morsmål og målspråk ser det altså ut til at innlærerne oppfatter nøytrum som uten overføringsverdi i enkelte tilfeller. Det interessante er hvorfor innlærerne er spesielt skeptiske til overføring av nøytrumskategorien. En tredje mulighet som kanskje kan forklare dette, er at transfer er styrt av markerthetsforhold i morsmål og målspråk. Tidligere forskning på morsmålstransfer har for eksempel vist at ”overføring av umarkerte former er mer sannsynlig enn overføring av markerte former” (Berggreen og Tenfjord 2003: 222). Selve markerhetsbegrepet er omdiskutert, og hva man anser som markert og umarkert, kan variere ut fra hvilke kriterier man legger til grunn. Frekvens er ett kriterium som blir brukt, jf. ”Umarkerte enheter/trekk vil forekomme oftere enn markerte” (Berggreen og Tenfjord 2003: 77). Da kan man se på den maskuline kategorien som den

umarkerte både i norsk, tysk og nederlandsk, fordi det finnes flest maskuline substantiv i disse språkene.¹³ Enger påpeker at "the unmarked category is not necessarily the one with the most members" (Enger 2009: 1286).¹⁴ Men dersom man godtar frekvens som et kriterium for hvilken genuskategori man kan betrakte som den umarkerte, slik jeg velger å gjøre her, så er altså maskulinum mindre markert enn nøytrum i norsk, tysk og nederlandsk. Etter min mening er det derfor et visst grunnlag for å forklare innlærernes skepsis til overføring av nøytrum med at nøytrum er mer markert.

4.7.10 Forskningsspørsmål 10: Er det fasiliterende å ha et morsmål med genussystem?

Det mest oppsiktsvekkende resultatet i min studie, slik jeg ser det, er at den vietnamesiske morsmålsgruppen har færrest genustildelingsfeil sammenlignet med de andre morsmålsgruppene. Vi vet at de vietnamesiske innlærerne utelater flere artikler, og at genustildelingsfeilene kanskje er færre av den grunn, men det er likevel interessant at tildelingsfeilene er så få på de substantivene som er tildelt genus. Dette resultatet kan tyde på at det *ikke* er fasiliterende å ha et morsmål med genussystem når man skal lære seg genussystemet i et andrespråk, jf. forskningsspørsmål 8. Det er derfor mulig at Trudgill har rett i at det ikke hjelper å ha et genussystem i morsmålet:

Features which are "L2 difficult" are not rendered any easier simply because similar complexities are present in ones mother tongue. For example, learning and remembering the more-or-less arbitrary gender assignment of nouns in, say, German, is surely no easier for Russian speakers than for English speakers (Trudgill Kommer 2010: 33).

Men selv om det kanskje ikke er fasiliterende å ha et morsmål med genussystem, er det for enkelt å konkludere med at det er fasiliterende å ha et morsmål uten genussystem. Dersom man skulle kunne dra den konklusjonen, burde den engelske morsmålsgruppen ha vist en lignende profil som den vietnamesiske morsmålsgruppen.

¹³ Vi vet at maskulinum er mest frekvent i norsk, se 4.2. Maskulinum er mest frekvent i tysk; jf. "The highest percentage of German nouns are masculine", basert på denne kilden: <http://german.about.com/library/weekly/aa042098.htm>. I nederlandsk viste maskulinum seg å være mest frekvent etter et søk i CELEX: http://www ldc.upenn.edu/Catalog/readme_files/celex.readme.html.

¹⁴ Enger diskuterer forholdet mellom defaultgenus og markerthet i denne artikkelen, men det går jeg ikke nærmere inn på her.

Det er flere mulige forklaringer på dette resultatet. For det første kan det dreie seg om ulike måter å lære seg genus på. Det er mulig at den vietnamesiske morsmålsgruppen, som må skape et helt nytt og ukjent språkavhengig konsept i sitt andrespråk, tyr til enhetslæring og lærer seg substantivets genus samtidig som de lærer seg substantivets innhold, se 2.3.1 og 2.4.3, og dermed oppnår stor grad av korrekt genustildeling. Denne formen for genuslæring støtter den retningen som mener at genus er en del av leksikonet, og at man ikke trenger å bruke regler for å tildele substantivet genus, se 2.5.1. De andre morsmålsgruppene, inkludert den engelske, lærer seg kanskje genus ved å resonnere seg frem til genus ut fra mer eller mindre ugjennomsiktige regler og bruk av kongruensmarkører som "cues". Denne måten å lære seg genus på fører kanskje til flere tildelingsfeil, fordi reglene er få, og bruk av kongruensmønsteret som "cues" er krevende og forutsetter bevisst kontroll over kongruensen i substantivfrasen i produksjonsøyeblikket. Denne måten å lære seg genus på støtter den retningen som mener at tildelingsregler er nødvendige, se 2.5.1. Resultatet i 4.6.6 viser at kongruensmarkørene muligens blir brukt som "cues" hos den tyske, den nederlandske og den engelske morsmålsgruppen. Jeg har ikke funnet tilsvarende overstrykninger hos den vietnamesiske morsmålsgruppen, men at tildelingsregler eller bruk av kongruensmarkører som "cues" er uten betydning for denne morsmålsgruppen, har jeg ikke grunnlag for å si noe om. Når det er sagt, er det mulig at den vietnamesiske morsmålsgruppen ikke benytter seg av kongruensmarkører som "cues" i mellomspråket, fordi de ikke har bøyning i morsmålet og dermed ikke er vant til å se en slik sammenheng i språket.

En annen mulig forklaring er at motivasjonen for formdreven læring er større hos de vietnamesiske innlærerne enn hos innlærerne i de andre morsmålsgruppene. Dette kan imidlertid forklare hvorfor den engelske morsmålsgruppen har en profil som ligner morsmålsgruppene med genussystem i morsmålet. Et annet interessant moment i forbindelse med dette er at formriktighet kanskje er lettere å lære seg, eller blir fokusert mer på, dersom man lærer et andrespråk som er helt forskjellig fra førstespråket:

Both typologically distant and typologically close languages may provide learning problems. It should be added that when the languages are closely related, insufficient learning is of less significance, since it is still often possible to communicate and reach mutual understanding. The conclusion is therefore that if the goal of language learning is only communication, typological nearness helps,

but this conclusion is more uncertain if the aim besides that is what is sometimes called grammatical correctness (Ringbom 1987: 68).

Poenget er at det er lettere å oppnå kommunikative mål dersom man står overfor innlæringen av et beslektet språk, fordi man kan støtte seg på likhetene mellom første- og andrespråket. Dersom man lærer et ubeslektet språk, har man ingen likheter å støtte seg på, og da kan grammatisk korrekthet være et mål, i tillegg til det kommunikative målet.

Konseptuell transfer kan være en annen forklaring på at morsmålsgruppene med genussystem i morsmålet har mer ukorrekt genustildeling enn den vietnamesiske morsmålsgruppen. Resultatet i 4.6.5.9 viser at konseptuell transfer av genus forekommer, både i positiv og negativ form. Det kan derfor tyde på at *svaret på forskningsspørsmål 8* er at det kan virke både fremmende og hemmende på genustildelingen i mellomspråket å ha et genussystem i morsmålet, men kanskje først og fremst hemmende, siden morsmålsgruppene med genussystem i morsmålet har mer ukorrekt genustildeling enn den vietnamesiske morsmålsgruppen.

Men det betyr ikke at det nødvendigvis er fremmende å ha et morsmål uten genus. Vietnamesiske innlærere står overfor en stor oppgave når de skal lære seg norsk, fordi de ikke kan støtte seg på likheter mellom morsmål og målspråk, og det kan hende de bruker lengre tid på å lære seg genussystemet i norsk enn innlærere med genussystem i morsmålet. Jeg har undersøkt hvor lenge de tyske og de vietnamesiske innlærerne har oppholdt seg i Norge, og det viste seg at flesteparten av de tyske innlærerne har bodd i Norge i 0 – 1 år og 1 – 2 år, mens flesteparten av de vietnamesiske innlærerne har bodd i Norge i 1 – 2 år og 2 – 3 år. En mulig forklaring på at de vietnamesiske innlærerne har mindre ukorrekt genustildeling enn den tyske morsmålsgruppen, kan derfor være at de har brukt lengre tid på å lære seg norsk enn de tyske innlærerne. Man kan derfor muligens anta at de tyske innlærerne har like lite, eller til og med mindre, ukorrekt genustildeling enn de vietnamesiske innlærerne når de tyske innlærerne har vært i Norge like lenge som de vietnamesiske innlærerne.

4.7.11 Forskningsspørsmål 11: Er det fasiliterende å ha et morsmål med et genussystem som ligner målspråkets?

I 4.7.2.3 kan vi altså ikke konkludere med at det er fasiliterende å ha et genussystem i morsmålet. Resultatene i figur 1, 3 og 4 viser at den tyske morsmålsgruppen, som har et morsmål med et tregenussystem som i norsk, har en tendens til å ha mer korrekt

genustildeling enn den nederlandske og den spanske morsmålsgruppen, som har et morsmål med et togenussystem. Det kan derfor tyde på at det kan være fasiliterende å ha et morsmål med et genussystem som ligner målspråkets. Dette resultatet støtter resultatet fra Sabourins studie, se 2.5.4, der hun fant at morsmålsgruppen med genussystem i morsmålet som ligner mest på målspråkets, gjorde det bedre enn de morsmålsgruppene som hadde et genussystem i morsmålet som var mer ulikt målspråkets.

4.8 Konkluderende refleksjoner

Studien min viser ved statistisk signifikans at morsmålstransfer er til stede i innlærernes genustildeling, og studien bekrefter dermed at morsmålet er en viktig faktor i andrespråksinnlæringen. Men studien viser også at genus er en svært kompleks kategori og at tilegnelsen blir påvirket av både forhold ved genussystemet i norsk og læringsteoretiske forhold som for eksempel form vs. funksjonsbasert læring, psykotypologi, markerthetsforhold og frekvens.

Jeg har antydnet at lite manglende genustildeling ved bruk av artikler i morsmålsgruppene tysk, nederlandsk, spansk og engelsk kan tyde på lingvistisk transfer og at det er fasiliterende å ha et artikkelsystem i morsmålet som ligner artikkelsystemet i målspråket. Jeg har påpekt at bruk av defaultgenus kan være et resultat av konseptuell transfer i den vietnamesiske og den engelske morsmålsgruppen, fordi de ikke er vant til å klassifisere substantiv på ulike genuskategorier i morsmålet. Videre har jeg vært inne på at manglende genustildeling i den vietnamesiske morsmålsgruppen kan forklares med konseptuell transfer fra egenskaper ved klassifikatorsystemet i vietnamesisk, se 4.7.8. Jeg antyder også at overføring av genus fra morsmålet til mellomspråket, i morsmålsgruppene tysk, nederlandsk og spansk som har genussystem i morsmålet, kan forklares med konseptuell transfer. Dette fordi det er påvist at substantivets grammatiske genus kan legge føringer på menneskets mentale representasjon av ting man refererer til, se 2.3.3.2, 2.5.5 og 4.7.4. Dette kan jeg bare antyde som en mulig forklaring, fordi overføring av genus fra morsmålet kanskje like gjerne kan forklares med strukturell transfer. For å kunne avgjøre om overføring av genus fra morsmålet er konseptuell eller strukturell transfer, må man i tillegg til naturlige språkbruksdata undersøke dette ved bruk av eksperimentelle data. Jarvis og Pavlenko uttrykker seg slik:

Undoubtedly, in some of these instances CLI will be structural rather than conceptual: researchers striving to differentiate between the two will need to examine not only learners' production but also their gender attributions, along the lines of studies conducted by Boroditsky and associates (Jarvis og Pavlenko 2008: 136).

Det betyr at resultatene mine bør kompletteres med eksperimentelle data, gjerne i tråd med studiene til Boroditsky, Schmidt og Phillips som jeg har gjengitt i kapittel 2.5.5. Studien min viser for øvrig at genusoverføring fra morsmålet ser ut til å være styrt av både psykotypologi og markerthetsforhold.

Studien min viser at andrespråksinnlærernes genustildeling er påvirket av forhold ved genussystemet i norsk. Ifølge Corbett har alle genussystem en semantisk kjerne, se 2.2.5. Innlærernes genustildeling kan tyde på at det stemmer, siden de til en viss grad benytter seg av genustildeling på semantisk grunnlag, se 4.7.4. Men den semantiske kjernen ser ikke ut til å være den mest sentrale kilden til innlærernes genustildeling, i stedet tyder resultatene mine på at innlærernes genustildeling i stor grad er styrt av bruk av maskulinum som defaultgenus, se 4.2.7. Dette mener jeg støtter Steinmetz' teori om at de fleste substantivene ikke har noen tildelingsregler og at genuskategoriene danner et hierarkisk system, der maskulinum står øverst i genushierarkiet, se 2.2.7.

Studien min viser at andrespråksinnlærere av norsk har mye korrekt genustildeling til tross for at genus regnes som en notorisk vanskelig kategori for andrespråksinnlærere å tilegne seg, fordi den er lite gjennomsiiktig og kommunikativt redundant, se 2.4.1. Etter min mening viser derfor studien min at andrespråksutviklingen ikke bare er funksjonsdrevet, men også formdrevet, slik Bates og MacWhinney påpeker, se 2.3.2. Det er mulig at ønsket om grammatisk korrekthet, særlig i en testsituasjon, oppleves av innlæreren som like viktig som det å oppnå et kommunikativt mål for at han skal kunne delta og inkluderes i målspråkssamfunnet på en god måte. Dersom det stemmer, har Bates og MacWhinney rett i at "Language is precious stuff indeed, providing the key to successful participation in a society. This is surely enough motivation even for such a daunting task as the acquisition of German gender" (Bates og MacWhinney 1989: 32).

Til tross for at innlærerne har mye korrekt genustildeling, har de også ukorrekt genustildeling, og til sammen har dette resultatet gitt meg et innblikk i hva som er utfordringen for andrespråksinnlære når de skal lære seg det norske genussystemet. Den største utfordringen er ikke å oppnå korrekt genustildeling på maskuline og

feminine substantiv; derimot tyder resultatene mine på at den største utfordringen er å oppnå korrekt genustildeling på nøytrumssubstantiv. I undervisningssammenheng kan det derfor muligens være nyttig å sørge for frekvent innputt av nøytrumssubstantiv, fordi studien min viser at frekvens har betydning for korrekt genustildeling. Studien min viser også at innlærerne til en viss grad benytter seg av semantiske og formelle tildelingsregler for genus. Ifølge MacWhinney (1997) er det best å bruke enkle regler i undervisningen, fordi undervisning i komplekse regler kan virke mot sin hensikt, se 2.2.3. Når det gjelder bruk av genustildelingsregler i undervisningen, kan det derfor være nyttig å gjøre innlærerne oppmerksomme på de enkleste semantiske og formelle tildelingsreglene for genus i norsk, for eksempel de tilfellene der det er samsvar mellom genus og biologisk kjønn og mellom genus og noen avledninger, slik lærebøker i norsk gjør, for eksempel (Golden, MacDonald og Ryen 2008). Men siden disse reglene bare tildeler genus til få substantiv, kan det muligens være nyttig å hjelpe innlærerne å legge merke til det syntaktiske mønsteret genuskongruensen skaper, siden funn i min studie antyder at innlærerne støtter seg på dette mønsteret, se 4.7.6. For øvrig vil jeg minne om at Bates og MacWhinney antar at det å lære seg genus handler nettopp om å avdekke dette syntaktiske mønsteret, se 2.3.2.

4.9 Videre forskning på genus og andrespråklæring

Resultatene jeg har funnet, mener jeg er interessante og kan være et utgangspunkt for videre forskning på genus og andrespråklæring. Dataene mine er som kjent hentet fra ASK-korpuset og dermed basert på naturlig skriftlig språkproduksjon. En styrke ved bruk av naturlige data er at man får informasjon om hva innlærerne faktisk gjør når de bruker andrespråket sitt i kommunikasjon (Ellis 1994: 671). Men det finnes også visse begrensninger ved bruk av naturlige språkbruksdata, og i min studie har jeg fått erfare dette når jeg for eksempel ville undersøke om innlærerne benytter seg av semantiske og formelle regler når de tildeler substantivene genus. Dette fordi innlærerne selv velger hvilke substantiv de vil bruke i sin egen språkproduksjon,¹⁵ og ikke nødvendigvis bruker substantiv som kan tildeles genus på verken semantisk eller formelt grunnlag. Videre bruker ikke alle innlærerne de samme substantivene, noe som gjorde det vanskelig å for eksempel undersøke om noen bruker semantiske og

¹⁵ Selv om valget til en viss grad er styrt av oppgaveformuleringen.

formelle tildelingsregler mer enn andre. Jeg mener at bruk av naturlige data med fordel kan brukes i videre forskning på genus og andrespråklæring. Men mulige løsninger på begrensningene jeg har fått erfare, kan være å ha elisiterede data i tillegg som kan samles inn ved

1. å trigge alle informantene til å bruke substantiv som kan knyttes til semantiske tildelingsregler, for eksempel substantiv som *mann, gutt, sønn, kvinne, jente, datter*
2. å trigge alle informantene til å bruke substantiv som kan knyttes til formelle tildelingsregler, for eksempel substantiv som ender på *-(n)ing, -else, -sjon, -skap, -dom, -het* og *-eri*
3. å trigge alle informantene til å bruke substantiv som ikke kan knyttes til tildelingsregler for genus

Ved å styre innlærernes bruk av substantiv på denne måten kan man for det første undersøke om genustildelingen på substantiv som kan knyttes til tildelingsregler, som er fremstilt i norsklærebøker, er mer korrekt enn genustildelingen på substantiv som ikke kan knyttes til tildelingsregler. For det andre kan man undersøke om ulike innlærergrupper, eller individer, for eksempel bruker tildelingsregler for genus mer enn andre.

Jeg har i hovedsak avgrenset studien min til undersøkelse av genustildeling ved bruk av ubestemte artikler. Denne avgrensingen gir oss bare én liten bit av hele puslespillet hva angår genus og andrespråklæring. For å få på plass flere biter må man undersøke genuskongruensen i hele substantivfrasen. Det krever imidlertid en mer omfattende kategorisering av genustildelingen enn korrekt vs. ukorrekt, siden innlærerne noen ganger tildeler samme substantiv flere genus, for eksempel *en fint hus*.

For å kunne påvise morsmålstransfer, valgte jeg ut morsmålsgrupper med ulike genussystem, der tysk har tre genus, slik som norsk, mens nederlandsk og spansk har et togenussystem, som likevel er forskjellig, og vietnamesisk og engelsk som ikke har genussystem. Det kunne ha vært interessant å ha innlærere med tyrkisk som morsmål som en del av utvalget, fordi tyrkisk ikke har noen form for nominal klassifisering, verken i form av klassifikatorer, slik vietnamesisk har, eller i form av et naturlig genussystem, slik engelsk har. I 4.7.3 diskuterer jeg om mer bruk av femininum på

semantisk grunnlag i den vietnamesiske morsmålsgruppen, enn i de andre morsmålsgruppene, kan forkøres med morsmålstransfer, siden klassifikatorsystemet i vietnamesisk klassifiserer substantivene på semantisk grunnlag. Dersom man kunne ha sammenlignet dette resultatet med genustildelingen hos tyrkiske informanter, og det viste seg at de i mindre grad bruker femininum på semantisk grunnlag, kunne det muligens ha styrket morsmålstransfer som forklaring på at de vietnamesiske innlærerne bruker femininum på semantisk grunnlag.

Studien min er en kvantitativ gruppeundersøkelse, men andrespråkutviklingen er en individuell prosess. I videre forskning på genus og andrespråklæring kan det derfor være en styrke å foreta en kvalitativ undersøkelse av andrespråklæreres genuskompetanse på individnivå, gjerne kombinert med en kvantitativ undersøkelse.

I tillegg til å supplere min studie med eksperimentelle data for å spesielt imøtekomme spørsmålet om konseptuell transfer, som jeg påpekte i kapittel 4.8, kan det også være av interesse å undersøke bruk av genus i muntlige data. Dette fordi innlærerne i muntlig kommunikasjon ikke har samme mulighet til å korrigere genustildelingen sin, slik de gjør skriftlig produksjon, se 4.6.6 og 4.7.6. Det er derfor mulig at muntlige data kan gi oss ytterligere informasjon om hvilke utfordringer andrespråksinnlærerne står overfor når de skal lære seg genus i norsk.

LITTERATURLISTE

- Askedal. 1976. *Innføring i tysk grammatikk*. Oslo, Bergen, Tromsø: Universitetsforlaget.
- Bates og MacWhinney. 1989. Functionalism and the Competition Model. I *The Crosslinguistic Study of Sentence Processing*, redigert av MacWhinney og Bates. New York: Cambridge University Press.
- Berggreen og Tenfjord. 2003. *Andrespråklæring*. 2. utg. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Bley-Vroman. 1983. The Comparative Fallacy in Interlanguage Studies: The Case of Systematicity. *Language Learning* 33 (1):1-17.
- Bondevik. 2004. Jacob Grimm og dei tre norske grammatikarane Peter Andreas Munch, Ivar Aasen og Jakob Løkke. I *Folkemål, landsmål, bibelmål: heidersskrift til Jarle Bondevik på 70-årsdagen 29. juni 2004*, redigert av Johannessen og Nes. Øvre Ervik: Alvheim & Eide.
- Bordag og Pechmann. 2007. Factors influencing L2 gender processing. *Bilingualism: Language and Cognition* 10 (3):299-314.
- Boroditsky, Schmidt og Philips. 2003. Sex, Syntax, and Semantics. I *Language in Mind. Advances in the Study of Language and Thought*, redigert av Gentner og Goldin-Meadow. Massachusetts: A Bradford Book.
- Butler. 1985. *Statistics in Linguistics*. Oxford: Blackwell.
- Butt, Dyvik, Holloway King, Masuichi og Rohrer. 2002. The Parallel Grammar Project. Innlegg holdt på COLING-2002 Workshop on Grammar Engineering and Evaluation, i Taipei, Taiwan.
- Corbett. 1991. *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Craig. 1986. *Noun classes and categorization*. Redigert av Craig. Vol. 7, *Typological Studies in Language*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Crystal. 2003. *Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Oxford: Blackwell.
- Dahl. 2004. *The Growth and Maintenance of Linguistic Complexity*. Vol. 71, *Studies in Language Companion Series (SLCS)*. Amsterdam og Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- DeKeyser. 2005. What Makes Learning Second Language Grammar Difficult? A Review of Issues. *Language Learning* 55 (0):1-25.
- Dyvik. 1983. *Categories and functions in Vietnamese classifier constructions*. Bergen: University of Bergen. Department of Linguistics and Phonetics.
- . 1987. Classifiers and individuation. Unpublished conference paper.
- Ellis. 1994. *The study of second language acquisition, Oxford applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press.

- Enger. 2001. Genus i norsk bør granskes grundigere. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 19:163-183.
- . 2002a. Stundom er ein sigar berre ein sigar. *Maal og Minne* (2):135-151.
- . 2009. The role of core and non-core semantic rules in gender assignment. *Lingua* 119 (9):1281-1299.
- Faarlund, Lie og Vannebo. 1997. *Norsk Referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Falk, Sjölin og Lerate. 2008. *Moderne spansk grammatikk*. 1. norske utg. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Farner. 2006. *Nederlandsk grammatikk*: Unipub.
- Franceschina. 2005. *Fossilized Second Language Grammars. The acquisition of grammatical gender*. . Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Gass og Selinker. 1994. *Second Language Acquisition. An Introduction Course*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Golden, Kulbrandstad og Tenfjord. 2007. Norsk andrespråksforskning - utviklingslinjer fra 1980 til 2005. *Nordand Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning* 2 (1):5-41.
- Golden, MacDonald og Ryen. 1988. *Norsk som fremmedspråk. Grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- . 2008. *Norsk som fremmedspråk. Grammatikk*. 3 utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Granger. 2002. A bird's-eye view of learner corpus research. I *Computer Learner Corpora, Second Language Acquisition and Foreign Language Teaching*. , redigert av Granger, Hung og Petch-Tyson. Amsterdam og Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Hagen. 2002. *Norsk grammatikk for andrespråkslærere*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Halse. 2004. Genustilordning i nynorsk: Ei datamaskinell etterprøving. Hovedoppgave, Seksjon for lingvistiske fag, Universitetet i Bergen, Bergen.
- Harris. 1993. *The Linguistics Wars*. New York og Oxford: Oxford University Press.
- Helland, Kleppe. 2005. I møte med eit tempusprominent språk - ei undersøkning av mellomspråka til vietnamesiske norskinnlærarar, Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, Bergen.
- Hockett. 1958. *A Course in Modern Linguistics*. New York: The Macmillan Company.
- Jarvis. 2000. Methodological Rigor in the Study of Transfer: Identifying L1 Influence in the Interlanguage Lexicon. *Language Learning* 50 (2):245-309.
- . 2007. Theoretical and Methodological Issues in the Investigation of Conceptual Transfer. *VIAL - Vigo International Journal of Applied Linguistics* (4):43-71.
- Jarvis og Pavlenko. 2008. *Crosslinguistic Influence in Language and Cognition*. New York og London: Routledge.

- Kulbrandstad. 1998. *Språkets mønstre. Grammatiske begreper og metoder*. 2. utgave utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Leitre og Lundeby. 1975. *Språket vårt før og nå. Del 2, norrønt og nyislandsk*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- MacWhinney. 1997. Implicit and Explicit Processes. *Studies in second language acquisition* 19 (2):277-281.
- Matthews. 1997. *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford: OUP.
- McEnery og Wilson. 1996. *Corpus Linguistics*. Redigert av McEnery og Wilson, *Edinburgh Textbooks in Empirical Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- McEnery, Xiao og Tono. 2006. *Corpus-Based Language Studies an advanced resource book*. London og New York: Routledge Applied Linguistics.
- Moskvil. 2004. Temporalitet i morsmål, målspråk og mellomspråk, Nordisk institutt, Universitetet i Bergen, Bergen.
- Nichols. 1992. *Linguistic Diversity in Space and Time*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Norsk salmebok. Med bønnebok*. 2002. Verbum.
- Odlin. 1989. *Language Transfer. Cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge, New York, Melbourne: Cambridge University Press.
- . 2003. Cross-Linguistic Influence. I *The Handbook of Second Language Acquisition*, redigert av Doughty og Long. Malden, Oxford, Victoria: Blackwell Publishing.
- Pavlenko. 2005. Biligualism and Thought. I *Handbook of Bilingualism. Psycholinguistic Approaches*, redigert av Kroll og deGroot. Oxford: University Press.
- Philipsson. 2004. Svenskans morfologi och syntax i ett andraspråksperspektiv. I *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*, redigert av Hyltenstam og Lindberg. Lund: Författarna och Studentlitteratur.
- Reiten. 2003. *Tysk grammatikk*. 3. utg. Otta: Aschehoug.
- Ringbom. 1987. *The Role of the First Language in Foreign Language Learning*. Clevedon: Multilingual Matters LTD.
- Ringdal. 2001. *Enheter og Mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Rosén. 2001. *Vietnamesisk. En kontrastiv og typologisk introduksjon*. 2 utg. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Rosén, Meurer og De Smedt. 2009. LFG Parsebanker: A Toolkit for Building and Searching a Treebank as a Parsed
- Corpus. I *Proceedings of the Seventh International Workshop on Treebanks and Linguistic Theories*, redigert av V. Eynde, Frank, D. Smedt og V. Nord. Utrecht: LOT.
- Sabourin. 2001. L1 effects on the processing of grammatical gender in L2. *EUROSLA Yearbook* (1):159-169.

- Slobin. 1996. From "Thought and Language" to "Thinking for Speaking". I *Rethinking linguistic relativity*, redigert av Gumperz og Levinson. Cambridge: Cambridge University Press.
- Svartvik. 2007. Corpus linguistics 25+ years on. I *Corpus Linguistics 25 Years on*, redigert av Facchinetti. Amsterdam og New York: Rodopi.
- Taraban og Kempe. 1999. Gender processing in native and nonnative Russian speakers. *Applied Psycholinguistics* 20 (2):119-148.
- Tenfjord. 1997. Å ha en fortid på vietnamesisk. En kasusstudie av fire vietnamesiske språkinnlæreres utvikling av grammatisk fortidsreferanse og perfektum. Avhandling for dr.art.-graden, Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Bergen, Bergen.
- . 2004. ASK - A Computer Learner Corpus. I *CALL for the Nordic Languages. Tools and Methods for Computer Assisted Language Learning. Copenhagen Studies in Language 30*, redigert av Henrichsen. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- . 2006. Kva er "god nok norsk" for å delta i det norske samfunnet? I *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa*, redigert av Sandøy og Tenfjord. Oslo: Novus Forlag.
- Tenfjord, Hagen og Johansen. 2006. The Hows and Whys of coding categories in a Learner Corpus (or "How and Why an Error-Tagged Learner Corpus is not Ipso Facto one big Comparative Fallacy"). *Rivista di Psicolinguistica Applicata* VI (3):93-108.
- . 2009. Norsk andrespråkskorpus (ASK) - design og metodiske forutsetninger. *NOA norsk som andrespråk* 25 (1):52-81.
- Trosterud. 2001. Genustilordning i norsk er regelstyrt. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 19:19-58.
- . 2008. Genustilordning for andrespråkstalarar, 16. november.
- Trudgill. Kommer 2010. *Investigations in sociohistorical linguistics: stories of colonisation and contact.*: Cambridge.
- Unterbeck og Rissanen. 2000. Preface. *Trends in Linguistics* 124:ix-xiv.
- Uri. 2001. Genusmarkering og hemmelighetskremmeri. I *Andrespråk, tospråklighet, norsk. Festskrift til Anne Hvenekilde*, redigert av Golden og Uri: Unipub forlag.

VEDLEGG 1: Oversikter og eksempler til de kontrastive kapitlene

4.2 og 4.3.

Substantivfrasens oppbygging basert på (Hagen 2002: 371):

Substantivfrase							
Totalkvanti- fiserende adledd	Definitiv- markerende adledd	Delkvanti- fiserende adledd	Beskrivende adledd	Kjerne	Etterstilte possessiver	Lokaliserende adledd	Setnings- adledd
	det		lille	treet			

Ord som kongruerer i genus i tysk:

Ubestemt artikkel			
	singularis		
	maskulinum	femininum	nøytrum
Nominativ	ein Mann	eine Frau	ein Kind
Akkusativ	einen Mann	eine Frau	ein Kind
Genitiv	eines Mannes	einer Frau	eines Kindes
Dativ	einem Mann	einer Frau	einem Kind

Demonstrativer			
	singularis		
	maskulinum	femininum	nøytrum
Nominativ	der Mann	die Frau	das Kind
Akkusativ	den Mann	die Frau	das Kind
Genitiv	des Mannes	der Frau	des Kindes
Dativ	dem Mann	der Frau	dem Kind

I tillegg til disse demonstrativene kongruerer dieser – 'denne', jener – 'den', derjenige – 'den/han' og welcher – 'hvilken' med genus (Reiten 2003: 88-89 og 94).

Possessiver			
	maskulinum	femininum	nøytrum
Nominativ	mein Sohn	deine Frau	sein Kind
Akkusativ	meinen Sohn	deine Frau	sein Kind
Genitiv	meines Sohnes	deiner Frau	seines Kindes
Dativ	meinem Sohn	deiner Frau	seinem Kind

Personlige pronomen 3. person singularis			
	maskulinum	femininum	nøytrum
Nominativ	er (han)	sie (hun)	es (det)
Akkusativ	ihn	sie	es
Genitiv	seiner	ihrer	seiner
Dativ	ihm	ihr	ihm

Possessive pronomen 3. Person singularis		
maskulinum	femininum	nøytrum
sein	ihr	sein

Eksempel på at adjektiv kongruerer i genus i tysk. Her i nominativ (Reiten 2003: 54):

süs-er Wein (m.)
gute-e Suppe (f.)
vorig-es Jahr (n.)

Ord som kongruerer i genus i nederlandsk:

Ubestemt artikkel		
	maskulinum	nøytrum
singularis	een	een
pluralis	de	de

Bestemt artikkel		
	maskulinum	nøytrum
singularis	de	het

Eksempel på at adjektiv kongruerer i genus i nederlandsk:

een rode man (m.)

een rode vrouw (m.)

een rood boek (n.)

Ord som kongruerer i genus i spansk:

Ubestemt artikkel		
	maskulinum	femininum
singularis	un (uno)	una
pluralis	unos	unas

Bestemt artikkel			
	maskulinum	femininum	nøytrum
singularis	el	la	lo ¹⁶
pluralis	los	las	-

Demonstrativer			
	maskulinum	femininum	nøytrum
singularis	este ese aquel	esta esa aquella	esto eso aquello
pluralis	estos esos aquellos	estas esas aquellas	

Possessiver: trykksvake former		
	maskulinum	femininum
singularis	mi tu su nuestro (vuestro) ¹⁷ su	mi tu su nuestra (vuestra) su
pluralis	mis tus sus nuestros (vuestros) sus	mis tus sus nuestras (vuestras) sus

Possessiver: trykksterke former		
	maskulinum	femininum
singularis	mío tuyo suyo nuestro (vuestro) suyo	mía tuya suya nuestra (vuestra) suya
pluralis	míos tuyos suyos nuestros (vuestros) suyos	mías tuyas suyas nuestras (vuestras) suyas

¹⁶ Ved betegnelse for noe abstrakt.

¹⁷ Formene i parentes er bare brukt i Sør-Amerika.

VEDLEGG 2: Dataregistrering

Registreringsvalg i konstruksjoner med bestemt og ubestemt form:

Genustildelingen registreres enten som korrekt eller ukorrekt uavhengig av om innlærerne har målspråklig bruk av ubestemt og bestemt form. Det gjelder i eksempler som under, der innlærerkonstruksjonen er markert med stjerne, og korreksjonen i ASK-korpuset står oppført under:

- 1) *bolig min (vi199906-0545)
en bolig (korreksjon i ASK)
Registrering av genustildeling: korrekt bruk av possessiv
- 2) *den dårlige medium (ty199706-0961)
et dårlig medium (korreksjon i ASK)
- 3) *den eneste målen (ty200103-0437)
et eneste mål (korreksjon i ASK)
Registrering av genustildeling: ukorrekt bruk av demonstrativ
- 4) *den måte (ty200503-0991)
den måten (korreksjon i ASK)
Registrering av genustildeling: korrekt bruk av demonstrativ
- 5) *en stor byen (sp200006-0553)
en stor by (korreksjon i ASK)
Registrering av genustildeling: korrekt bruk av ubestemt artikkel
- 6) *en fin stemming (ne199706-0922)
den fine stemningen (korreksjon i ASK)
Registrering av genustildeling: korrekt bruk av ubestemt artikkel
- 7) *arbeidslivet (en200306-0193)
arbeidsliv (korreksjon i ASK)
Registrering av genustildeling: korrekt bruk av bestemt form entall

Overflødig bruk av genusmarkører i pluralis:

Morsmålstransfer kan vise seg ved overproduksjon, underproduksjon og/eller unnvikelse (Berggreen og Tenfjord 2003: 214-215). Det kan hende at innlærerne på et eller annet sted i læringsprosessen bruker genusmarkører i mye større utstrekning enn målspråket krever, og at det kan være et resultat av overføring av morsmålsstrukturer.

I det kontrastive kapitlet kan vi lese at substantivets genus i norsk ikke spiller noen rolle for formen på genuskongruerende ord i pluralis, mens det derimot gjør det i spansk. Derfor kan man for eksempel tro at man har med morsmålsoverføring å gjøre når spanske innlærere bruker genusmarkører på substantiver i pluralis. Av den grunn kunne det være interessant å ha kongruensmarkører sammen med substantiv i pluralis

som en del av datamaterialet, men jeg har valgt å utelate konstruksjoner som under av to grunner.

- 8) *min skapper (ne200112-0073)
mine skap (korreksjon i ASK)
- 9) *min bokhyller (ne200112-0073)
mine bokhyller (korreksjon i ASK)
Genustildeling: uregistrert

- 10) *den gamle dagene (ty200103-0124)
de gamle dagene (korreksjon i ASK)
- 11) *det neste timer (ty200312-0445)
de neste timer (korreksjon i ASK)
- 12) *det siste 5 årene (ty200312-0470)
de siste 5 årene (korreksjon i ASK)
- 13) *hvilken problemer (ty200312-0456)
hvilke problemer (korreksjon i ASK)
Genustildeling: uregistrert

- 14) *en mennesker (ne200006-0383)
et menneske (korreksjon i ASK)
- 15) *en venner (sp200306-0002)
en venn (korreksjon i ASK)
Genustildeling: uregistrert

- 16) *mine aktuelle situasjon (ty200103-0058)
min aktuelle situasjon (korreksjon i ASK)
- 17) *mine kjæreste (ne199906-0374)
min kjæreste (korreksjon i ASK)
- 18) *familien mine (en200306-0188)
familien min (korreksjon i ASK)
- 19) *undervisninger mine (vi199906-0545)
undervisningen min (korreksjon i ASK)
Genustildeling: uregistrert

For det første vil en undersøkelse av dette bevege seg utover spørsmålet om hvilken rolle det spiller å ha ulikt antall genuskategorier i morsmålet, og over på spørsmålet om hvordan mellomspråket eventuelt blir påvirket av ulikheter i morsmålet og målspråket når det gjelder genusmanifestasjoner, jf. avgrensingen i kapittel 4.4. For det andre er ikke genusmarkering i pluralis en del av datamaterialet fordi det for eksempel vil være urimelig å registrere **min skapper* som genusfeil som skulle vært *mitt skap* når substantivet står i flertall, og det vil være galt å registrere **min bokhyller* som riktig genusmarkering av samme grunn. I tilfeller som dette er det derfor snakk om flertallsfeil, og ikke aktuelt for mine data. Men man bør være oppmerksom på at dersom man søker på *min* i korreksjonsfeltet i ASK, vil søket vise disse treffene.

Der konteksten krever flertall, men innlæreren bruker entall, registrerer jeg genuskongruensen enten som korrekt eller ukorrekt. For eksempel dersom jeg finner *mitt barn*, men konteksten egentlig tilsier at det skulle vært *mine barn*, registrerer jeg

likevel dette som korrekt genuskongruens. Finner jeg *barnehagen*, men konteksten egentlig krever *barnehager*, registrerer jeg dette som korrekt genusmarkering.

Genustildelingen blir imidlertid registrert ved bruk av flertall i noen svært marginale tilfeller da det finnes bare én referent i universet og determinativene ikke kan korrigeres til flertall.

- 20) *den norske alfabeter (sp200212-0043)
det norske alfabetet (korreksjon i ASK)
Registrert genustildeling: ukorrekt

Overflødig bruk av genusmarkører i singularis:

ASK gir muligheten til å søke på feilkoden R som ”er koden for overflødige ord eller fraser”. I utgangspunktet kunne det være interessant å registrere genusmarkørene som overflødige, fordi det kanskje kan si oss noe om innlærernes tilegnelse av genus i norsk. Men jeg gjør ikke det, fordi dette også for det første strekker seg utover spørsmålet om tildeling og over på innlærernes tilegnelse av når man bruker kongruensmarkører. For det andre er det problematisk å avgjøre hva som er overflødig. Med det mener jeg at det ofte ikke er direkte feil at for eksempel determinativer er til stede i mellomspråket der vi som norske morsmålsbrukere gjerne hadde kuttet dem ut. Det dreier seg ofte om små nyanser når det gjelder uttrykksmåte, heller enn hva som strengt tatt er grammatisk korrekt og ukorrekt. Å avgjøre om kongruensordene er overflødige mener jeg derfor i altfor stor grad blir overlatt til en tilfeldig og subjektiv vurdering som vil gjøre resultatene upålitelige. Jeg skal prøve å vise hva jeg mener.

- 21) Å ha en god venn, er velde vikte, en god venn er en person som man kan snakke med. man kan trøste han og stole på han, **den** personen er til steder når man trenger. (ty200103-0440)
Å ha en god venn, er veldig viktig, en god venn er en person som man kan snakke med. Man kan trøste han og stole på han, personen er til stede når man trenger han. (korreksjon i ASK)
- 22) Mange personer tror at de ikke kunne leve mer uten den liten, lett, tøff og praktisk ting som gir hvem som helst **den muligheten** å informerer deg om hva som helst når han liker det. (ty200503-0991)
Mange personer tror at de ikke kan leve uten den lille, lette, tøffe og praktiske tingen som gir hvem som helst **muligheten** til å informere deg om hva som helst, når det passer. (korreksjon i ASK)
- 23) Det norske språket hor **en** vanskelig grammatikk og uttaler, men jeg skal forsette å lære norsk. (sp200212-0172)
Det norske språket har vanskelig grammatikk og uttale, men jeg skal fortsette å lære norsk. (korreksjon i ASK)
- 24) Om sommeren skal vi være ute for å grille, lage **en** liten fest til helga. (vi200306-0182)
Om sommeren skal vi være ute for å grille, og lage fest i helgene. (korreksjon i ASK)
- 25) Mange syntes at jeg var så ung til å være **en** lærer ved et universitet, men det gjorde jeg. (vi200012-0586)

Mange syntes at jeg var for ung til å være lærer ved et universitet, men det ble jeg. (korreksjon i ASK)

Registrert genustildeling: registrert som korrekt, men ikke som overflødig

Alle disse eksemplene er kodet som overflødig bruk av ubestemt artikkel og demonstrativ i ASK, og jeg er mer eller mindre enig i kodingen. I eksempel 21 mener jeg strengt tatt at setningen er bedre med demonstrativen enn uten. Eksempel 22 er et tvilstilfelle; begge deler går, men kanskje rekonstruksjonen er den beste. Eksempel 23 og 24 er for meg helt kurante med artikkel. Eksempel 24 er kanskje overkorrigert siden *liten* er borte, og det kunne like godt stått ... *og lage en liten fest i helgene*, hvor artikkelen ikke er overflødig. I eksempel 25 er jeg enig med korrigeringen i ASK i tråd med denne regelen: "ubestemt artikkel sløyfes når substantivfrasen står som predikativ, og uttrykker nasjonalitet, yrke eller rolle om folk tilhøreren kjenner identiteten til" (Hagen 2002: 226).

Manglende bruk av ubestemt artikkel:

I ASK kan man søke frem manglende ord ved hjelp av feilkoden M. Ubestemt artikkel registrerer jeg som manglende,¹⁸ fordi den er tilnærmet obligatorisk og dermed kan registreres som manglende i mellomspråket i obligatoriske kontekster. Ubestemt artikkel registreres som manglende i konstruksjoner som under:

- 26) *Jeg føler meg som **barn** eller som beskrevet i Georges Orwells roman " 1984 ". (ty200103-0437)
Jeg føler meg som et barn eller som beskrevet i Georges Orwells roman " 1984 ". (korreksjon i ASK)
- 27) *Vi har en veldig fint idrettsplass og **fritidshjem** og vi kan bruke begge to for å organisere mange typer aktiviteter. (ne199706-0922)
Vi har en veldig fin idrettsplass og et fritidshjem, og vi kan bruke begge to for å organisere mange typer aktiviteter. (korreksjon i ASK)
- 28) *Og ikke bare det, men også å hjelpe dem til å ha **bedre liv**, uten å bli truet av jegerne. (sp200006-0563)
Og ikke bare det, men også hjelper dem til å ha et bedre liv, uten å bli truet av jegerne. (korreksjon i ASK)
- 29) *Han innså deres sorger og skrev i dikt. (vi200206-0683)
Han skjønte deres sorger, og skrev dem i et dikt. (korreksjon i ASK)
- 30) *Selvfølgelig er det vanskelig å følge, for eksempel, norsk text i en norsk film eller spill. (en200103-0219).
Selvfølgelig er det vanskelig å følge med, for eksempel, norsk tekst i en norsk film eller et spill. (korreksjon i ASK)
Registrert genustildeling: manglende

¹⁸ Andre kongruensmarkører er ikke obligatoriske på samme måte som den ubestemte artikkelen, og dermed blir det vanskelig å avgjøre om noe mangler.

I ASK er ikke alle tilfeller der artikkelen kan registres som manglende, kodet som det, men jeg har gjort det i de tilfellene jeg har kommet over. Det gjelder i det første og andre eksempelet under, der artikkelen registreres som genusmarkør for det første substantivet, mens den blir registrert som manglende i forhold til substantiv nummer 2. Innlærerkonstruksjonen står oppført først, deretter kommer rekonstruksjonen fra ASK-korpuset:

- 31) en elk eller bjørn (ty200206-0702)
en elg eller bjørn (rekonstruksjon i ASK)
- 32) en vane og tradisjon (sp200306-0777)
en vane og tradisjon (rekonstruksjon i ASK)
Registrert genustildeling: 1. som korrekt, 2. som manglende

en, ei, et = én, éi og ett:

I ASK blir disse kvantorene korrigeret fra ubestemt artikkel til tallord og omvendt. I min registrering av ubestemt artikkel skiller jeg ikke mellom de to betydningene siden skrivemåten bare markerer at ordet er trykksterkt (Faarlund, Lie og Vannebo 1997: 224) og ikke har noe å si for substantivets genus og genuskongruensen.

- 33) *en vei (ty199706-0919)
én vei (korreksjon i ASK)

Registrering og syntaktisk posisjon:

Genustildelingen i mellomspråket ved bruk av possessiver registreres uavhengig av målspråkets regler for bestemt og ubestemt form av substantivet ved foranstilt og etterstilt possessiv.

- 34) *bolig min (vi199906-0545)
min bolig eller boligen min (mine korreksjoner)
Registrert genustildeling: korrekt
- 35) *vår eksempelet (ty199706-0965)
vårt eksempel eller eksempelet vårt (mine korreksjoner)
Registrert genustildeling: ukorrekt

Spesielle innlærerkonstruksjoner:

Det forekommer spesielle innlærerkonstruksjoner i mellomspråket som ikke finnes i målspråket, som likevel er registrert for genustildeling. Det gjelder eksempelvis konstruksjoner som under, der innlærerne har tildelt genus til substantiv som ikke finnes i målspråket.

- 36) *min drømme (vi199906-0541)

min drøm (korreksjon i ASK)
Registrert genustildeling: korrekt

Her forstår man at substantivet *drøm* blir uttrykt med verbet *å drømme* i mellomspråket, og at innlæreren har gitt dette ”substantivet” maskulint genus i tråd med substantivet *drøm* i målspråket.

Under er et annet eksempel der innlæreren har laget seg et ord og tildelt det genus:

37) *et merfamiliehus (ty200503-1002)
en generasjonsbolig (korreksjon i ASK)
Registrert genustildeling: korrekt

I ASK er den ubestemte artikkel kodet som feil, fordi innlærerordet er byttet ut med et passende målspråksord med et annet genus. Slike rettinger i ASK har feilkoden AGR, fordi avviket har oppstått som følge av kodingen av teksten.

Registrering ved ”usikre og sikre substantiv”:

Jeg registrerer ikke genustildeling der innlærerne bruker substantiv som avviker fra norsk rettskriving og det er uklart hvilket substantiv som er intendert. Under er et eksempel på dette.

38) Først og fremst synes jeg at det som egentlig er viktig er å ikke glemme hvor du kommer fra, uansett farg, religiøs, kultur osv... Det vil være litt vanskelig derimot alle land er forskjellige, men mens du fortsetter **å oppdrage** på samme måten du har gjort til nå, er det greit. MEN! dersom **den oppdragen** ikke er bra nok, så bør du kanskje forandre deg og blir en god person liksom. (sp200306-0777).
Genustildeling: uregistrert

Her mener jeg det er uklart hvilket substantiv innlæreren har ment å bruke. ASK tolker det slik at *å oppdrage* og *den oppdragen* kan ha vært brukt i betydningen av å oppdra et barn. Jeg mener at innlæreren også kan ha ment å oppføre seg, altså *den oppførselen*.

Genustildeling registreres der det ikke er usikkerhet rundt hvilket substantiv som er intendert, til tross for at skrivemåten avviker fra norsk rettskriving. I eksemplene under blir da *en møte* og *et humor* registrert med korrekt genustildeling, selv om man i utgangspunktet skulle tro at den skulle vært registrert som ukorrekt.

39) *en utenlansker (ty200103-0442)
en utlending (korreksjon i ASK)
40) *en møte (ne200006-0383)
en måte (korreksjon i ASK)
41) *et godt humor (ne199906-0370)
et godt humør (korreksjon i ASK)
Registrert genustildeling: korrekt

Anaforisk kjerneløshet:

Jeg har fått noen treff på kongruensmarkører som er brukt ved anaforisk kjerneløshet, der ”gapet fylles av et spesifikt substantiv” (Hagen 2002: 380). Forekomster som dette har jeg tatt med i materialet, for eksempel:

- 42) Det er mer eller mindre to forskjellige typer bomiljøer. **Den** første er å bo i en by og **den** andre er å bo på landet (en200306-0318).
- 43) Så jeg vet at det kan være greit å ha en mobiltelefon, men så lenge jeg ikke ha bruk for **en**, skal jeg ikke kjøpe en mobiltelefon heller (ne200312-0427).
- 44) Jeg synes det er veldig viktig å beholde noen tradisjoner fra hjemmelandet når man flyttet til **et** annet (sp200306-0825).
- 45) Fra et land til **et** annet (vi200306-0007).
- 46) Fra en blomst til **en** annen (ty200312-0453).
Registrert genustildeling: korrekt

Partitive konstruksjoner og lignende:

Partitive konstruksjoner (Hagen 2002: 381) som under er en del av materialet. Substantivet som beskriver delmengden, er kuttet ut, men kongruensmarkøren viser om innlæreren har korrekt eller ukorrekt genustildeling i forhold til substantivet som utgjør delmengden.

- 47) et av de få menneskene (ty200312-0448)
- 48) et av de rikeste land (ne200006-0390)
Registrert genustildeling: korrekt

I lignende tilfeller som under blir artikkelen registrert som genusmarkør i forhold til substantivet.

- 49) en eller flere ganger (ne199906-0369)
Registrert genustildeling: korrekt

Diverse andre konstruksjoner:

Possessivene *dens, dets, hans, hennes* og *deres* kongruerer ikke med substantivets genus, og derfor registrerer jeg ikke feil i mellomspråket som berører regler for når man skal bruke disse. For eksempel:

- 50) *hun forteller livet hennes (sp200206-0703)
hun forteller om livet sitt (korreksjon i ASK)

I tilfeller som dette finner man at ASK har korrigert possessivet *hennes* til *sitt*, fordi possessivet viser tilbake på subjektet i samme setning (Golden, MacDonald og Ryen 1988: 65), og søker man på korreksjoner av *sitt*, vil feil som dette være en del av

søkeresultatet. Men dette er feil som jeg ikke registrerer i mine data, fordi de ikke har noe med genus å gjøre.

En annen distinksjon i målspråket som jeg ikke bryr meg om i mellomspråket, er om innlærerne mestrer bruken av possessiver i forhold til 1., 2. og 3. person. For eksempel:

- 51) *jeg synes at man må huske tradisjoner og vaner fra mitt land (sp200306-0741)
jeg synes at man må huske tradisjoner og vaner fra sitt land (korreksjon i ASK)
- 52) *ansikten din (sp200206-0689)
ansiktet sitt (korreksjon i ASK)

Her har innlæreren brukt 1. persons possessivet *mitt* når han egentlig skulle brukt 3. persons possessiv, og 2. persons possessivet *din* når han egentlig skulle ha brukt 3. persons possessiv. Både *mitt* og *din* er derfor å finne som feil bruk av possessiv i ASK. Uavhengig av korrekt bruk av 1., 2., og 3. persons possessiver, registrerer jeg *mitt*, i tilfeller som dette, som korrekt bruk av *mitt* i forhold til substantivets genus, og *din* som ukorrekt.

Dersom konteksten krever en annen markør eller et annet ord:

Jeg tar ikke hensyn til om konteksten krever en annen markør eller et annet ord. For eksempel:

- 53) *den egne familien (ty200312-0459)
sin egen familie (korreksjon i ASK)
- 54) *det utlandet (sp200006-0561)
en utlending (korreksjon i ASK)
Registrert genustildeling: korrekt bruk av demonstrativ

VEDLEGG 3: Bilder av søkeboksen i ASK-korpuset

Søkeuttrykk så langt: [word='min' %c & document!='no.*' & testtype='Språkprøven' & lang='vietnamesisk']

Oppdater Tilbakestill skjemaet

1. ord target

ord

ignorer stor/liten bokstav

attributter: (skjul)

feiltype: CAP, DER, F, FL

undertype: AGR, INV, MCA, OINV

korreksjon

lemma

[grammatiske trekk ...](#)

repetisjon

1 fra 1 til 1

oppgavetittel

dokument

korpusvalg: andrespråk

persondata: (skjul)

testtype: Språkprøven

hjemland

språk: vietnamesisk

alder

kjonn

[flere persondata ...](#)

Bilde av søk på possessiv

Søkeuttrykk så langt: [word='den' %c & features=',' dem .* & document!='no.*' & testtype='Språkprøven' & lang='vietnamesisk']

Oppdater Tilbakestill skjemaet

1. ord target

ord

ignorer stor/liten bokstav

attributter: (skjul)

feiltype: CAP, DER, F, FL

undertype: AGR, INV, MCA, OINV

korreksjon

lemma

grammatiske trekk: (skjul)

ordklasse: interj, det, kvant, dem

morfologi: appell, ub, be, ent

syntaks: @<subst, @o-pred, @løs-np, @<p-utyll

repetisjon

1 fra 1 til 1

Bilde av søk på demonstrativ

VEDLEGG 4: Genustildeling i absolutte tall

714 substantiv tildelt genus ved bruk av ubestemte artikler hos de tyske informantene								
514 maskuline substantiv tildelt genus			5 feminine substantiv tildelt genus			195 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
491	1	22	0	5	0	152	1	42
	villa						toalett	

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 1 i kapittel 4.6.1, figur 6 i kapittel 4.6.5.3 og figur 7 i kapittel 4.6.5.4

728 i substantiv i artikkelkontekst hos de tyske informantene										
527 maskuline substantiv				5 feminine substantiv			196 nøytrumssubstantiv			
514 tildelt genus		13 ikke tildelt genus		5 tildelt genus			195 tildelt genus		1 ikke tildelt genus	
M	F	N	X	M	F	N	N	F	M	X
491	1	22	13	0	5	0	152	1	42	1

Genustildeling og manglende genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 2 i kapittel 4.6.1

697 substantiv tildelt genus ved bruk av ubestemte artikler hos de nederlandske informantene								
453 maskuline substantiv tildelt genus			8 feminine substantiv tildelt genus			236 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
429	0	24	0	8	0	170	0	66

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 1 i kapittel 4.6.1, figur 6 i kapittel 4.6.5.3 og figur 7 i kapittel 4.6.5.4

714 i substantiv i artikkelkontekst hos de nederlandske informantene										
466 maskuline substantiv				8 feminine substantiv			240 nøytrumssubstantiv			
453 tildelt genus			13 ikke tildelt genus	8 tildelt genus			236 tildelt genus			4 ikke tildelt genus
M	F	N	X	M	F	N	N	F	M	X
429	0	24	13	0	8	0	170	0	66	4

Genustildeling og manglende genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 2 i kapittel 4.6.1

565 substantiv tildelt genus ved bruk av ubestemte artikler hos de spanske informantene								
330 maskuline substantiv tildelt genus			5 feminine substantiv tildelt genus			230 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
322	0	8	0	5	0	166	0	64

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 1 i kapittel 4.6.1, figur 6 i kapittel 4.6.5.3 og figur 7 i kapittel 4.6.5.4

593 i substantiv i artikkelkontekst hos de spanske informantene										
349 maskuline substantiv				5 feminine substantiv			239 nøytrumssubstantiv			
330 tildelt genus			19 ikke tildelt genus	5 tildelt genus			230 tildelt genus			9 ikke tildelt genus
M	F	N	X	M	F	N	N	F	M	X
322	0	8	19	0	5	0	166	0	64	9

Genustildeling og manglende genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 2 i kapittel 4.6.1

466 substantiv tildelt genus ved bruk av ubestemte artikler hos de vietnamesiske informantene								
285 maskuline substantiv tildelt genus			19 feminine substantiv			162 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
278	0	7	0	19	0	148	0	14

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 1 i kapittel 4.6.1, figur 6 i kapittel 4.6.5.3 og figur 7 i kapittel 4.6.5.4

516 i substantiv i artikkelkontekst hos de vietnamesiske informantene										
320 maskuline substantiv				19 feminine substantiv			177 nøytrumssubstantiv			
285 tildelt genus			35 ikke tildelt genus	19 tildelt genus			162 tildelt genus			15 ikke tildelt genus
M	F	N	X	M	F	N	N	F	M	X
278	0	7	35	0	19	0	148	0	14	15

Genustildeling og manglende genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 2 i kapittel 4.6.1

698 substantiv tildelt genus ved bruk av ubestemte artikler hos de engelske informantene								
394 maskuline substantiv tildelt genus			9 feminine substantiv tildelt genus			295 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
360	0	34	0	9	0	255	0	40

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 1 i kapittel 4.6.1, figur 6 i kapittel 4.6.5.3 og figur 7 i kapittel 4.6.5.4

717 i substantiv i artikkelkontekst hos de engelske informantene										
409 maskuline substantiv				9 feminine substantiv			299 nøytrumssubstantiv			
394 tildelt genus			15 ikke tildelt genus	9 tildelt genus			295 tildelt genus			4 ikke tildelt genus
M	F	N	X	M	F	N	N	F	M	X
360	0	34	15	0	9	0	255	0	40	4

Genustildeling og manglende genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 2 i kapittel 4.6.1

212 substantiv tildelt genus ved bruk av demonstrativer hos de tyske informantene					
146 maskuline substantiv tildelt genus			66 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	N	F	M
137	0	9	57	0	9

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 3 i kapittel 4.6.2

183 substantiv tildelt genus ved bruk av demonstrativer hos de nederlandske informantene					
130 maskuline substantiv tildelt genus			53 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	N	F	M
122	0	8	42	0	11

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 3 i kapittel 4.6.2

200 substantiv tildelt genus ved bruk av demonstrativer hos de spanske informantene					
134 maskuline substantiv tildelt genus			66 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	N	F	M
122	0	12	53	0	13

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 3 i kapittel 4.6.2

143 substantiv tildelt genus ved bruk av demonstrativer hos de vietnamesiske informantene					
103 maskuline substantiv tildelt genus			40 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	N	F	M
93	0	10	34	0	6

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 3 i kapittel 4.6.2

156 substantiv tildelt genus ved bruk av demonstrativer hos de engelske informantene					
87 maskuline substantiv tildelt genus			69 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	N	F	M
72	0	15	62	0	7

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 3 i kapittel 4.6.2

189 substantiv tildelt genus ved bruk av possessiver hos de tyske informantene								
129 maskuline substantiv tildelt genus			3 feminine substantiv tildelt genus			57 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
122	0	7	0	3	0	51	0	6

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 4 i kapittel 4.6.3

184 substantiv tildelt genus ved bruk av possessiver hos de nederlandske informantene								
126 maskuline substantiv tildelt genus			2 feminine substantiv tildelt genus			56 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
113	0	13	0	2	0	52	0	4

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 4 i kapittel 4.6.3

189 substantiv tildelt genus ved bruk av possessiver hos de spanske informantene								
106 maskuline substantiv tildelt genus			10 feminine substantiv tildelt genus			73 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
98	0	8	0	10	0	67	0	6

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 4 i kapittel 4.6.3

215 substantiv tildelt genus ved bruk av possessiver hos de vietnamesiske informantene								
128 maskuline substantiv tildelt genus			13 feminine substantiv tildelt genus			74 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
126	0	2	0	13	0	73	0	1

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 4 i kapittel 4.6.3

207 substantiv tildelt genus ved bruk av possessiver hos de engelske informantene								
133 maskuline substantiv tildelt genus			7 feminine substantiv tildelt genus			67 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
127	0	6	0	7	0	60	0	7

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 4 i kapittel 4.6.3

962 substantiv tildelt genus ved bestemt form singularis hos de tyske informantene								
686 maskuline substantiv tildelt genus			52 feminine substantiv tildelt genus			224 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
683	0	3	0	52	0	213	0	11

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 5 i kapittel 4.6.4 og figur 8 i kapittel 4.6.5.4

869 substantiv tildelt genus ved bestemt form singularis hos de nederlandske informantene								
561 maskuline substantiv tildelt genus			66 feminine substantiv tildelt genus			242 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
559	0	2	0	66	0	233	0	9

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 5 i kapittel 4.6.4 og figur 8 i kapittel 4.6.5.4

850 substantiv tildelt genus ved bestemt form singularis hos de spanske informantene								
504 maskuline substantiv tildelt genus			85 feminine substantiv tildelt genus			261 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
502	0	2	0	85	0	252	2	7

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 5 i kapittel 4.6.4 og figur 8 i kapittel 4.6.5.4

1000 substantiv tildelt genus ved bestemt form singularis hos de vietnamesiske informantene								
622 maskuline substantiv tildelt genus			133 feminine substantiv tildelt genus			245 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
621	0	1	0	133	0	242	0	3

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 5 i kapittel 4.6.4 og figur 8 i kapittel 4.6.5.4

809 substantiv tildelt genus ved bestemt form singularis hos de engelske informantene								
561 maskuline substantiv tildelt genus			33 feminine substantiv tildelt genus			215 nøytrumssubstantiv tildelt genus		
M	F	N	M	F	N	N	F	M
555	0	6	0	32	1	204	0	11

Genustildeling i absolutte tall som grunnlag for figur 5 i kapittel 4.6.4 og figur 8 i kapittel 4.6.5.4

VEDLEGG 5: Khikvadrattesten

I datamaterialet mitt er det den vietnamesiske morsmålsgruppen som skiller seg fra de andre morsmålsgruppene, og jeg vil teste om denne forskjellen er signifikant. Jeg har valgt å bruke khikvadrattesten. Den egner seg når man har nominale variabler (Butler 1985: 112) (som korrekt og ukorrekt), og kan brukes til å undersøke hvorvidt en gitt fordeling avviker fra det rent tilfeldige i signifikant grad. Her vil det si fordelingen av korrekt og ukorrekt genustildeling og tildelt og ikke tildelt genus på ulike morsmålsgrupper.

Jeg har valgt å teste om forskjellen mellom den vietnamesiske morsmålsgruppen og de andre gruppene er signifikant ved korrekt og ukorrekt genustildeling (figur 1 i kapittel 4.6.1), og ved substantiv som er tildelt genus og ikke tildelt genus (figur 2 i kapittel 4.6.1). Signifikansen testes bare mellom den vietnamesiske gruppen og den morsmålsgruppen som skiller seg minst fra denne i begge figurene. Det betyr at for resultatene i figur 1 testes signifikansen mellom den vietnamesiske morsmålsgruppen og den tyske morsmålsgruppen, og for resultatene i figur 2 mellom den vietnamesiske morsmålsgruppen og den spanske morsmålsgruppen. Dersom forskjellen mellom disse er signifikant, kan man slutte at forskjellen mellom den vietnamesiske morsmålsgruppen og de resterende gruppene, som skiller seg enda mer fra denne, også er signifikant.

Dersom testen viser statistisk signifikans, betyr det at forskjellen mellom gruppene sannsynligvis ikke kan skyldes tilfeldigheter. Hele signifikansutregningen blir redegjort for ut fra figur 1. For figur 2 viser jeg observerte og forventede frekvenser og resultatet av signifikansutregningen.

For å teste om det er en sammenheng mellom variablene *genustildeling* og *innlærergruppe*, må vi først lage en nullhypotese om at det *ikke* er en sammenheng mellom variablene. Den alternative hypotesen er at det er en sammenheng. Man regner først ut forventede frekvenser av korrekt og ukorrekt genustildeling, dersom det ikke er en sammenheng mellom tysk og vietnamesisk. Det gjør man ved å multiplisere radsummen med kolonnesummen for hver observert frekvens og dele på totalsummen (Ringdal 2001: 326).

	Korrekt genustildeling	Ukorrekt genustildeling	Totalt
Tysk			
Observert frekvens:	648	66	714
Forventet frekvens:	661,36	52,64	
Vietnamesisk			
Observert frekvens:	445	21	466
Forventet frekvens:	431,64	34,36	
Totalt	1093	87	1180

Observerte og forventede frekvenser for korrekt og ukorrekt genustildeling og morsmålsgruppe

	Tildelt genus	Ikke tildelt genus	Totalt
Spansk			
Observert frekvens:	565	28	593
Forventet frekvens:	551,29	41,70	
Vietnamesisk			
Observert frekvens:	466	50	516
Forventet frekvens:	479,70	36,29	
Totalt	1031	78	1109

Observerte og forventede frekvenser for genustildeling og manglende genustildeling og morsmålsgruppe

For å finne ut om nullhypotesen stemmer, eller om det derimot er en sammenheng mellom genustildeling og innlærergruppe – altså at korrekt og ukorrekt genustildeling ikke er tilfeldig i forhold til innlærergruppe, må vi måle forskjellen mellom de observerte og de forventede frekvensene opp mot khikvadratobservatoren. Det gjør vi ved å kvadrere differansen mellom den observerte og forventede frekvensen, og dele kvadratet på den forventede frekvensen for hvert av de observerte tallene i begge gruppene. Til sist summerer man. Denne regneoperasjonen gjenspeiler formelen for khikvadrattesten (Ringdal 2001: 325):

$$\chi^2 = \sum \frac{(O - E)^2}{E}$$

For figur 1 ser utregningen av khikvadratobservatoren slik ut:

$$\chi^2 = (648 - 661,35)^2/661,35 + (66 - 52,64)^2/52,64 + (445 - 431,64)^2/431,64 + (21 - 34,35)^2/34,35 = 9,24$$

Khikvadratobservatoren må deretter testes opp mot den *kritiske verdien* som avgjøres av *signifikansnivået* og *antallet frihetsgrader*. I humanistiske fag er det vanlig å velge et signifikansnivå på .05 (Ringdal 2001: 335). Frihetsgradene avgjøres av antallet kolonner (k) minus 1 multiplisert med antall rader (r) minus 1; $df = (k - 1) * (r - 1)$ (ibid). I dette tilfellet blir frihetsgradene $df = (2 - 1) * (2 - 1) = 1$. Siden vi ikke har

noen forventning om at resultatet skal gå i den ene eller den andre retningen, har vi valgt en ikke-direksjonal test dvs. en tohalet test.

Kritiske verdier i khikvadratfordelingen		
Frihetsgrader	Signifikansnivå 5 %	Signifikansnivå 1 %
1	3,841	6,635
2	5,991	9,210
3	7,815	11,34

Kritiske verdier i khikvadratfordelingen, basert på (Ringdal 2001)

Dersom nullhypotesen kan forkastes må khikvadratobservatoren ha *lik, eller større verdi* enn den kritiske verdien (Butler 1985: 114). Khikvadratobservatoren for sammenhengen mellom korrekt og ukorrekt genustildeling og morsmålsgruppe er 9,24, og den kritiske verdien på 5 % nivået er 3,841. Det betyr at nullhypotesen kan forkastes, og at vi kan si med en sikkerhet på 95 % at det er det en sammenheng mellom korrekt og ukorrekt genustildeling og morsmålsgruppe. Vi ser også nullhypotesen kan forkastes dersom vi hadde valgt 1 % signifikansnivå, og vi kan også si med 99 % sikkerhet at forskjellen mellom gruppene er signifikant.

Khikvadratobservatoren for sammenhengen mellom tildelt og ikke tildelt genus og morsmålsgruppe er 10,41. Det betyr at vi med en sikkerhet på både 95 % og 99 % kan si at sammenhengen mellom tildelt og ikke tildelt genus og morsmålsgruppe ikke skyldes tilfeldigheter.

SAMMENDRAG

Denne studien undersøker om genustildeling i norsk mellomspråk påvirkes av innlærernes morsmål. For å kunne påvise morsmålstransfer brukes Jarvis' metode (2000) som går ut på å sammenligne mellomspråket til innlærergrupper som har et morsmål som er ulike når det gjelder genussystem. Utvalget av morsmålsbakgrunner er fremstilt i tabellen under:

	Målspråk	Morsmål				
Språk	Norsk	Tysk	Spansk	Nederlandsk	Vietnamesisk	Engelsk
Genussystem	Maskulinum Femininum Nøytrum	Maskulinum Femininum Nøytrum	Maskulinum Femininum	Fellesgenus Nøytrum	- Klassifikatorspråk	-

Ifølge Jarvis er morsmålstransfer påvist dersom vi kan finne inter-gruppeheterogenitet, intra-gruppehomogenitet og likheter mellom bruken av andrespråket og morsmålet.

Datamaterialet er hentet fra *ASK – norsk andrespråkskorpus*. Genustildelingen undersøkes i testbesvarelser som er skrevet av norskinnlærere som har tatt *Språkprøven* i norsk. I ASK-korpuset er det 100 testbesvarelser i hver morsmålsgruppe, og dette relativt store datagrunnlaget har gjort det mulig å teste om eventuelle forskjeller mellom morsmålsgruppene er statistisk signifikant. Korrekt og ukorrekt genustildeling i hver morsmålsgruppe er registrert ut fra fire hovedsøk i ASK-korpuset: søk på ubestemte artikler, demonstrativer, possessiver og bestemt form singularis av substantivet.

I kapittel 2 fremstilles det teoretiske grunnlaget og ut fra dette stilles en rekke forskningsspørsmål. For å prøve å finne svar på disse forskningsspørsmålene undersøkes innlærernes genustildeling ved ubestemte artikler.

1. Bruker innlærerne maskulinum som defaultgenus?
2. Forenkler innlærerne genussystemet ved lite bruk av femininum?
3. Bruker innlærerne semantiske tildelingskriterier for genus?
4. Bruker innlærerne formelle tildelingskriterier for genus?
5. Bruker innlærerne kongruensmarkører som "cues"?
6. Spiller frekvens en rolle for innlæringen av genus?
7. Finner vi manglende genustildeling?

8. Overfører innlærerne genus fra morsmålet?
9. Har kognatord en fasiliterende effekt på genustildelingen?
10. Er det fasiliterende å ha et morsmål med genussystem?
11. Er det fasiliterende å ha et morsmål med et genussystem som ligner målspråkets?

Studien påviser morsmålstransfer med statistisk signifikans og ved inter-gruppeheterogenitet, inter-gruppehomogenitet og likheter mellom bruken av andrespråket og morsmålet. Derfor diskuteres 'lingvistisk transfer' og 'konseptuell transfer', basert på Jarvis og Pavlenko (2008), som en mulig forklaring på resultatene i forhold til de ulike forskningsspørsmålene. Men studien viser også at genustildelingen i innlærernes mellomspråk er påvirket av egenskaper ved genussystemet i norsk, og dette diskuteres med utgangspunkt i teori om genus basert på Corbett (1991) og Trosterud (2001). Resultatene diskuteres også i forhold til funksjonsbasert versus formbasert læring, basert på Bates og MacWhinney (1989), og i forhold til frekvens, "psykotypologi" og markerthet.

ABSTRACT

This study investigates whether L1 transfer affects gender assignment in Norwegian interlanguages. The best way to identify L1 transfer is to compare interlanguages of L2 learners with different first languages (Jarvis 2000). The study therefore compares interlanguages of Norwegian L2 learners with five first languages that differ with respect to their gender systems. The table shows the gender systems in the target language and first languages:

	Target language	First languages				
Language	Norwegian	German	Dutch	Spanish	Vietnamese	English
Gender system	Masculine Feminine Neuter	Masculine Feminine Neuter	Common Neuter	Masculine Feminine	(Classifier system)	(None)

According to Jarvis, there is evidence of L1 transfer if there is inter-L1-group heterogeneity in learners' IL performance, intra-L1-group homogeneity in learners' IL performance and intra-L1 group congruity between learners' L1 and IL performance.

The study investigates gender assignment in test essays in *ASK – norsk andrespråkskorpus*, a learner language corpus of Norwegian. The ASK corpus contains 100 essays from each language group on two test levels. This makes it possible to perform statistical analyses of differences between the first language groups. Based on four main searches on indefinite articles, demonstratives, possessives and the definite form of singular nouns, correct and incorrect gender assignment was registered for each language group.

The study found statistical evidence of L1 transfer satisfying Jarvis' criteria. Based on Jarvis and Pavlenko (2008), it is discussed whether the L1 transfer is linguistic (structural) or conceptual. The results show that the learners' gender assignment is affected not only by L1 transfer, but also by characteristics of the Norwegian gender system. This is discussed on the basis of work by Corbett (1991) and Trosterud (2001). The results are also discussed in relation to form-driven and function-driven learning, based on work by Bates and MacWhinney (1989), and according to frequency, "psychotypology" and markedness.

